

I TY MOŻESZ ZROZUMIEĆ BIBLIĘ!

*Nadzieja w trudnych
czasach — ostatnia kurtyna:
Apokalipsa*

BOB UTLEY
PROFESOR HERMENEUTYKI
(INTERPRETACJI BIBLIJ)

*SERIA KOMENTARZY DO BIBLIJ W FORMIE
PRZEWODNIKA DO SAMODZIELNEGO
STUDIOWANIA
NOWY TESTAMENT, TOM 12*

MARSHALL, TEXAS: BIBLE LESSONS INTERNATIONAL 1998
(WERSJA 2007, 2011)

SPIS TREŚCI

Od autora: w jaki sposób te komentarze mogą ci pomóc?.....	i
Przewodnik do czytania Biblii: osobiste poszukiwanie weryfikowalnej prawdy	iii
Wykaz skrótów zastosowanych w niniejszym komentarzu	ix
Komentarz:	
Kluczowy artykuł wstępny (Dlaczego chrześcijanie mają tak wiele dogmatycznych interpretacji Apokalipsy?)	1
Wprowadzenie do prorocत्व starotestamentowych.....	6
Wprowadzenie do Apokalipsy	10
Apokalipsa 1.....	20
Apokalipsa 2 – 3.....	39
Apokalipsa 4 – 5.....	71
Apokalipsa 6 – 7.....	84
Apokalipsa 8 – 9.....	96
Apokalipsa 10 – 11.....	104
Apokalipsa 12 – 14.....	119
Apokalipsa 15 – 16.....	144
Apokalipsa 17 – 18.....	157
Apokalipsa 19.....	166
Apokalipsa 20.....	180
Apokalipsa 21 – 22.....	188
Aneks 1: Krótkie omówienie greckich terminów gramatycznych	202
Aneks 2: Krytyka tekstu	209
Aneks 3: Słowniczek	212
Aneks 4: Oświadczenie natury doktrynalnej	219
Aneks 5: Wykres poglądów millennialnych	220
Wiersz o Apokalipsie.....	223

TEMATY SPECJALNE W APOKALIPSIE

Mesjasz, 1:1	18
Bliski powrót, 1:3	19
Symboliczne liczby w Biblii, 1:4.....	21
Kościół (<i>Ekklesia</i>), 1:4.....	22
Siedem Duchów, 1:4.....	23
Pierworodny, 1:5	23
<i>Kerygma</i> wczesnego kościoła, 1:5	24
Chrześcijaństwo jest zbiorowe, 1:6	25
Na wieki (greckie idiomy), 1:6.....	25
Na wieki (<i>'olam</i>), 1:6.....	25
Amen, 1:6	27
Nadejście z obłokami, 1:7.....	28
Obrzędy żałobne, 1:7	29
Imiona Boże, 1:8.....	29
Królestwo Boże, 1:9	32
Rogi używane w Izraelu, 1:10	33
Gdzie są zmarli?, 1:18	36
Opisywanie Boga w ludzkich kategoriach (antropomorficzne słownictwo), 2:1	43
Znać, 2:2	45
Wytrwałość/trwanie, 2:2.....	45
Greckie określenia na „testowanie”, 2:2.....	47
Ucisk, 2:9.....	49
Poziomy nagród i kar, 2:10.....	51
Imię Pana, 2:13	53
Wiara, 2:13	53
Izrael (imię), 2:14	55
Syn Boży, 2:18	56
Kobiety w Biblii, 2:20	57
Serce, 2:23	60
Wyznanie, 3:5.....	62
Stosowanie „drzwi” w NT, 3:7.....	63
<i>Archē</i> , 3:14	66
Bogactwo, 3:17.....	67
Ewangelikalna tendencyjność Boga, 4:1	72
Niebo, 4:1	73
Starszy, 4:4	75
<i>Cherubim</i> , 4:6.....	75

Święci, 5:8	79
Okup/Odkupić, 5:9	80
Królowanie w Królestwie Bożym, 5:10.....	82
Monety znajdujące się w obiegu w Palestynie za czasów Jezusa, 6:6.....	86
Pieczęć, 7:2.....	91
Liczba dwanaście, 7:4.....	92
Misterium, 10:7	107
Proroctwa ST, 10:7	108
Czterdzieści dwa miesiące, 11:2.....	112
Duch w Biblii, 11:11	114
Ten dzień, 11:18	117
Szatan, 12:3	122
Walka na niebie, 12:7	124
Osobowe zło, 12:9	125
Powrót Jezusa: w każdej chwili vs. jeszcze nie (paradoks NT), 12:12.....	127
Chrześcijanin a władze, Wprowadzenie do rozdziału 13.....	129
Niewinny, nieskalany, 14:5	137
Godzina, 14:7.....	139
Alkohol i alkoholizm, 14:10.....	140
Chwała, 15:8.....	148
Nowotestamentowe proroctwa, 16:6	149
Ogień, 16:8	151
Demon (duch nieczysty), 16:13.....	153
Określenia drugiego przyjścia, 16:14	154
Niszczyć, rujnować, psuć (<i>ftheirō</i>), 19:2	167
Wierzyć, zaufanie, wiara i wierność w ST, 19:4	168
Prawda (koncepcja) w pismach Jana, 19:11	173
Prawdziwy (termin) w pismach Jana, 19:11	174
Sprawiedliwość, 19:11.....	175
Tło terminu <i>Logos</i> , 19:13	177
Jezus Nazarejczyk, 22:16.....	198
Trójca, 22:17.....	199
<i>Maranatha</i> , 22:20	201

OD AUTORA: W JAKI SPOSÓB TE KOMENTARZE MOGĄ CI POMÓC?

Interpretacja Biblii jest racjonalnym i duchowym procesem zmierzającym do zrozumienia tego, co miał na myśli starożytny autor natchniony, w taki sposób, aby przesłanie od Boga mogło być pojęte i zastosowane w naszych czasach. Duchowy wymiar tego procesu jest trudny do zdefiniowania. Z pewnością zawiera w sobie pozostawienie miejsca na Boże działanie i otwartość na Bożą łaskę. Musi zaistnieć głód:

(1) (1) Boga, (2) poznania Boga oraz (3) służenia Bogu. Proces ten obejmuje modlitwę, wyznawanie grzechów oraz gotowość do zmiany stylu życia. Duch Boży pełni zasadniczą rolę w procesie interpretacji, ale to, dlaczego gorliwi, pobożni chrześcijanie rozumieją Biblię na różne sposoby, pozostaje zagadką.

Łatwiej ująć racjonalną stronę tego procesu. Powinniśmy konsekwentnie i rzetelnie podążać za tekstem i nie pozwalać, aby nasze osobiste i wyznaniowe uprzedzenia wpływały na to, jak go rozumiemy. Wszyscy jesteśmy uwarunkowani historycznie. Nikt z nas nie jest obiektywnym i neutralnym interpretatorem Biblii. Niniejszy komentarz przedstawia starannie opracowany racjonalny proces, obejmujący trzy zasady interpretacji. Są one skonstruowane w taki sposób, aby pomóc nam przewyciężyć nasze uprzedzenia.

Pierwszą zasadą jest odnotowanie tła historycznego, w którym została napisana dana księga Biblii, oraz szczególnych okoliczności historycznych warunkujących jej powstanie. Pierwotny autor miał jakiś zamysł, jakąś wiadomość do przekazania. Tekst nie może oznaczać dla nas czegoś, czego nie oznaczał dla pierwotnego, starożytnego, natchnionego autora. To jego zamiar – a nie nasza historyczna, emocjonalna, kulturowa, osobista lub wyznaniowa potrzeba – jest tutaj kluczowy. Zastosowanie nieodłącznie towarzyszy interpretacji, ale musi być ono poprzedzone właściwym odczytaniem tekstu. Należy kłaść nacisk na to, że biblijny tekst ma jedno i tylko jedno znaczenie. Znaczenie to jest tym, co chciał przekazać ludziom w swoich czasach pierwotny autor biblijny, kierowany natchnieniem Ducha. To jedno znaczenie może jednak mieć wiele zastosowań dla różnych kultur i sytuacji. Zastosowania te muszą być połączone z zasadniczą prawdą przekazaną przez pierwotnego autora. Dlatego też niniejszy komentarz został zaprojektowany w ten sposób, że każdą księgę Biblii poprzedza wprowadzenie.

Druga zasada polega na wyodrębnianiu całości literackich. Każda księga Biblii jest jednolitym dokumentem. Interpretatorzy nie mają prawa uwydatniać jednych aspektów przekazywanej prawdy poprzez eliminację innych. Dlatego też powinniśmy spróbować zrozumieć zamysł całej księgi zanim zabierzemy się za interpretację poszczególnych całości literackich. Indywidualne części – rozdziały, akapity i wersety – nie mogą oznaczać czegoś, czego nie obejmuje zamysł danej całości. W interpretacji należy zaczynać od dedukcyjnego podejścia w stosunku do całości, przechodząc do podejścia indukcyjnego wobec poszczególnych jej części. Z tego powodu niniejszy komentarz zaprojektowany jest w taki sposób, aby pomóc osobie studiującej przeanalizować strukturę całości literackich w akapitach. Akapity, podobnie jak rozdziały, nie są wynikiem natchnienia, pomagają nam jednak identyfikować poszczególne myśli.

Interpretacja na poziomie akapitu – a nie zdania, członu, frazy czy słowa – jest kluczem do śledzenia znaczenia zamierzonego przez pierwotnego autora. Dany akapit dotyczy jednej kwestii, często nazywanej tematem lub zdaniem tematycznym. Każde słowo, fraza, człon i zdanie w danym akapicie odnosi się w jakiś sposób do tego głównego tematu, uściślając go, poszerzając, wyjaśniając i/lub kwestionując. Prawdziwym kluczem do właściwej interpretacji jest śledzenie zamysłu pierwotnego autora akapit za akapitem, poprzez poszczególne całości literackie tworzące daną księgę Biblii. Niniejszy przewodnik został opracowany po to, aby pomóc osobie studiującej Pismo Święte interpretować tekst poprzez porównywanie współczesnych tłumaczeń Biblii. Ze względu na zastosowanie różnych teorii tłumaczenia wybrane zostały do tego celu niniejsze przekłady:

1. Najbardziej dosłownym tłumaczeniem Pisma Świętego na język polski jest interlinearny Grecko-polski Nowy Testament i Hebrajsko-polski Stary Testament (GPNT/HPST) wydany nakładem Oficyny Wydawniczej Vocatio.
2. Wydana przez Księgarnię Świętego Wojciecha Biblia Poznańska (BP) także cechuje się dużą wiernością wobec tekstu źródłowego (tłumaczenie „słowo w słowo”).
3. Biblia Tysiąclecia (BT), wydanie czwarte – tłumaczenie oparte o zasadę dynamicznej ekwiwalencji wydane przez PallotLiB
4. Biblia Warszawska (BW) – opracowana w oparciu o podobne założenia co BT z inicjatywy Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa Biblijnego w Warszawie.
5. Biblia Warszawsko-Praska (BWP) przełożona przez ks. bp. Kazimierza Romaniuka uznawana jest za tłumaczenie na pograniczu dynamicznej ekwiwalencji oraz parafrazy. Na pograniczu przekładu dynamicznego i parafrazy znajduje się także Nowe Przymierze i Psalmi (PL) przygotowane przez Ewangeliczny Instytut Biblijny. Jest to próba przełożenia Biblii w taki sposób, aby współczesny polskojęzyczny odbiorca mógł zrozumieć znaczenie tekstu greckiego.

Trzecia zasada to czytanie Biblii w różnych tłumaczeniach w celu uchwycenia jak najszerszego znaczenia (pola semantycznego) słów i fraz biblijnych. Bardzo często greckie słowa lub frazy mogą być rozumiane na kilka różnych

sposobów. Różne tłumaczenia ukazują nam te możliwości i pomagają określić oraz zrozumieć warianty greckich rękopisów. Nie ma to wpływu na doktrynę, jest natomiast pomocne w próbach dotarcia do oryginalnego tekstu napisanego przez natchnionego starożytnego autora.

Niniejszy komentarz proponuje osobie studiującej Biblię szybki sposób sprawdzenia swoich interpretacji. Nie narzuca on ostatecznych interpretacji – ma raczej na celu informowanie i pobudzanie do myślenia. Często inne możliwości interpretacyjne pomagają nam uwolnić się od zbyt wąskiej, dogmatycznej i wyznaniowej postawy. Osoby interpretujące Pismo Święte powinny wyposażyć się w większy zakres opcji interpretatorskich, aby uświadomić sobie, jak niejasny może być starożytny tekst. Szokujące jest, że chrześcijanie, którzy twierdzą, że Biblia jest dla nich źródłem prawdy, nie zgadzają się w tak wielu kwestiach dotyczących znaczenia tekstu biblijnego.

Czwarta zasada polega na zwróceniu uwagi na gatunek literacki. Pierwotni, natchnieni autorzy zapisywali swoje przesłanie w różnych formach (np. narracji historycznej, dramatu historycznego, poezji, prorocstwa, ewangelii [przypowieści], listu, literatury apokaliptycznej). Do ich interpretacji stosowane są określone metody (zob. Gordon Fee i Doug Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]* lub Robert Stein, *Playing by the Rules [Przestrzeganie zasad gry]*).

Niniejszy komentarz proponuje osobie studiującej Biblię szybki sposób sprawdzenia swoich interpretacji. Nie narzuca on ostatecznych interpretacji – ma raczej na celu informowanie i pobudzanie do myślenia. Często inne możliwości interpretacyjne pomagają nam uwolnić się od zbyt wąskiej, dogmatycznej i wyznaniowej postawy. Osoby interpretujące Pismo Święte powinny wyposażyć się w większy zakres opcji interpretatorskich, aby uświadomić sobie, jak niejasny może być starożytny tekst. Szokujące jest, że chrześcijanie, którzy twierdzą, że Biblia jest dla nich źródłem prawdy, nie zgadzają się w tak wielu kwestiach dotyczących znaczenia tekstu biblijnego.

Wymienione wyżej zasady pomogły mi przetrwać wiele spośród moich uwarunkowań historycznych poprzez zmuszenie mnie do zmagania ze starożytnym tekstem. Mam nadzieję, że będzie to również błogosławieństwem dla ciebie.

Bob Utley
East Texas Baptist University
27 czerwca 1996

PRZEWODNIK DO CZYTANIA BIBLIJ: OSOBISTE POSZUKIWANIE WERYFIKOWALNEJ PRAWDY

Czy da się poznać prawdę? Gdzie ją można znaleźć? Czy możemy ją logicznie zweryfikować? Czy istnieje jakiś ostateczny autorytet? Czy są jakieś absoluty, które mogłyby pokierować naszym życiem i światem? Czy życie ma sens? Dlaczego istniejemy? Dokąd zmierzamy? Te pytania – kwestie, nad którymi zastanawiają się wszyscy rozumni ludzie – towarzyszą ludzkiemu intelektowi od zarania dziejów (Koh 1:13-18; 3:9-11). Pamiętam moje osobiste poszukiwanie czegoś, wokół czego mógłbym zbudować swoje życie. Uwierzyłem w Chrystusa w młodym wieku, opierając się głównie na świadectwie życia moich bliskich z rodziny. Kiedy dorastałem, pytania dotyczące mnie samego i świata wokół rosy wraz ze mną. Zwykle kulturowe i religijne banały nie nadawały znaczenia doświadczeniom, o których czytałem lub które przeżywałem. Był to dla mnie okres zamętu, poszukiwania, tęsknoty i częstego poczucia beznadziejności pośród nieczułego i surowego świata, w którym żyłem.

Wielu twierdziło, że zna odpowiedzi na te ostateczne pytania, ale po osobistej weryfikacji i refleksji zrozumiałem, że ich twierdzenia były oparte na (1) osobistych filozofiach życiowych, (2) starożytnych mitach, (3) ich własnych przeżyciach lub (4) projekcjach psychologicznych. Ja potrzebowałem pewnego stopnia weryfikowalności, jakichś dowodów; racjonalności, na której mógłbym oprzeć swój światopogląd; czegoś, wokół czego mógłbym zbudować swoje życie; powodu, dla którego mógłbym żyć.

To wszystko odnalazłem studiując Biblię. Zacząłem szukać dowodów na jej wiarygodność i odnalazłem je w (1) jej wiarygodności historycznej potwierdzonej przez archeologię, (2) trafności proroctw Starego Testamentu, (3) spójności biblijnego przesłania na przestrzeni szesnastu stuleci jej powstawania oraz (4) osobistych świadectwach ludzi, których życie zostało trwale zmienione przez kontakt z Biblią. Chrześcijaństwo jako jednolity system wierzeń i przekonań jest w stanie odpowiedzieć na trudne życiowe pytania ludzkości. Dostarczyło mi to nie tylko racjonalnych ram pojęciowych – empiryczny aspekt biblijnej wiary przyniósł mi emocjonalną radość i równowagę.

Myślałem, że odnalazłem coś, wokół czego będę mógł zbudować swoje życie: Chrystusa, którego poznałem na kartach Pisma Świętego. Było to silne doświadczenie i wielka ulga emocjonalna. Jednak do tej pory pamiętam szok i ból, które odczułem, kiedy zaczęło do mnie docierać, jak wiele różnych interpretacji Biblii jest propagowanych – czasem nawet w obrębie tego samego kościoła lub szkoły myśli. Rozpoznanie natchnienia i wiarygodności Biblii nie było końcem, lecz początkiem mojej podróży. W jaki sposób zweryfikować i odrzucać różnorodne lub sprzeczne interpretacje wielu trudnych fragmentów Pisma, rozpowszechniane przez ludzi, którzy równocześnie twierdzą, że Biblia jest wiarygodnym autorytetem?

To zadanie stało się moim życiowym celem i pielgrzymką wiary. Wiedziałem, że moja wiara w Chrystusa przyniosła mi ogromną radość i pokój. Mój umysł tęsknił za absolutem pośród (1) relatywizmu kultury, w której żyłem (postmodernizmu); (2) dogmatyzmu sprzecznych systemów religijnych (religii świata), jak również (3) arogancji wyznaniowej. Byłem zaskoczony, kiedy w poszukiwaniu właściwego podejścia do interpretacji starożytnej literatury natknąłem się na swoje własne uprzedzenia: historyczne, kulturowe, wyznaniowe i wynikające z życiowych doświadczeń. Często czytałem Biblię tylko po to, aby potwierdzić swoje własne przekonania. Używałem jej jako źródła dogmatów, którymi atakowałem innych, zasłaniając w ten sposób swoją własną niepewność i braki. Uświadomienie sobie tego było dla mnie bardzo bolesne!

Chociaż nigdy nie osiągnę całkowitego obiektywizmu, mogę jednak stawać się lepszym czytelnikiem Biblii. Mogę minimalizować swoje uprzedzenia rozpoznając je i przyjmując do wiadomości ich istnienie. Nie jestem jeszcze od nich wolny, ale stawiałem czoła swoim słabościom. To właśnie osoba interpretatora jest często największym wrogiem właściwego odczytywania Biblii!

Pozwól, że pokażę ci niektóre z moich założeń, na których opieram się podczas studiowania Pisma Świętego, tak abyś ty – czytelnik – mógł je przeanalizować razem ze mną:

I. Założenia wstępne

- A. Wierzę, że Biblia jest jedynym natchnionym objawieniem się jedynego prawdziwego Boga. Dlatego też należy ją interpretować w świetle zamysłu pierwotnego boskiego autora (Ducha Świętego), działającego poprzez pisarza – człowieka żyjącego w kontekście konkretnych uwarunkowań historycznych.
- B. Wierzę, że Biblia została napisana dla zwykłego człowieka – dla wszystkich ludzi! Bóg dostosował się do nas, aby mówić do nas w sposób dla nas zrozumiały w kontekście historycznym i kulturowym. On nie ukrywa prawdy – chce, abyśmy ją rozumieli! Dlatego Jego słowa muszą być interpretowane w świetle tamtych czasów, nie naszych. Biblia nie powinna oznaczać dla nas tego, czego nie znaczyła dla swoich pierwszych czytelników lub słuchaczy. Jest ona zrozumiała dla przeciętnego ludzkiego umysłu i zastosowane są w niej zwyczajne ludzkie formy i techniki komunikacji.
- C. Wierzę, że Biblia posiada jednolite przesłanie i cel. Nie przeczy sama sobie, mimo że zawiera trudne i paradoksalne fragmenty. Dlatego też najlepszym interpretatorem Biblii jest ona sama.
- D. Wierzę, że każdy fragment Biblii (wyłączając proroctwa) posiada jedno i tylko jedno znaczenie oparte o

zamysł pierwotnego natchnionego autora. Chociaż nie możemy być nigdy w stu procentach pewni, że znamy zamysł pierwotnego autora, istnieje jednak wiele wskazówek, które mogą nas na niego naprowadzić:

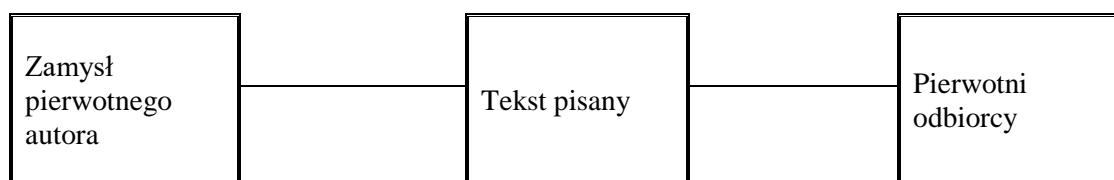
1. rodzaj (gatunek) literacki wybrany do przekazania przesłania,
2. tło historyczne i/lub określone okoliczności, które przyczyniły się do napisania danej księgi,
3. kontekst literacki całej księgi oraz każdej całości literackiej,
4. powiązanie konstrukcji tekstowej (zarysu) całości literackich z ogólnym przesłaniem księgi,
5. swoiste środki gramatyczne użyte do przekazania wiadomości,
6. dobór słów,
7. fragmenty paralelne.

Studiowanie danego fragmentu tekstu obejmuje przyjrzenie się każdemu z tych obszarów. Zanim wyjaśnię moją metodologię czytania Biblii, pozwolę sobie wymienić niektóre stosowane w dzisiejszych czasach niewłaściwe metody, które pociągnęły za sobą tak ogromną różnorodność interpretacji i w związku z tym powinniśmy się ich wystrzeżać.

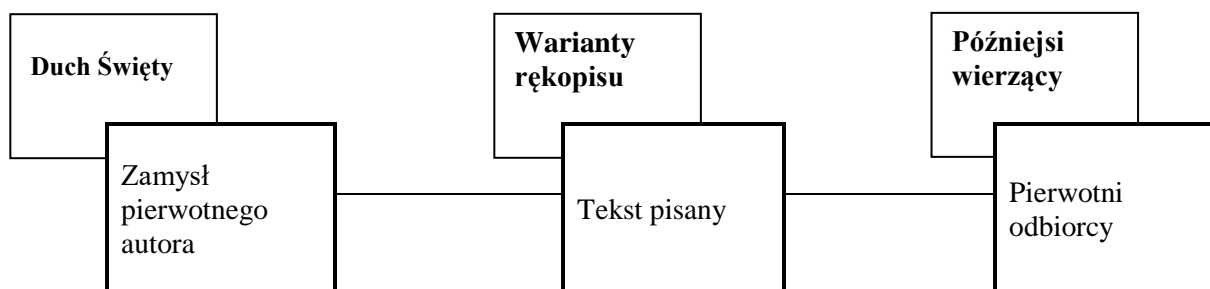
II. Niewłaściwe metody interpretacji

- A. Ignorowanie całego literackiego kontekstu ksiąg Biblii i rozumienie każdego zdania, członu, a nawet poszczególnych słów jako prawdziwych stwierdzeń niezwiązanych z zamysłem autora lub szerszym kontekstem. Jest to często nazywane „dowodzeniem wersetami”.
- B. Ignorowanie tła historycznego ksiąg poprzez zastąpienie go przypuszczalnym tłem historycznym, które ma niewielkie poparcie w samym tekście lub jest go zupełnie pozbawione.
- C. Ignorowanie tła historycznego ksiąg i czytanie ich w sposób, w jaki czyta się poranny dziennik – jakby były adresowane przede wszystkim do poszczególnych współczesnych chrześcijan.
- D. Ignorowanie tła historycznego ksiąg poprzez alegoryzowanie tekstu jako przesłania filozoficznego lub teologicznego zupełnie niepowiązanego z zamysłem pierwotnego autora i tym, co rozumieci pierwsi słuchacze.
- E. Ignorowanie oryginalnego przesłania i zastępowanie go swoim własnym systemem teologicznym, ulubioną doktryną lub współczesnym problemem niepowiązanym z zamysłem powziętym przez pierwotnego autora i przekazanym przez niego przesłaniem. To zjawisko często poprzedzone jest wstępnym czytaniem Biblii w celu zbudowania autorytetu mówcy. Jest to często nazywane „odpowiedzią czytającego” (interpretacją typu „co ten tekst oznacza dla mnie”).

Wszelkie pisemne przekazy międzyludzkie zawierają przynajmniej trzy części składowe:

W przeszłości różne techniki czytania Pisma Świętego skupiały się na jednej z tych trzech składowych. Jednak z uwagi na rzeczywistość wyjątkowego natchnienia Biblii należałoby zmodyfikować powyższy diagram:

W rzeczywistości proces interpretacji powinien uwzględniać wszystkie trzy składowe. Moja interpretacja może na przykład skupiać się na dwóch pierwszych elementach: pierwotnym autorze i tekście. Najprawdopodobniej jest to moja reakcja na zaobserwowane nadużycia: (1) alegoryzowanie lub uduchawianie tekstu, (2) interpretację typu „odpowiedź czytającego” (co ten tekst oznacza dla mnie). Nadużycia mogą wystąpić na każdym etapie analizy. Powinniśmy nieustannie weryfikować to, czym się kierujemy: nasze motywy, uprzedzenia, techniki i zastosowania. W jaki jednak sposób możemy to robić, jeśli nie istnieją granice interpretacji, nie ma żadnych ograniczeń ani kryteriów? Z tego powodu badam zamysł autora i strukturę tekstu, które dostarczają mi pewnych kryteriów ograniczających zakres dopuszczalnych uzasadnionych interpretacji.

Mając na uwadze wymienione wyżej niewłaściwe techniki czytania Pisma Świętego, zadajmy sobie pytanie, jakie słuszne sposoby czytania i interpretowania Biblii zapewnią nam pewien stopień weryfikowalności i konsekwencji.

III. Właściwe metody czytania Biblii

Nie będę w tym miejscu przedstawiał szczegółowych technik interpretacji konkretnych gatunków literackich, omówię natomiast ogólne hermeneutyczne zasady obowiązujące dla wszystkich typów tekstów biblijnych. Jeśli chodzi o interpretowanie różnych gatunków literackich, polecam książkę *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]* Gordona Fee i Douglasa Stuarta (wydana w Polsce przez JR Szorc).

Moja metodologia początkowo skupia się na czytelniku, dając przestrzeń, aby Duch Święty rozjaśniał mu treść Biblii w ciągu czterech cykli osobistych czytań. Takie podejście stawia Ducha, tekst i czytelnika na pierwszym miejscu, nie spychając ich na drugi plan. Chroni ono również czytelnika od nadmiernego wpływu komentatorów. Słyszałem kiedyś następujące stwierdzenie: „Biblia rzuca dużo światła na komentarze do niej samej”. Cytując tę uwagę nie chcę umniejszać wartości pomocy dydaktycznych, tylko zaapelować o odpowiedni sposób i czas korzystania z nich.

Musimy być w stanie poprzeć naszą interpretację samym tekstem. Pewnej ograniczonej weryfikacji dostarczyć mogą następujące trzy obszary:

1. Obszar dotyczący dokonanej przez pierwotnego autora wyбору:
 - a. tło historyczne
 - b. kontekst literacki
2. Obszar dotyczący dokonanej przez pierwotnego autora wyбору:
 - a. struktur gramatycznych (składnia)
 - b. użycia współczesnych sobie słów
 - c. rodzaju literackiego
3. Obszar naszego rozumienia:
 - a. istotne fragmenty paralelne
 - b. właściwe związki pomiędzy doktrynami (paradoks)

Musimy też być w stanie podać rozumowanie i logikę stojące za naszymi interpretacjami. Biblia jest naszym jedynym źródłem wiary i praktyki. Niestety chrześcijanie często nie zgadzają się co do tego, czego naucza i co twierdzi Pismo Święte. Nazywanie Biblii natchnioną księgą przy jednoczesnej niezdolności osiągnięcia porozumienia co do tego, czego ona naucza i wymaga, jest zupełnie bezcelowe.

Cztery cykle czytań są zaprojektowane tak, aby umożliwić dokonanie w interpretacji następujących spostrzeżeń:

- A. Pierwszy cykl czytań
 1. Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Przeczytaj ją jeszcze raz w innym tłumaczeniu, najlepiej zgodnym z inną teorią przekładu:
 - a. tłumaczenie „słowo w słowo” (GPNT/HPST, BP)
 - b. dynamiczny równoważnik (BT, WP, PE, BW)
 - c. parafraza (PL, BWP, SZ)
 2. Odnajdź główny zamysł całego tekstu. Określ jego temat.
 3. Wydziel (jeżeli jest to możliwe) całość literacką, rozdział, akapit lub zdanie, które jasno wyraża ten główny zamysł lub temat.
 4. Określ główny gatunek literacki.
 - a. Stary Testament
 - (1) Hebrajska narracja
 - (2) Hebrajska poezja (literatura mądrościowa, psalm)
 - (3) Hebrajskie proroctwa (proza, poezja)
 - (4) Kodeksy praw
 - b. Nowy Testament
 - (1) Narracja (Ewangelie, Dzieje)
 - (2) Przypowieści (Ewangelie)
 - (3) Listy
 - (4) Literatura apokaliptyczna
- B. Drugi cykl czytań
 1. Przeczytaj całą księgę jeszcze raz, próbując odnaleźć główne tematy.
 2. Nakreśl główne tematy i krótko podsumuj ich treść w prostych stwierdzeniach.
 3. Zweryfikuj określony przez siebie zamysł i zarys księgi z pomocami dydaktycznymi.
- C. Trzeci cykl czytań
 1. Przeczytaj całą księgę po raz kolejny, poszukując tym razem tła historycznego oraz konkretnych okoliczności, które przyczyniły się do napisania danej księgi Biblii.
 2. Wymień elementy historyczne wspomniane w księdze:
 - a. autor
 - b. data

- c. adresaci
 - d. konkretna przyczyna napisania księgi
 - e. aspekty tła kulturowego odnoszące się do zamysłu księgi
 - f. wzmianki dotyczące postaci i wydarzeń historycznych
3. Rozszerz swój zarys do poziomu akapitu tej księgi Biblii, którą interpretujesz. Za każdym razem zidentyfikuj całość literacką i dokonaj jej zarysu. Może ona obejmować kilka rozdziałów lub akapitów. Umożliwi ci to podążanie za logiką i sposobem konstruowania tekstu przez pierwotnego autora.
 4. Zweryfikuj zidentyfikowane przez siebie tło historyczne z pomocami dydaktycznymi.
- D. Czwarty cykl czytań
1. Przeczytaj daną całość literacką ponownie w kilku tłumaczeniach:
 - a. tłumaczenie „słowo w słowo” (GPNT/HPST, BP)dynamiczny równoważnik (BT, WP, PE, BW)
 - b. parafraza (PL, BWP, SŻ)
 2. Wyszukaj struktury literackie i gramatyczne:
 - a. powtarzające się zdania, np. Ef 1:6.12.14,
 - b. powtarzające się struktury gramatyczne, np. Rz 8:31,
 - c. kontrastujące ze sobą koncepcje.
 3. Wymień następujące rzeczy:
 - a. istotne pojęcia,
 - b. nietypowe terminy,
 - c. ważne struktury gramatyczne,
 - d. szczególnie trudne słowa, człony i zdania.
 4. Wyszukaj istotne fragmenty paralelne:
 - a. Odszukaj najwyraźniejszy fragment mówiący o rozpatrywanym przez ciebie temacie używając:
 - (1) ksiązek dotyczących teologii systematycznej,
 - (2) Biblii z odnośnikami,
 - (3) konkordancji.
 - b. Spróbuj poszukać możliwych paradoksalnych par w obrębie twojego tematu. Wiele prawd biblijnych jest przedstawionych za pomocą par dialektycznych; wiele konfliktów wyznaniowych pochodzi od dowodzenia wersetami tylko połowy jakiegoś biblijnego napięcia. Ponieważ cała Biblia jest natchniona, w celu zapewnienia biblijnej równowagi naszej interpretacji powinniśmy szukać jej całościowego przesłania.
 - c. Odnajdź paralele w tej samej księdze, u tego samego autora lub w tym samym gatunku literackim. Biblię najlepiej interpretować za pomocą niej samej, ponieważ ma jednego autora: Ducha Świętego.
 5. Zweryfikuj swoje obserwacje dotyczące tła i okoliczności historycznych z pomocami dydaktycznymi:
 - a. Biblie do studiowania,
 - b. Encyklopedie, podręczniki i słowniki biblijne,
 - c. Wprowadzenia do Biblii,
 - d. Komentarze do Biblii (w tym punkcie swojego studiowania pozwól, aby przeszła i terazniejsza wspólnota wierzących wspomogła cię i skorygowała kierunek twojego osobistego studium Pisma).

IV. Zastosowanie interpretacji Biblii

Teraz przechodzimy do zastosowania. Poświęciłeś wiele czasu, aby zrozumieć tekst w jego pierwotnym kontekście; czas zastosować go do twojego życia i kultury. Moja definicja autorytetu biblijnego jest następująca: „zrozumienie tego, co pierwotny autor Biblii przekazał sobie współczesnym, i zastosowanie tej prawdy do naszych czasów”.

Zastosowanie musi być zgodne z interpretacją zamysłu pierwotnego autora zarówno pod względem czasu, jak i logiki. Nie możemy stosować fragmentów Biblii do naszych czasów, dopóki nie zrozumiemy, co te słowa znaczyły w czasie, kiedy były pisane! Tekst Biblii nie powinien nigdy oznaczać tego, czego wcześniej nie mógł mieć na myśli!

Twój szczegółowy zarys na poziomie akapitów (trzeci cykl czytań) będzie twoim przewodnikiem. Zastosowania z twojej interpretacji powinny być wyciągnięte na poziomie akapitów, a nie poszczególnych słów. Słowa posiadają znaczenie tylko w określonym kontekście; tak samo jest też z członami i zdaniami. Jedyłą natchnioną osobą biorącą udział w procesie interpretacji jest pierwotny autor. My tylko podążamy jego śladem poprzez Ducha Świętego, który nas oświeca. Ale oświecenie nie jest natchnieniem. Aby powiedzieć: „tak mówi Pan”, musimy trzymać się zamysłu pierwotnego autora. Zastosowanie musi być konkretnie związane z ogólnym zamysłem całego tekstu oraz rozwojem myśli na poziomie określonej całości literackiej i akapitu.

Nie pozwól, aby zagadnienia naszych czasów interpretowały Biblię; pozwól, aby przemówiła sama! Może to wymagać od nas wyciągania z tekstu określonych zasad. Jest to uzasadnione tylko wtedy, kiedy zasady te znajdują w nim poparcie. Niestety bardzo często nasze zasady są tylko „naszymi” zasadami – a nie tymi zawartymi w tekście.

Przy zastosowaniu przesłania Biblii ważne jest, aby pamiętać o tym, że (wyłączając prorocтва) dla określonego

tekstu biblijnego obowiązujące jest jedno i tylko jedno znaczenie. Jest ono powiązane z zamysłem pierwotnego autora, który odpowiadał na jakiś kryzys lub potrzebę jemu współczesnych. To jedno znaczenie może mieć wiele możliwych zastosowań. Zastosowanie będzie zależało od potrzeb odbiorców, musi jednak być związane z tym, co miał na myśli pierwotny autor.

V. Duchowy aspekt interpretacji

Do tej pory przeanalizowaliśmy logiczne i tekstualne procesy składające się na interpretację i jej zastosowanie. Teraz krótko omówimy duchowy aspekt interpretacji. Dla mnie pomocna okazała się poniższa lista:

- A. Módl się o pomoc Ducha (zob. 1 Kor 1:26-2:16).
- B. Módl się o przebaczenie i oczyszczenie z grzechów, których jesteś świadomy (zob. 1 J 1:9).
- C. Módl się o większe pragnienie poznania Boga (zob. Ps 19:7-14; 42:1ff; 119:1ff).
- D. Natychmiast zastosuj każde nowe odkrycie w swoim życiu.
- E. Zachowuj pokorę i otwartość na naukę.

Ciężko jest utrzymać równowagę pomiędzy logicznym procesem interpretacji a duchowym prowadzeniem Ducha Świętego. Pomogły mi w tym poniższe fragmenty:

- A. A. Z książki Jamesa W. Sire *Scripture Twisting [Przekręcanie Pisma]*, s. 17-18:
„Oświecenie przychodzi do umysłów całego ludu Bożego – nie tylko do duchowej elity. W biblijnym chrześcijaństwie nie istnieje „klasa guru”, nie ma iluminatów, nie ma ludzi, od których pochodzi każda właściwa interpretacja. Tak więc, chociaż Duch Święty obdarza szczególnymi darami mądrości, poznania i rozpoznawania duchów, nie wyznacza chrześcijan, którzy je otrzymali, na jedyne autorytety w dziedzinie interpretacji Jego Słowa. Uczenie się, rozsądzanie i rozpoznawanie w odniesieniu do Biblii, która jest autorytetem nawet dla tych, których Bóg obdarował szczególnymi zdolnościami, jest zadaniem każdego Jego człowieka. Podsumowując, założenie, które przyjmuję w całym niniejszym komentarzu jest takie, że Biblia jest prawdziwym objawieniem Boga dla całej ludzkości, naszym ostatecznym autorytetem we wszystkich kwestiach, w których się wypowiada, oraz że nie jest ona całkowitą tajemnicą, ale może być odpowiednio rozumiana przez zwyczajnych ludzi w każdej kulturze.”
- B. O Kierkegaardzie, znalezione w książce Bernarda Ramma *Protestant Biblical Interpretation [Protestancka interpretacja biblijna]*, s. 75:
„Według Kierkegarda, gramatyczne, leksykalne i historyczne studiowanie Biblii jest konieczne, ale wstępne wobec prawdziwego czytania Biblii. ‘Aby czytać Biblię jako słowo Boże, musimy ją czytać z sercem w gardle, w stanie gotowości, z gorliwym oczekiwaniem, pozostając w dialogu z Bogiem. Bezmyślne lub nieuważne czytanie Biblii, lub też czytanie jej tylko pod kątem akademickim lub zawodowym nie jest czytaniem Biblii jako Słowa Bożego. Tylko wtedy, kiedy czytamy Biblię tak, jakbyśmy czytali list miłosny, odczytujemy ją jako Słowo Boga.’”
- C. Z książki H. H. Rowley *The Relevance of the Bible [Istotność Biblii]*, s. 19:
„Czysto intelektualne zrozumienie Biblii, choćby zupełne, nie jest w stanie osiągnąć wszystkich zawartych w niej skarbów. Rozumienie takie nie może być lekceważone, ponieważ jest ono niezbędne do jej pełnego zrozumienia. Jeżeli jednak ma być pełne, musi prowadzić do duchowego zrozumienia duchowych skarbów tej księgi. Do zrozumienia duchowego potrzebne jest coś więcej niż tylko czujność intelektualna. Sprawy duchowe są rozróżniane na poziomie duchowym, a człowiek studiujący Biblię musi przyjąć postawę duchowej wrażliwości i pragnienia odnalezienia Boga, żeby oddać Mu samego siebie, jeśli chce wyjść poza badania naukowe i osiągnąć bogatsze dziedzictwo tej najwspanialszej z wszystkich ksiąg.”

VI. Metoda przyjęta w niniejszym komentarzu

Przewodnik do samodzielnego studiowania został stworzony, żeby wesprzeć twój proces interpretacji na następujące sposoby:

- A. Wprowadzeniem do każdej księgi jest krótkie tło historyczne. Przeczytaj te informacje po zakończeniu „trzeciego cyklu czytań”.
- B. Na początku każdego rozdziału znajdują się spostrzeżenia dotyczące jego kontekstu. Pomoże ci to określić strukturę danej całości literackiej.
- C. Na początku każdego rozdziału lub większej całości literackiej znajduje się podział na akapity i odpowiednie wersety z kilku innych współczesnych tłumaczeń Biblii:
 - 1. Biblia Tysiąclecia (BT)
 - 2. Biblia Warszawska (BW)
 - 3. Biblia Poznańska (BP)
 - 4. Biblia Warszawsko-Praska (BWP)
 - 5. Nowe Przymierze i Psalmi (PL)

Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia. Należy wnioskować o nim z kontekstu. Poprzez porównanie kilku współczesnych wersji, różniących się pod względem przyjętych teorii przekładu i perspektyw

teologicznych, jesteśmy w stanie przeanalizować przypuszczalną strukturę myśli pierwotnego autora. Każdy akapit zawiera jedną główną prawdę. Nazywa się ją „zdaniem tematycznym” lub „myślą przewodnią tekstu”. Ta wspólna myśl jest kluczowa w procesie interpretacji – czy to historycznej, czy gramatycznej. Nie powinniśmy nigdy dokonywać interpretacji, wygłaszać kazań ani nauczać opierając się na części tekstu mniejszej niż akapit! Należy także pamiętać, że każdy akapit jest powiązany z otaczającymi go akapitami. Z tego właśnie powodu ważne jest nakreślenie zarysu akapitów w całej księdze. Chodzi tu o to, aby być w stanie podążać za logicznym ciągiem tematu adresowanego do nas przez pierwotnego autora natchnionego.

- D. Notatki Boba zgodne są z podejściem interpretacyjnym „werset po wersecie”, co zmusza nas do śledzenia myśli pierwotnego autora. Zawierają one różnorodne informacje, takie jak:
1. kontekst literacki
 2. dane historyczne i kulturowe
 3. informacje gramatyczne
 4. analizy słów
 5. istotne fragmenty paralelne
- E. Jako że niniejszy komentarz przetłumaczony został z języka angielskiego, korzystanie z niego przez polskiego czytelnika wymagało dokonania wyboru rodzimych tłumaczeń Pisma Świętego. Autor komentarzy odnosi się do dosłownego tłumaczenia NASB, które zostało w komentarzu zastąpione tekstem Biblii Tysiąclecia. W przypadku rozbieżności z NASB podano także brzmienie w innych tłumaczeniach. W pewnych miejscach niniejszego komentarza tekst BT (1995) będzie uzupełniony o inne współczesne tłumaczenia:
1. Interlinearny Grecko-polski Nowy Testament (GPNT) na podstawie oryginalnego tekstu greckiego udostępnionego przez Niemieckie Towarzystwo Biblijne/Interlinearny Hebrajsko-polski Stary Testament (HPST) wydawnictwa Vocatio.
 2. Biblia Poznańska (BP) – dosłowne tłumaczenie oparte na manuskryptach Biblia Hebraica, red. R. Kittel, P. Kahle, A. Alt, O. Eissfeld, Stuttgart 1951 oraz The Greek New Testament red. K. Aland, M. Black, B. M. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1968.
 3. Biblia Warszawska (BW) – dynamiczny ekwiwalent oparty na manuskryptach Biblia Hebraica, red. R. Kittel, P. Kahle, A. Alt, O. Eissfeld, Stuttgart 1951, Novum Testamentum Graece red. E. Nestle, K. Aland, Stuttgart 1954 oraz Novum Testamentum Graece red. K. Aland, M. Black, B. M. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1966.
 4. Biblia Warszawsko-Praska (BWP) – tłumaczenie na pograniczu dynamicznej ekwiwalencji i parafrazy oparte na manuskryptach Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1977 oraz Novum Testamentum Graece, red. K. Aland, M. Black, C. Martini, B. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1979.
- F. Dla tych, którzy nie znają greki, porównywanie współczesnych tłumaczeń może być pomocne w identyfikowaniu występujących w tekście problemów:
1. warianty manuskryptów
 2. alternatywne znaczenia słów
 3. trudny gramatycznie tekst i struktury
 4. teksty dwuznaczne
- Chociaż współczesne wersje nie są w stanie rozwiązać wszystkich tych problemów, to jednak ukazują nam one te miejsca, które wymagają głębszej i dokładniejszej analizy.
- G. Na końcu każdego rozdziału znajdują się związane z jego treścią pytania do dyskusji, które mają za zadanie nakierować nas na główne zagadnienia interpretacyjne danego rozdziału.

WYKAZ SKRÓTÓW ZASTOSOWANYCH W NINIEJSZYM KOMENTARZU

AB	Anchor Bible Commentaries [Komentarze biblijne Anchor], red. William Foxwell Albright i David Noel Freedman
ABD	Anchor Bible Dictionary [Słownik biblijny Anchor] (6 tomów), red. David Noel Freedman
AKOT	Analytical Key to the Old Testament [Analityczny Klucz do Nowego Testamentu], J Joseph Owens
ANET	Ancient Near Eastern Texts [Starożytne teksty bliskowschodnie], Jk B. Pritchard
BAGD	A Greek-English Lexicon of the New Testament and Early Christian Literature [Grecko-angielski leksykon Nowego Testamentu i literatury wczesnochrześcijańskiej], Walter Bauer, wydanie drugie, F. W. Gingrich i Fredrick Danker
BDB	A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament [Hebrajski i angielski leksykon Starego Testamentu], F. Brown, S. R. Driver i C. A. Briggs
BHS	Biblia Hebraica Stuttgartensia, GBS, 1997
BP	Biblia Poznańska, Księgarnia Świętego Wojciecha
BT	Biblia Tysiąclecia, wydanie czwarte, Pallotinum
BW	Biblia Warszawska, Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne w Warszawie
BWP	Biblia Warszawsko-Praska przekładu ks. bp. Kazimierza Romaniuka
GPNT	Grecko-polski Nowy Testament, Oficyna Wydawnicza Vocatio
HPST	Hebrajsko-polski Stary Testament, Oficyna Wydawnicza Vocatio
IDB	The Interpreter's Dictionary of the Bible [Słownik do interpretacji Biblii] (4 tomy), red. George A. Buttrick
ISBE	International Standard Bible Encyclopedia [Międzynarodowa Standardowa Encyklopedia biblijna] (5 tomów), red. Jk Orr
JB	Jerusalem Bible [Biblia jerozolimska]
JPSOA	The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation [Pisma Święte według tekstu masoreckiego: nowe tłumaczenie] (The Jewish Publication Society of America)
KB	The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament [Hebrajski i aramejski leksykon Starego Testamentu], Ludwig Koehler i Walter Baumgartner
LAM	The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (the Peshitta) [Biblia Święta ze starożytnych wschodnich manuskryptów (Peszitta)], George M. Lamsa
LXX	Septuagint (Greek-English) [Septuaginta (grecko-angielska)], wyd. Zondervan, 1970
MOF	A New Translation of the Bible [Nowe tłumaczenie Biblii], Jk Moffatt
MT	Masoretic Hebrew Text [Masorecki tekst hebrajski]
NAB	New American Bible Text [Tekst Nowej Biblii Amerykańskiej]
NASB	New American Standard Bible [Nowa Amerykańska Biblia Standardowa]

NEB	New English Bible [Nowa Biblia Angielska]
NET	NET Bible: New English Translation [Biblia NET: Nowe Angielskie Tłumaczenie], wydanie drugie beta
NIDNTT	New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis [Nowy międzynarodowy słownik teologii i egzegezy Nowego Testamentu] (5 tomów), red. Willem A. VanGemeren
NRSV	New Revised Standard Bible [Nowa Poprawiona Biblia Standardowa]
NIV	New International Version [Nowa Międzynarodowa Wersja]
NJB	New Jerusalem Bible [Nowa Biblia Jerozolimska]
OTPG	Old Testament Parsing Guide [Przewodnik do analizy Starego Testamentu], Todd S. Beall, William A. Banks i Colin Smith
PL	Nowe Przymierze i Psalmi
REB	Revised English Bible [Poprawiona Biblia Angielska]
RSV	Revised Standard Version [Poprawiona Wersja Standardowa]
SEPT	The Septuagint (Greek-English) [Septuaginta (grecko-angielska)], wyd. Zondervan, 1970
SŻ	Słowo Życia, Instytut Wydawniczy „Agape”
TCNT	The Twentieth Century New Testament [Nowy Testament Dwudziestego Wieku]
TEV	Today’s English Version [Dzisiejsza Wersja Angielska], United Bible Societies
YLT	Young’s Literal Translation of the Holy Bible [Dosłowne Tłumaczenie Biblii Świętej Younga], Robert Young
ZPBE	Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia [Obrazkowa encyklopedia Biblii Zondervan] (5 tomów), red. Merrill C. Tenney

KLUCZOWY ARTYKUŁ WSTĘPNY

„Dlaczego chrześcijanie mają tak wiele dogmatycznych interpretacji Apokalipsy”

W ciągu wieloletniego studiowania eschatologii uświadomiłem sobie, że większość chrześcijan nie ma ani nie chce mieć rozwiniętej, usystematyzowanej chronologii czasów ostatecznych. Są tacy, którzy skupiają się głównie na tym obszarze chrześcijaństwa z powodów teologicznych, psychologicznych lub denominacyjnych. Wierzący ci wydają się mieć obsesję na punkcie tego, jak to wszystko się skończy i w jakiś sposób umyka im pilność ewangelizacji! Chrześcijanie nie są w stanie wpływać na Boży plan eschatologiczny (dotyczący czasów ostatecznych), mogą jednak uczestniczyć w realizacji posłannictwa głoszenia ewangelii (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8). Większość wierzących wyznaje powtórne przyjście Chrystusa i ostateczne wypełnienie Bożych obietnic. Problemy interpretacyjne wynikające z rozumienia tej czasowej kulminacji spowodowane są kilkoma biblijnymi paradoksami.

1. napięcie pomiędzy prorockimi modelami Starego Przymierza a apostołskimi modelami Nowego Przymierza
2. napięcie pomiędzy biblijnym monoteizmem (jeden Bóg dla wszystkich) a wybraniem Izraela (szczególnego ludu)
3. napięcie pomiędzy warunkowym aspektem biblijnych przymierzy i obietnic („jeśli... to”) oraz bezwarunkową wiernością Boga jeżeli chodzi o odkupienie upadłej ludzkości
4. napięcie pomiędzy bliskowschodnimi rodzajami literackimi a współczesnymi zachodnimi modelami literackimi
5. napięcie pomiędzy Królestwem Bożym jako teraźniejszym, ale przyszłym
6. napięcie pomiędzy wiarą w rychły powrót Chrystusa oraz przekonaniem, że najpierw muszą nastąpić pewne wydarzenia Przyjrzyjmy się tym napięciom po kolei.

PIERWSZE NAPIĘCIE (rasowe, narodowe i geograficzne kategorie ST vs. wszyscy wierzący na całym świecie)

Starotestamentowe prorocтва przewidują przywrócenie żydowskiego królestwa w Palestynie, skupionego wokół Jerozolimy, gdzie gromadzą się wszystkie narody ziemi, aby oddawać cześć i służyć Dawidowemu władcy, ale ani Jezus, ani apostołowie NT nigdy nie skupiają się na tym planie. Czy ST nie jest natchniony (zob. Mt 5:17-19)? Czy autorzy NT pominieli kluczowe wydarzenia, jakie mają rozegrać się w czasach ostatecznych?

Istnieje kilka źródeł informacji o końcu świata:

1. Prorocy ST (Izajasz, Micheasz, Malachiasz)
2. Starotestamentowi pisarze apokaliptyczni (zob. Ez 37-39; Dn 7-12; Zach)
3. międzytestamentalni, niekanoniczni żydowscy pisarze apokaliptyczni (jak 1 Księga Henocha, wzmiankowana w Liście Judy)
4. Sam Jezus (zob. Mt 24; Mk 13; Łk 21)
5. pisma Pawła (zob. 1 Kor 15; 2 Kor 5; 1 Tes 4-5; 2 Tes 2)
6. pisma Jana (1 List Jana i Apokalipsa)

Czy wszystkie te źródła jasno przedstawiają czasy ostateczne (wydarzenia, chronologia, osoby)? Jeśli nie, to dlaczego? Czy nie są one wszystkie natchnione (poza żydowskimi pismami międzytestamentalnymi)?

Duch objawiał autorom ST prawdy w kategoriach, które byli w stanie zrozumieć. Jednak poprzez progresywne objawienie Duch poszerzał te starotestamentowe koncepcje eschatologiczne do uniwersalnego zasięgu („Misterium Chrystusa, zob. Ef 2:11-3:13. Zob. Temat specjalny w 10:7). Oto kilka odnośnych przykładów:

1. W ST miasto Jerozolima stosowane jest jako metafora Bożych ludzi (Syjonu), ale zostaje ona przeniesiona do NT jako termin wyrażający przyjmowanie przez Boga wszystkich nawróconych, wierzących ludzi (nowe Jerozalem z Ap 21-22). Teologiczne poszerzenie dosłownego, fizycznego miasta do nowego Bożego ludu (wierzących Żydów i pogan) zapowiedziane jest w Bożej obietnicy odkupienia upadłej ludzkości w Rdz 3:15, zanim jeszcze byli jacykolwiek Żydzi lub żydowska stolica. Nawet powołanie Abrahama (zob. Rdz 12:1-3) zawierało w sobie pogan (zob. Rdz 12:3; Wj 19:5).
2. W ST wrogami Bożych ludzi są okoliczne ludy na starożytnym Bliskim Wschodzie, ale w NT grupa ta obejmuje wszystkich niewierzących, przeciwnych Bogu, idących za podszeptami szatana ludzi. Z geograficznego, regionalnego konfliktu bitwa przeniosła się w globalny, kosmiczny wymiar (zob. List do Kolosan).
3. Obietnica ziemi, która jest tak spójna w ST (patriarchalne obietnice z Księgi Rodzaju, zob. Rdz 12:7; 13:15; 15:7.15; 17:8) przerodziła się teraz w całą ziemię. Nowe Jerozalem zstępuje na odtworzoną ziemię, a nie tylko i wyłącznie na Bliski Wschód (zob. Ap 21-22).
4. Kilka innych przykładów rozszerzenia starotestamentowych proroczych koncepcji:
 - a. potomstwem Abrahama są teraz ci, którzy są duchowo obrzezani (zob. Rz 2:28-29)
 - b. lud przymierza obejmuje teraz pogan (zob. Oz 2:1; 2:25, cytowane w Rz 9:24-26; a także Kpł 26:12; Wj 29:45, cytowane w 2 Kor 6:16-18 i Wj 19:5; Pwt 14:2, cytowane w Tt 2:14)
 - c. świątynią jest teraz Jezus (zob. Mt 26:61; 27:40; J 2:19-21) oraz poprzez Niego lokalny kościół (zob. 1 Kor 3:16) i poszczególni wierzący (zob. 1 Kor 6:19)

- d. nawet Izrael i charakterystyczne dla niego opisowe starotestamentowe frazy odnoszą się teraz do całego ludu Bożego (tj. „Izrael”, zob. Rz 9:6; Gal 6:16, tj., „królewskie kapłaństwo”, zob. 1 P 2:5.9-10; Ap 1:6)

Model proroczy (tj. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning-Hooks [Lemiesze i sierpy]*) został wypełniony, poszerzony i zawiera w sobie więcej. Jezus i apostołscy autorzy nie przedstawiają czasów ostatecznych w ten sam sposób, co prorocy ST (zob. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment [Przyszłość Królestwa w prorocztwie i wypełnieniu]*). Współcześni interpretatorzy, którzy próbują traktować starotestamentowy model dosłownie lub normatywnie, postrzegają Apokalipsę jako bardzo żydowską księgę i narzucają konkretne znaczenie odosobnionym, niejednoznacznym frazom Jezusa i Pawła! Autorzy NT nie zaprzeczają prorocztwom ST, tylko pokazują ich ostateczne, uniwersalne skutki. Eschatologia Jezusa i Pawła nie cechuje się zorganizowanym, logicznym systemem. Ich zamiary są przede wszystkim odkupieńcze lub duszpasterskie (zob. 1 Kor 15:58; 1 Tes 4:18). Jednak nawet w ramach NT występuje pewne napięcie. Nie ma tu jasnego usystematyzowania zdarzeń eschatologicznych. Co zaskakujące, w opisie końca zawartym w Apokalipsie stosowane są starotestamentowe nawiązania, a nie nauki Jezusa (zob. Mt 24; Mk 13; pisma Pawła)! Naśladuje ona rodzaj literacki zapoczątkowany przez Ezechiela, Daniela i Zachariasza, który rozwijano w okresie międzytestamentalnym (żydowska literatura apokaliptyczna). Być może był to sposób, w jaki Jan połączył Stare i Nowe Przymierze. Ukazuje on pradawny wzorzec ludzkiego buntu i Bożego zaangażowania w odkupienie. Należy jednak zauważyć, że chociaż Apokalipsa nawiązuje do starotestamentowego języka, osób i wydarzeń, to dokonuje ich ponownej interpretacji w świetle Rzymu pierwszego wieku naszej ery (zob. Ap 1:7).

DRUGIE NAPIĘCIE (monoteizm vs. wybrany lud)

Biblia kładzie nacisk na jednego, osobowego Boga, który jest stwórcą i odkupicielem (zob. Wj 8:6; Iz 44:24; 45:5-7.14.18.21-22; 46:9; Jer 10:6-7). Cechą wyróżniającą ST za jego czasów był monoteizm. Wszystkie otaczające narody wyznawały politeizm. To, że Bóg jest jeden, stanowi rdzeń objawienia ST (zob. Pwt 6:4). Stworzenie jest sceną dla wspólnoty pomiędzy Bogiem a rodzajem ludzkim, stworzonym na Jego obraz i podobieństwo (zob. Rdz 1:26-27). Ludzkość jednak zbuntowała się, grzesząc przeciwko Bożej miłości, przywództwu i zamysłowi (zob. Rdz 3). Boża miłość i Jego zamiary były tak silne i pewne, że obiecał On odkupić upadłą ludzkość (zob. Rdz 3:15)!

Napięcie pojawia się, kiedy Bóg postanawia użyć jednego człowieka, jednej rodziny, jednego narodu, by dotrzeć do reszty ludzkości. Boży wybór Abrahama i Żydów jako królestwa kapłanów (zob. Wj 19:4-6) spowodował pychę zamiast służby i wykluczanie zamiast włączania. Boże powołanie Abrahama zawierało w sobie zamierzone błogosławieństwo dla całego rodzaju ludzkiego (zob. Rdz 12:3). Należy pamiętać i podkreślać, że w ST osoby były wybierane do służby, a nie do zbawienia. Cały Izrael nigdy nie był w porządku wobec Boga (tj. Rz 9:6) i nigdy nie osiągał wiecznego zbawienia wyłącznie w oparciu o swoje pochodzenie (zob. J 8:31-59; Mt 3:9), tylko przez osobistą wiarę i posłuszeństwo (zob. Rdz 15:6, cytowany w Rz 4:3.9.22; Gal 3:6). Izrael utracił swoją misję (teraz kościół jest królewskim kapłaństwem, zob. 1:6; 2 P 2:5.9), zamieniając dane mu posłannictwo w przywilej, a służbę w szczególną pozycję. Bóg wybrał jednego, aby wybrać wszystkich!

TRZECIE NAPIĘCIE (warunkowe przymierza vs. bezwarunkowe przymierza)

Pomiędzy warunkowymi i bezwarunkowymi przymierzami występuje teologiczne napięcie lub są one wobec siebie w paradoksie. Bez wątpienia prawdą jest, że Boży odkupieńczy zamysł/plan jest bezwarunkowy (zob. Rdz 15:12-21 i przyście Mesjasza). Jednak wymagana reakcja człowieka zawsze jest warunkowa!

Wzorzec „jeśli... to” pojawia się zarówno w ST, jak i w NT. Bóg jest wierny; ludzkość jest niewierna. Napięcie to wywołało bardzo wiele zamieszania. Interpretatorzy mieli tendencję, aby skupiać się na tylko jednym biegunie tego dylematu – Bożej wierności lub ludzkich wysiłkach, Boże suwerenności lub wolnej woli człowieka. Jednak oba są biblijne i niezbędne.

Wiąże się to z eschatologią – ze starotestamentowymi obietnicami Boga dla Izraela. Jeśli Bóg coś obiecuje, to na tym koniec! Bóg jest związany swoją obietnicą; chodzi tu o Jego reputację (zob. Ez 36:22-38). Bezwarunkowe i warunkowe przymierza spotykają się w Chrystusie (zob. Iz 53), a nie Izraelu! Ostateczna wierność Boga tkwi w odkupieniu wszystkich, którzy się nawrócą i uwierzą, a nie w tym, kim był twój ojciec/matka! Chrystus, a nie Izrael, jest kluczem do wszystkich Bożych przymierzy i obietnic. Jeśli w Biblii występuje jakiś teologiczny nawias, nie jest nim Kościół, tylko Izrael (zob. Dz 7 i Gal 3).

Światowa misja zwiastowania ewangelii przeszła na kościół (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8). Nadal jest to warunkowe przymierze! Nie powinno się przez to rozumieć, że Bóg zupełnie odrzucił Żydów (zob. Rz 9-11). Wierzący Izrael może w czasach ostatecznych mieć swoje miejsce i rolę do odegrania (zob. Zach 12:10).

CZWARTE NAPIĘCIE (Bliskowschodnie modele literackie vs. modele zachodnie).

Rodzaj literacki jest kluczowym elementem właściwej interpretacji Biblii. Kościół rozwinął się w kulturze zachodniej (greckiej). Literatura Wschodu jest dużo bardziej obrazowa, metaforyczna i symboliczna niż nowoczesne wzorce literackie kultury zachodniej. Bardziej niż na stwierdzaniu zwięzłych prawd skupia się ona na ludziach, spotkaniach i wydarzeniach. Chrześcijanie są winni używania swojej historii i modeli literackich do interpretacji biblijnych prorocztw (zarówno staro-, jak i nowotestamentowych). Każde pokolenie i jednostka geograficzna

wykorzystywały swoją kulturę, historię i dosłowność do interpretacji Apokalipsy. Wszystkie się myliły! Myślenie, że biblijne proroctwa skupiają się na nowoczesnej zachodniej kulturze, jest arogancją.

Rodzaj literacki wybierany przez pierwotnego, natchnionego autora stanowi swego rodzaju umowę z czytelnikiem. Apokalipsa nie jest narracją historyczną. To połączenie listu (rozdziały 1-3), proroctwa i – w dużej części – literatury apokaliptycznej. Błędem jest zarówno sprawianie, aby Biblia mówiła więcej, niż zamierzył to pierwotny autor, jak i wymaganie, aby mówiła mniej. Arogancja i dogmatyzm interpretatorów są jeszcze bardziej nie na miejscu jeżeli chodzi o księgę taką jak Apokalipsa.

Kościół nigdy nie osiągnął porozumienia co do właściwej interpretacji Apokalipsy. Moim celem jest słuchanie i zajmowanie się przesłaniem całej Biblii, a nie tylko jakiejś lub jakichś jej wybranych części. Biblijny wschodni sposób myślenia przedstawia prawdę w pełnych napięcia parach. Nasz zachodni trend zmierzający do formułowania prawdy za pomocą twierdzeń nie jest bezpodstawny, tylko niezrównoważony! Moim zdaniem możliwe jest przynajmniej częściowe wyjście z impasu dotyczącego interpretacji Apokalipsy poprzez zwrócenie uwagi na jej zmieniające się zamysły dla kolejnych pokoleń wierzących. Dla większości interpretatorów oczywistym jest, że Apokalipsa musi być rozumiana w świetle swoich własnych czasów oraz rodzaju literackiego (Fee i Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 249-264). Historyczne podejście do tej księgi musi uwzględniać to, co rozumeli i mogli z niej rozumieć pierwsi czytelnicy (tj. J. L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled [Wypełnienie Mateusza 24]*). W wielu przypadkach współcześni interpretatorzy utracili znaczenie wielu zawartych w tej księdze symboli. Początkowo głównym zadaniem Apokalipsy było skierowanie zachęty do prześladowanych chrześcijan. Pokazywała ona władzę Boga nad historią (podobnie jak prorocy ST); potwierdzała, że dzieje zmierzają do wyznaczonego kresu, sądu lub błogosławieństwa (tak jak prorocy ST). W charakterystycznych dla pierwszego wieku naszej ery, żydowskich kategoriach apokaliptycznych opisywała ona Bożą miłość, obecność, moc i suwerenność. Teologicznie funkcjonuje ona tak samo dla każdego pokolenia wierzących. Przedstawia kosmiczne zmagania dobra ze złem. Charakterystyczne dla pierwszego wieku szczegóły być może stały się dla nas nieczytelne – ale nie zawarte w niej potężne, pocieszające prawdy. Kiedy współcześni zachodni interpretatorzy próbują wtłoczyć elementy Apokalipsy w bieżącą historię, wzorec fałszywych interpretacji jest powielany.

Bardzo możliwe, że opisane w niej szczegóły znów staną się uderzająco dosłowne (tak, jak było to ze ST w odniesieniu do narodzenia, życia i śmierci Chrystusa) dla ostatniego pokolenia chrześcijan stawiających czoła przeciwnemu Bogu przywódcy (zob. 2 Tes 2) oraz kulturze. Nikt nie jest w stanie rozpoznać takiego dosłownego wypełniania się Apokalipsy, dopóki słowa Jezusa (zob. Mt 24; Mk 13; Łk 21) i Pawła (zob. 1 Kor 15; 1 Tes 4-5; 2 Tes 2) także nie staną się historycznie oczywiste. Zarówno zgadywanie, jak i spekulacje oraz dogmatyzm są niewłaściwe. Literatura apokaliptyczna pozwala na taką elastyczność. Dzięki Bogu za obrazy i symbole przekraczające narrację historyczną! Bóg ma wszystko pod kontrolą; to On panuje; On nadchodzi!

Większość współczesnych komentarzy pomija to, o co chodzi w tym rodzaju literackim. Współcześni zachodni interpretatorzy często poszukują jasnego, logicznego systemu teologii zamiast oddać sprawiedliwość wieloznacznemu, symbolicznemu i dramatycznemu gatunkowi żydowskiej literatury apokaliptycznej. Prawdę tę wyraża Ralph P. Martin w swoim artykule „Approaches to New Testament Exegesis” [„Podejścia do egzegezy Nowego Testamentu”] zawartym w książce *New Testament Interpretation [Interpretacja Nowego Testamentu]* pod redakcją I. Howarda Marshalla:

„Jeśli nie rozpoznamy dramatycznych właściwości tego tekstu oraz tego, w jaki sposób posługuje się on językiem jako środkiem wyrazu prawdy religijnej, będziemy w wielkim błędzie jeżeli chodzi o nasze rozumienie Apokalipsy i będziemy mylnie próbowali interpretować jej wizję, jak gdyby była to księga dosłownej prozy, w której chodzi o opisywanie wydarzeń empirycznej i dającej się sprecyzować historii. Próby przyjęcia tego drugiego kierunku równoznaczne są z napotykaniami wszelkiego rodzaju problemów interpretacyjnych. Co więcej, prowadzą one do wykrzywienia zasadniczego znaczenia pism apokaliptycznych, przez co tracą wielką wartość tej części Nowego Testamentu jako dramatycznego stwierdzenia Bożej suwerenności w Chrystusie oraz paradoksu jego rządów łączących w sobie moc i miłość za pomocą mitopoetycznego języka (zob. 5:5.6; Lew jest Barankiem)” (s. 235).

W. W swojej książce *Biblical Interpretations [Interpretacje biblijne]* Randolph Tate stwierdza:

„Żaden inny rodzaj literacki nie był tak gorliwie odczytywany z tak przygnębiającymi wynikami jak apokalipsa – szczególnie Księga Daniela i Apokalipsa. Ten gatunek literacki ucierpiał w wyniku katastrofalnej historii złych interpretacji wynikających z zasadniczego niezrozumienia jego form literackich, struktury i przeznaczenia. Z powodu zawartych w niej twierdzeń dotyczących objawiania tego, co ma się niebawem wydarzyć, apokalipsa była postrzegana jako mapa i szczegółowy plan przyszłości. Tragicznym błędem tego poglądu jest założenie, że układem odniesienia tej księgi są współczesne czasy czytelnika, a nie autora. To niewłaściwe podejście do apokalipsy (szczególnie Apokalipsy Jana) traktuje to dzieło tak, jakby było ono kryptogramem, za pomocą którego współczesne wydarzenia mogą być używane do interpretacji zawartych w tekście symboli (...) Interpretator musi najpierw uświadomić sobie, że literatura apokaliptyczna przekazuje swoje przesłanie poprzez symbolikę. Dosłowne rozumienie symbolu, który jest metaforyczny, stanowi po prostu złą interpretację. Nie chodzi tu o to, czy opisywane w literaturze apokaliptycznej wydarzenia są historyczne. Mogą one takie być; mogły naprawdę się wydarzyć lub jeszcze się wydarzą, ale autor przedstawia wydarzenia i przekazuje znaczenie poprzez obrazy i archetypy” (s. 137).

Dictionary of Biblical Imagery [Słownik symboliki biblijnej] pod redakcją Rykena, Wilhosta i Longmana III stwierdza:

„Gatunek ten często wprawia w zakłopotanie i frustruje dzisiejszych czytelników. Zaskakująca symbolika i niezmiernie doświadczenia wydają się dziwaczne i oderwane od większości Pisma. Dosłowne traktowanie tego rodzaju literatury sprawia, że wielu czytelników usilnie stara się określić 'co stanie się kiedy', pomijając zamysł apokaliptycznego przesłania” (s. 35).

PIĄTE NAPIĘCIE (Królestwo Boże jako teraźniejsze, ale przyszłe)

Królestwo Boże jest teraźniejszością, ale pozostaje także w przyszłości. Ten teologiczny paradoks zaostrza się w dziedzinie eschatologii. Jeśli ktoś oczekuje dosłownego wypełnienia wszystkich prorocत्व ST skierowanych do Izraela, w Królestwie chodzi głównie o przywrócenie Izraela w geograficznej lokalizacji oraz o teologiczny prymat. Wymagałoby to tajemnego pochwycenia Kościoła w rozdziale piątym i odniesienia pozostałych rozdziałów do Izraela (ale patrz Ap 22:16).

Jeśli jednak skupimy się na królestwie jako zapoczątkowanym przez obiecanego w ST Mesjasza, zaprowadzone zostaje ono wraz z pierwszym przyjściem Chrystusa, a uwaga skupia się na wcieleniu, życiu, nauczaniu, śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Teologiczny nacisk pada na aktualne zbawienie. Królestwo nadeszło, a ST jest wypełniony w Chrystusowej ofercie zbawienia dla wszystkich, a nie Jego tysiącletnim panowaniu nad niektórymi!

Niewątpliwie prawdą jest, że Biblia mówi o obu przyjściach Chrystusa, ale gdzie należy kłaść nacisk? Wydaje mi się, że większość prorocत्व ST skupia się na pierwszym przyjściu, na ustanowieniu mesjańskiego królestwa (zob. Dan 2). Jest to na wiele sposobów analogiczne do wiecznego panowania Boga (zob. Dan 7). ST akcentuje wieczne panowanie Boga, ale mechanizmem ukazywania tego panowania jest posługa Mesjasza (zob. 1 Kor 15:26-27). Nie chodzi tu o to, co jest prawdziwe, ponieważ prawdą jest i jedno, i drugie, tylko o to, na co pada nacisk. Trzeba przyznać, że niektórzy interpretatorzy tak bardzo koncentrują się na tysiącletnim panowaniu Mesjasza (zob. Ap 20), że umyka im biblijny nacisk na wieczne panowanie Ojca. Panowanie Chrystusa jest czymś wstępnym. W ST ani dwa przyjścia Chrystusa, ani czasowe panowanie Mesjasza nie były oczywiste.

Kluczem do tego, co głosił i czego nauczał Jezus, jest królestwo Boże. Jest ono zarówno teraźniejsze (poprzez zbawienie i służbę), jak i przyszłe (w wytrwałości i mocy). Jeśli Apokalipsa skupia się na mesjańskim tysiącletnim panowaniu (zob. Ap 20), jest ono wstępne, a nie ostateczne (zob. Ap 21-22). Niezbędność czasowego panowania nie wynika w sposób oczywisty ze ST; tak naprawdę mesjańskie panowanie opisane w 7. rozdziale Księgi Daniela jest wieczne, a nie tysiącletnie.

SZÓSTE NAPIĘCIE (bliski powrót Chrystusa vs. odroczone *parousia*)

Większość wierzących uczona jest, że Jezus przyjdzie niedługo, nagle i niespodziewanie (zob. Mt 10:23; 24:27.34.44; Mk 9:1; 13:30; Ap 1:1.3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20). Jednak do tej pory każde wyczekujące pokolenie wierzących się myliło! Bliskość (natychmiastowość) powrotu Jezusa jest potężną, zagwarantowaną, obiecaną nadzieją każdego pokolenia, rzeczywistością jednak tylko dla jednego (i to prześladowanego). Wierzący muszą żyć tak, jakby miał On przyjść jutro, planować jednak i realizować Wielkie Posłannictwo (zob. Mt 28:19-20), jeśli się opóźnia.

Niektóre fragmenty w Ewangeliach (zob. Mk 13:10; Łk 17:2; 18:8) oraz 1. i 2. Liście do Tesaloniczan oparte są na opóźnionym drugim przyjściu (*parousia*). Najpierw muszą mieć miejsce pewne wydarzenia historyczne:

1. ewangelizacja całego świata (zob. Mt 24:14; Mk 13:10)
2. objawienie się „człowieka grzechu” (zob. Mt 24:15; 2 Tes 2; Ap 13)
3. wielkie prześladowanie (zob. Mt 24:21,24; Ap 13)

Występuje tu celowa dwuznaczność (zob. Mt 24:42-51; Mk 13:32-36)! Przeżywaj każdy dzień tak, jakby to był twój ostatni, ale planuj i ćwicz się do przyszłej służby!

SPÓJNOŚĆ I RÓWNOWAGA

Należy stwierdzić, że różne szkoły współczesnej interpretacji eschatologicznej zawierają w sobie półprawdy.

Dobrze wyjaśniają i interpretują niektóre teksty, ale problem tkwi w spójności i równowadze. Często obejmują jakiś zestaw założeń wstępnych i używają tekstu biblijnego do wypełnienia założonych wcześniej ram teologicznych. Biblia nie objawia logicznej, chronologicznej, systematycznej eschatologii. Jest jak album rodzinny. Zdjęcia są prawdziwe, ale nie zawsze ułożone w porządku, w kontekście, w logicznej kolejności. Niektóre wypadły z albumu i późniejsze pokolenia członków rodziny nie wiedzą, gdzie dokładnie je umieścić. Kluczem do właściwej interpretacji Apokalipsy jest zamysł pierwotnego autora, objawiający się w jego wyborze rodzaju literackiego. Większość interpretatorów stara się przenieść swoje narzędzia i procedury egzegetyczne z innych gatunków literackich NT na grunt Apokalipsy. Skupiają się na ST, zamiast pozwolić, aby nauczanie Jezusa i Pawła określało strukturę teologiczną, a Apokalipsa służyła za ilustrację. Muszę przyznać, że podchodzę do tego komentarza z pewnym strachem i drżeniem – nie z powodu przekleństwa zawartego w Ap 22:18-19,

tylko z powodu poziomu kontrowersji, jakie powodowała i nadal powoduje interpretacja tej księgi wśród Bożego ludu. Kocham Boże objawienie. Jest ono prawdziwe, podczas gdy wszyscy ludzie są kłamcami (zob. Rz 3:4). Proszę cię, abyś używał tego komentarza jako pobudzającego do myślenia, a nie rozstrzygającego; jako drogowskazu, a nie mapy; jako zastanawiającego się „co jeśli”, a nie stwierdzającego „tak mówi Pan”. Zderzyłem się z własnymi niedoskonałościami, tendencyjnością i teologiczną agendą. Widziałem także ograniczenia innych interpretatorów. Mogłoby się wydawać, że

ludzie znajdują w Apokalipsie to, czego się w niej spodziewają. Ten rodzaj literacki łatwo pada ofiarą nadużyć! Nie bez przyczyny znalazł się on jednak w Biblii. Umieszczenie go w niej jako podsumowania i zakończenia nie jest przypadkiem. Zawiera on przesłanie od Boga do Jego dzieci w każdym poszczególnym pokoleniu. Bóg chce, żebyśmy to rozumieli! Jednoczmy się, a nie dzielimy na frakcje; skupiamy się na tym, co jasne i kluczowe, a nie na tym, co może lub mogłoby być prawdą. Niech Bóg nas wspomaga!

W tym miejscu zanotuj swoje własne założenia wstępne dotyczące tego, jak interpretować Apokalipsę. Wszyscy wnosimy swoje uprzedzenia w interpretację tej księgi. Określenie ich pomaga nam przewyciężyć ich wpływ i ogranicza naszą dogmatyczność.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

WPROWADZENIE DO PROROCTW STAROTESTAMENTOWYCH

I. WPROWADZENIE

A. Uwagi wstępne

1. Wspólnota wierzących nie jest zgodna co do tego, jak interpretować proroctwa. Inne prawdy zostały przez wieki ustalone i powszechnie przyjęte, ale ta kwestia – nie.
2. Istnieje kilka dobrze zdefiniowanych etapów proroctw ST:
 - a. Przedmonarchiczne (przed królem Saulem)
 - 1) Jednostki nazywane prorokami
 - a) Abraham – Rdz 20:7
 - b) Mojżesz – Lb 12:6-8; Pwt 18:15; 34:10
 - c) Aaron – Wj 7:1 (przedstawiciel Mojżesza)
 - d) Miriam – Wj 15:20
 - e) Medad i Eldad – Lb 11:24-30
 - f) Debora – Sdz 4:4
 - g) Bezimienny – Sdz 6:7-10
 - h) Samuel – 1 Sam 3:20
 - 2) Odniesienia do proroków jako grupy – Pwt 13:1-5; 18:20-22
 - 3) Grupa lub bractwo prorockie – 1 Sam 10:5-13; 19:20; 1 Krl 20:35.41; 22:6.10-13; 2 Krl 2:3.7; 4:1.38; 5:22; 6:1, itd.
 - 4) Mesjasz nazwany prorokiem – Pwt 18:15-18
 - b. Niespisane proroctwa monarchiczne (kierowane do królów)
 - 1) Gad – 1 Sam 22:5; 2 Sam 24:11; 1 Krn 29:29
 - 2) Natan – 2 Sam 7:2; 12:25; 1 Krl 1:22
 - 3) Achiasz – 1 Krl 11:29 Jehu – 1 Krl 16:1.7.12
 - 5) Bezimienni – 1 Krl 18:4.13; 20:13.22
 - 6) Eliasz – 1 Krl 18-2 Krl 2
 - 7) Micheasz – 1 Krl 22
 - 8) Elizeusz – 2 Krl 2:9.12-13
 - c. Klasyczne spisane proroctwa (zwracają się zarówno do królów, jak i narodu): Izajasz—Malachiasz (oprócz Daniela)

B. Biblijne określenia

1. *Ro'eh* (BDB 909) = widzący, 1 Sam 9:9. Już sam odnośnik wskazuje na przejście do terminu *Nabi*, który oznacza „prorok” i wywodzi się z rdzenia „wzywać”. *Ro'eh* wywodzi się od ogólnego słowa oznaczającego „widzieć”. Była to osoba, która rozumiała Boże drogi i plany. Zwracano się do niej w celu poznania Bożej woli w danej kwestii.
2. *Hozeh* (BDB 302) = widzący, 2 Sam 24:11. Zasadniczo jest to synonim *Ro'eh*, wywodzący się od rzadziej występującego czasownika „widzieć”. Najczęściej w odniesieniu do proroków stosowana jest forma imiesłowowa.
3. *Nabi'* (BDB 611) = prorok, wyraz spokrewniony z akadyjskim czasownikiem *nabu* = „wołać” i arabskim *naba'a* = „ogłaszać”. Jest to najpowszechniejsze określenie proroka w Starym Testamencie – pojawia się ponad 300 razy. Dokładna etymologia jest niepewna, ale na dzień dzisiejszy „wzywać” wydaje się najtrafniejszą opcją. Być może najlepsze zrozumienie tego terminu wynika z tego, jak JHWH opisuje relację Mojżesza z faraonem poprzez Aarona (por. Wj 4:10-16; 7:1; Pwt 5:5). Prorok jest kimś, kto przemawia w imieniu Boga do Jego ludu (Am 3:8; Jer 1:7.17; Ez 3:4).
4. Wszystkie te trzy określenia urzędu prorockiego występują w 1 Krn 29:29; Samuel – *Ro'eh*; Natan – *Nabi'* i Gad – *Hozeh*.
5. Fraza *isz ha – 'elohim*, „mąż Boży”, także stanowi szersze określenie kogoś, kto mówi w imieniu Boga. W ST wyrażenie to zostało użyte 76 razy w znaczeniu „proroka”.
6. Termin „prorok” jest pochodzenia greckiego. Pochodzi od: (1) *pro* = „przed” lub „dla”; (2) *femi* = „mówić”.

II. DEFINICJA PROROCTWA

- A. Określenie „proroctwo” w języku hebrajskim miało szersze pole semantyczne, niż w polskim. Historyczne

księgi od Jozuego po księgi Królewskie (za wyjątkiem księgi Rut) są przez Żydów określane mianem „proroków wcześniejszych”. Zarówno Abraham (Rdz 20:7; Ps 105:15), jak i Mojżesz (Pwt 18:18) nazwani są prorokami (a także Miriam – Wj 15:20). Dlatego należy uważać na polską definicję, którą zakładamy słysząc to słowo!

- B. Według *Interpreter's Dictionary of the Bible [Słownika do interpretacji Biblii]*, „[p]rofetyzm można słusznie zdefiniować jako rozumienie historii przyjmujące znaczenie jedynie w kategoriach boskich spraw, boskich zamiarów i boskiego udziału” (tom 3, s. 896).
- C. „Prorok nie jest ani filozofem, ani teologiem systematycznym, tylko pośrednikiem przymierza, przekazującym słowo Boże Jego ludowi, aby kształtować jego przyszłość poprzez reformę teraźniejszości” („Prophets and Prophecy” [„Prorocy i prorocstwo”], *Encyclopedia Judaica*, tom 13, s. 1152).

III. CEL PROROCTW

- A. Proroctwa są sposobem, w jaki Bóg przemawia do swoich ludzi, zapewniając im prowadzenie w ich aktualnej sytuacji i nadzieję, że On ma władzę nad ich życiem oraz wydarzeniami rozgrywającymi się na świecie. Przesłanie proroctw było zasadniczo kolektywne. Proroctwa miały napominać, zachęcać, budzić wiarę i skruchę oraz informować Boży lud o Nim i Jego planach. Należy tutaj dodać, że proroctwa często jasno objawiały, kogo Bóg wybierał na swojego przedstawiciela (Pwt 13:1-3; 18:20-22). Ostatecznie odnosi się to do Mesjasza.
- B. Prorocy często komentowali współczesne im kryzysy historyczne lub teologiczne, rzutując je na okoliczności eschatologiczne. Takie spojrzenie na historię z perspektywy czasów ostatecznych jest wyłączną cechą Izraela – jak również jego poczucie boskiego wybrania oraz obietnic w ramach przymierza.
- C. Jako sposób poznania woli Bożej urząd prorocki wydaje się równoważyć (Jer 18:18) i przewyższać urząd najwyższego kapłana. Urim i tummim przerażają się w ustny przekaz od Bożego przedstawiciela. Wydaje się także, że urząd prorocki zanikł w Izraelu po śmierci Malachiasza. Powraca dopiero 400 lat później wraz z wystąpieniem Jana Chrzciciela. Nie jest pewne, jak nowotestamentowy dar „proroctwa” ma się do Starego Testamentu. Nowotestamentowi prorocy (Dz 11:27-28; 13:1; 15:32; 1 Kor 12:10.28-29; 14:29.32.37; Ef 4:11) nie przekazują nowego objawienia, tylko zapowiadają i przepowiadają Bożą wolę we współczesnych okolicznościach.
- D. Natura proroctw nie polega wyłącznie ani głównie na przewidywaniu. Przewidywanie jest jednym ze sposobów potwierdzenia urzędu i przesłania prorockiego, należy jednak zauważyć, że „(...) mniej niż 2% proroctw ST to proroctwa mesjaniczne. Mniej niż 5% dokładnie opisuje erę nowego przymierza. Mniej niż 1% dotyczy wydarzeń, które jeszcze nie nastąpiły” (Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 166).
- E. Prorocy reprezentują Boga przed ludźmi, a kapłani reprezentują ludzi przed Bogiem. Jest to ogólne stwierdzenie, od którego są wyjątki – takie jak Habakuk, który zadaje Bogu pytania.
- F. Jednym z powodów, dla których trudno jest zrozumieć proroków, jest to, że nie wiemy, jaki układ miały ich księgi. Nie są one chronologiczne. Wydają się tematyczne, ale nie zawsze w sposób, którego byśmy się spodziewali. Często brakuje oczywistego tła historycznego, ram czasowych oraz jasnych podziałów pomiędzy wyroczniami. Księgi te trudno jest: (1) przeczytać za jednym razem; (2) podzielić ze względu na tematy oraz (3) określić w nich centralną prawdę lub zamysł autora w każdej wyroczni.

IV. CHARAKTERYSTYCZNE CECHY PROROCTW

- A. Wydaje się, że w Starym Testamencie zaobserwować można rozwój koncepcji „proroka” i „proroctwa”. We wczesnym Izraelu wykształciła wspólnota proroków z silnym, charyzmatycznym przywódcą na czele – takim jak Eliaz czy Elizeusz. Czasami grupa ta nazywana była określeniem „uczniowie proroków” (2 Krl 2). Charakterystyczne dla proroków było to, że wpadali w zachwycenie (1 Sam 10:10-13; 19:18-24).
- B. Ten okres szybko przeszedł jednak w erę indywidualnych proroków. Wśród nich byli tacy (zarówno prawdziwi, jak i fałszywi), którzy identyfikowali się z królem i żyli na jego dworze (Gad, Natan) – a także prorocy niezależni, czasem zupełnie oderwani od status quo izraelskiego społeczeństwa (Amos). Rola ta przypadła zarówno mężczyznom, jak i kobietom (2 Krl 22:14).
- C. Prorok często objawiał przyszłość, uzależnioną od bezpośredniej reakcji człowieka. Często zadaniem proroka było odkrycie przed innymi Bożego uniwersalnego planu dla Jego stworzenia, na który ludzka reakcja nie ma wpływu. Ten uniwersalny, eschatologiczny plan jest czymś wyjątkowym wśród proroków starożytnego Bliskiego Wschodu. Przepowiadanie przyszłości oraz wierność przymierzu to bliźniacze ogniska przesłań prorockich (por. Fee i Stuart, s. 150). Oznacza to, że proroctwa skierowane są głównie do zbiorowości. Zazwyczaj – choć nie zawsze – prorocy zwracali się do narodu izraelskiego.

Większość proroczych treści przekazywana była ustnie. Następnie łączono je na podstawie tematu, chronologii lub innych wzorców literatury Bliskiego Wschodu, które są nam nieznane. Ponieważ był to

przekaz ustny, nie posiada struktury charakterystycznej dla pisanej prozy. Sprawia to, że księgi te trudno przeczytać za jednym posiedzeniem oraz zrozumieć je bez konkretnego tła historycznego. Dla przekazania swoich treści prorocy posługują się kilkoma wzorcami.

1. Scena w sądzie – Bóg pozywa swój lud do sądu; często jest to sprawa rozwodowa, w której JHWH odrzuca swoją żonę (Izrael) za jej niewierność (Oz 4, Mi 6).
2. Pieśń żałobna – specyficzne metrum tego typu przesłania i jego charakterystyczne „biada” wyróżnia je jako szczególną formę (Iz 5, Hab 2).
3. Wypowiedzenie błogosławieństwa w ramach przymierza – podkreśla warunkową naturę przymierza i przedstawia zarówno pozytywne, jak i negatywne przyszłe konsekwencje (Pwt 27-28).

V. BIBLIJNE WSKAZÓWKI DO ROZPOZNAWANIA PRAWDZIWYCH PROROKÓW

- A. Pwt 13:2-6 (przepowiednie/znaki)
- B. Pwt 18:9-22 (fałszywi prorocy/prawdziwi prorocy)
- C. Zarówno mężczyźni, jak i kobiety powoływani są na proroków i prorokinie oraz nimi nazywani.
 1. Miriam – Wj 15
 2. Debora – Sdz 4:4-6
 3. Chulda – 2 Krl 22:14-20; 2 Krn 34:22-28W okolicznych kulturach określano, czy ktoś jest prorokiem, na podstawie jego przepowiedni. W Izraelu weryfikacji służył
 1. test teologiczny – używanie imienia JHWH
 2. test historyczny – spełniające się zapowiedzi

VI. WSKAZÓWKI POMOCNE PRZY INTERPRETACJI PROROCTW

- A. Zidentyfikuj zamysł pierwotnego proroka (redaktora) odnotowując tło historyczne oraz kontekst literacki każdej wyroczni. Zazwyczaj będzie on dotyczył Izraela łamiącego w jakiś sposób przymierze Mojżesza.
- B. Przeczytaj i zinterpretuj całą wyrocznię, a nie tylko jej część; sporządź zarys jej treści. Zobacz, jak ma się do wyroczni przed i po niej. Spróbuj stworzyć zarys całej księgi (jej jednostek literackich, a także na poziomie akapitów).
- C. Zakładaj dosłowną interpretację danego fragmentu, dopóki coś w tekście nie naprowadzi cię na znaczenie przenośne; wtedy przełóż język przenośni na prozę.
- D. Analizuj symboliczne akty w świetle tła historycznego i równoległych fragmentów. Pamiętaj, że starożytna literatura Bliskiego Wschodu to nie literatura zachodnia ani nowożytna.
- E. Zwróć uwagę na przepowiednie:
 1. Czy dotyczą wyłącznie czasów autora?
 2. Czy wypełniły się w historii Izraela?
 3. Czy są to wydarzenia, które spełnią się w przyszłości?
 4. Czy ich spełnienie dotyczy zarówno czasów współczesnych autorowi, jak i przyszłości?
 5. Niech twoimi wnioskami kierują autorzy biblijni, a nie nowożytni.Szczególne środki ostrożności:
 1. Czy przepowiednia uzależniona jest od reakcji?
 2. Czy jest pewne, do kogo to proroctwo jest skierowane (i dlaczego)?
 3. Czy z biblijnego i/lub historycznego punktu widzenia istnieje możliwość wielokrotnego wypełniania się tego proroctwa?
 4. Natchnieni autorzy NT byli w stanie dostrzec Mesjasza w wielu fragmentach ST, w których dla nas nie jest to oczywiste. Wydają się używać typologii lub gier słów. Ponieważ my nie jesteśmy natchnieni, pozostawmy to podejście im.

VII. POMOCNA LITERATURA

Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic [Lemiesze i sierpy: Nowe spojrzenie na język proroctw biblijnych i apokaliptykę], D. Brent Sandy
A Guide to Biblical Prophecy [Przewodnik po proroctwach biblijnych], Carl E. Armerding i W. Ward Gasque

to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?], Gordon Fee i Douglas Stuart *My Servants the Prophets [Moi służy prorocy]*, Edward J. Young

The Expositor's Bible Commentary [Komentarz biblijny interpretatora], tom 6, „Isaiah – Ezekiel” [„Izajasz – Ezechiel”], Zondervan *The Prophecies of Isaiah [Proroctwa Izajasza]*, J. A. Alexander, 1976, Zondervan *Exposition of Isaiah [Interpretacja księgi Izajasza]*, H. C. Leupold, 1971, Baker

WPROWADZENIE DO APOKALIPSY

UWAGI WSTĘPNE

- A. Przez większość swojego dorosłego życia akademickiego/teologicznego opierałem się na założeniu, że osoby, które wierzą Biblii, traktują ją „dosłownie” (i z pewnością jest to prawda jeżeli chodzi o narrację historyczną). Zaczęło jednak stawać się dla mnie coraz bardziej oczywiste, że dosłowne traktowanie prorocत्व, poezji, przypowieści i literatury apokaliptycznej oznacza rozminięcie się z zamysłem natchnionego tekstu. Kluczem do właściwego zrozumienia Biblii nie jest dosłowność, tylko zamysł autora. Wyciąganie z Biblii więcej, niż jest w niej rzeczywiście zawarte (doktrynalna ścisłość) jest tak niebezpieczne i mylące, jak interpretowanie jej w taki sposób, żeby przekazywała mniej niż zamierzył to pierwotny, natchniony autor. Należy skupić się na szerszym kontekście, tle historycznym oraz zamysłu autora wyrażonym w samym tekście oraz za pośrednictwem jego wyboru rodzaju literackiego. Rodzaj literacki stanowi swego rodzaju umowę pomiędzy autorem a czytelnikiem. Pomijanie tej wskazówki na pewno skutkować będzie błędnymi interpretacjami.
- Apokalipsa jest niewątpliwie prawdziwa, ale nie stanowi narracji historycznej i nie może być traktowana dosłownie. Sam jej rodzaj literacki dobitnie nam to komunikuje – jeśli tylko zechcemy posłuchać. Nie oznacza to, że księga ta nie jest natchniona ani prawdziwa; chodzi o to, że jest pełna przerośnięci, enigmatyczna, symboliczna, metaforyczna i oryginalna. Żyjącym w pierwszym wieku naszej ery Żydom i chrześcijanom taki typ literatury nie był obcy, z nami jednak jest inaczej. Być może za współczesny odpowiednik tego zjawiska może tu posłużyć chrześcijańska symbolika zawarta we *Władcy Pierścieni* lub *Opowieściach z Narnii*.
- B. Apokalipsa jest rodzajem literackim charakterystycznym dla piśmiennictwa żydowskiego. Często posługiwano się nią w pełnych napięcia czasach (tj. kiedy Izrael zdominowany był przez pogańskie siły) dla wyrażenia przekonania, że Bóg ma władzę nad historią i przyniesie ocalenie Swojemu ludowi. Ten typ literatury charakteryzuje się:
1. Silnym poczuciem uniwersalnej Bożej suwerenności (monoteizm i determinizm)
 2. Walką pomiędzy dobrem a złem, obecnym złym wiekiem i nadchodzącą erą sprawiedliwości (dualizm)
 3. Używaniem enigmatycznych słów-kluczy (zazwyczaj zaczerpniętych ze ST lub międzytestamentalnej żydowskiej literatury apokaliptycznej)
 4. Przedstawianiem kolorów, zwierząt, czasem zwierząt/ludzi
 5. Stosowaniem symbolicznych liczb (tj. 4, 6, 7, 10, 12)
 6. Posługiwaniem się pośrednictwem aniołów poprzez sny i wizję, ale zazwyczaj poprzez podawaną przez nich interpretację
 7. Skupianiem się przede wszystkim na nadchodzących niedługo, przełomowych wydarzeniach czasów ostatecznych (nowej ery)
 8. Stosowaniem określonego zestawu symboli, a nie rzeczywistości, w celu przekazania przesłania od Boga dotyczącego czasów ostatecznych
 9. Kilka przykładów tego rodzaju literackiego:
 - a. Stary Testament
 - (1) Iz 13-14; 24-27; 56-66
 - (2) Ez 1; 26-28; 33-48
 - (3) Dn 7-12
 - (4) Jl 3-4
 - (5) Zach 1-6, 12-14
 - b. Nowy Testament
 - (1) Mt 24, Mk 13, Łk 21 oraz 1 Kor 15 (na pewne sposoby)
 - (2) 2 Tes 2 (w dużej mierze)
 - (3) Apokalipsa (rozdziały 4-22)
 - c. Dn 7-12 i Ap 4-22 są klasycznymi przykładami tego rodzaju literackiego w Biblii.
 10. Niekanoniczne (na podst. D. S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic [Metoda i przesłanie żydowskiej literatury apokaliptycznej]*, s. 37-38)
 - a. 1 Henocha, 2 Henocha (Tajemnice Henocha)
 - b. Księga Jubileuszów
 - c. Wyrocznie sybillińskie III, IV, V
 - d. Testament Dwunastu Patriarchów
 - e. Psalm Salomona
 - f. Wniebowzięcie Mojżesza
 - g. Wniebowstąpienie Izajasza
 - h. Apokalipsa Mojżesza (Życie Adama i Ewy)

- i. Apokalipsa Abrahama
 - j. Testament Abrahama
 - k. 2 Księga Ezdrasza (4 Księga Ezdrasza)
 - l. 2 i 3 Księga Barucha
11. Ten rodzaj literacki charakteryzuje się poczuciem dualizmu. Postrzega rzeczywistość jako serię dwoistości, kontrastów lub napięć (tak częstych w pismach Jana) pomiędzy:
- a. niebem a ziemią
 - b. złym wiekiem (złymi ludźmi i złymi aniołami) a nową erą sprawiedliwości (pobożnymi ludźmi i pobożnymi aniołami)
 - c. obecną egzystencją a przyszłą egzystencją

Wszystko to zmierza ku wypełnieniu, które sprawia Bóg. Ten świat nie jest taki, jakim zamierzył Go Bóg, ale On nadal planuje, realizuje i wypełnia Swoją wolę odnowienia bliskiej wspólnoty zapoczątkowanej w ogrodzie Eden. Chrystus jest punktem kulminacyjnym Bożego planu, ale Jego dwa przyjścia spowodowały występujące dwoistości.

- C. Apokalipsy te nigdy nie były przedstawiane ustnie; zawsze były spisywane. Są to silnie ustrukturyzowane dzieła literackie. Struktura jest kluczowa dla właściwej ich interpretacji. Dużą część planowej struktury Apokalipsy stanowi siedem całości literackich, które są do pewnego stopnia wzajemnie paralelne (np. siedem pieczęci, siedem trąb i siedem czasz). Z każdym cyklem sąd narasta: przy pieczęciach zniszczenie obejmuje 1/4, przy trąbach 1/3, a przy czaszach jest ono totalne. W każdej jednostce literackiej ma miejsce drugie przyjście Chrystusa lub jakieś wydarzenie eschatologiczne: (1) szósta pieczęć, 6:12-17; (2) siódma trąba, 11:15-18; sąd ostateczny za pośrednictwem aniołów w 14:14-20; (3) siódma czasza, 16:17-21 raz, po raz kolejny w 19:11-21 i jeszcze raz w 22:6-16 (patrz też trojaki tytuł Boga w 1:4.8 i Chrystusa w 1:17:18: „Który Jest, i Który był i Który przychodzi”; warto także zauważyć, że przyszły aspekt został pominięty w 11:17 i 16:5, co oznacza, że przyszłość nadeszła [tj. drugie przyjście Chrystusa]). Pokazuje to, że księga ta nie przedstawia chronologicznego następstwa zdarzeń, tylko jest dramatem w kilku aktach, przewidującym ten sam okres czasu za pomocą coraz gwałtowniejszych starotestamentowych motywów (zob. Jk Blevins, *Revelation as Drama [Apokalipsa jako dramat]* oraz „The Genre of Revelation” [„Rodzaj literacki Apokalipsy”] w: *Review and Expositor*, wrz 1980, s. 393-408).

Dzieli się ona na siedem całości literackich poprzedzonych prologiem i zakończonych epilogiem.

1. prolog, 1:1-8
2. rozdziały 1:9-3 (Chrystus i siedem kościołów)
3. rozdziały 4-8:1 (niebo i siedem pieczęci [2:1-17 stanowi interludium pomiędzy 6. i 7. pieczęcią])
4. rozdziały 8:2-11 (siedmiu aniołów z trąbami [10:1-11:13 stanowi interludium pomiędzy 6. i 7. trąbą])
5. rozdziały 12-14 (dwie społeczności i ich przywódcy)
6. rozdziały 15-16 (siedmiu aniołów z czaszami)
7. rozdziały 17-19 (Babilon i sąd nad nim)
8. rozdziały 20-22:5 (sąd oraz nowe niebo i ziemia) 9. epilog, 22:6-21

Innym autorem, który wierzył w teorię rekapitulacji, jest William Hendriksen. W swojej książce *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]*

proponuje on następujący zarys tej księgi:

1. rozdziały 1-3 (Chrystus wśród siedmiu świeczników)
2. rozdziały 4-7 (księga z siedmioma pieczęciami)
3. rozdziały 8-11 (siedem trąb sądu)
4. rozdziały 12-14 (niewiasta i Syn-Mężczyzna prześladowani przez Smoka i jego pomocników [Bestia i Nierządnicą])
5. rozdziały 15-16 (siedem czas gniewu)
6. rozdziały 17-19 (upadek Wielkiej Nierządniczy i Bestii)
7. rozdziały 20-22 (sąd nad Smokiem (szatanem) oraz nowe niebo i ziemia, Nowe Jeruzalem), s 28

W książce *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]* William Hendriksen stwierdza, że Apokalipsa dzieli się na siedem części: 1-3; 4-7; 8-11; 12-14; 15-16; 20-22 i że każda z nich jest paralelna oraz dotyczy okresu pomiędzy pierwszym a drugim przyjściem Chrystusa. Każda kończy się jakimś aspektem związanym z sądem i drugim przyjściem (s. 22-31).

Chociaż niewątpliwie zgadzam się co do dramatycznego paralelizmu pieczęci, trąb oraz czasz i bardzo podoba mi się idea paralelności 17-19 z 20-22 (w 19:11-21 opisane jest drugie przyjście, a w 22:6-16 inne drugie przyjście), nie widzę, w jaki sposób każda z jego siedmiu części kończy się *paruzją*, szczególnie rozdziały 1-3, chyba że jakiś aspekt sądu postrzegany jest jako wydarzenie eschatologiczne (zob. 2:5.7.11.16-17.25-26; 3:5.10.12.18-21). Jednak dla mnie siedmiokrotna rekapitulacja staje się coraz bardziej realną możliwością zrozumienia paralelnej struktury całej księgi.

- D. Oczywiście jest, że liczba siedem odgrywa dużą rolę w strukturze księgi – świadczy o tym siedem kościołów, siedem pieczęci, siedem trąb i siedem czas. Kilka innych przykładów „siódemek”:
1. 7 błogosławieństw, 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14
 2. 7 świeczników, 1:12
 3. 7 Duchów Bożych, 1:4; 3:1; 4:5; 5:6
 4. 7 gwiazd, 1:16.20; 2:1
 5. 7 lamp ognistych, 4:5
 6. 7 pieczęci na księdze, 5:1
 7. 7 rogów, 7 oczu Baranka, 5:6
 8. 7 atrybutów wychwalanego Jezusa, 5:12
 9. 7 znaków w przyrodzie, 6:12-14
 10. 7 typów ludzi, 6:15
 11. 7 atrybutów wychwalanego Boga, 7:12
 12. 7 aniołów przed Bogiem, 8:2.6
 13. 7 trąb trzymany przez siedmiu aniołów, 8:6 (14; 15:1.6.7.8; 17:1; 21:9).
 14. 7 znaków, 12:1.3; 13:13.14; 15:1; 16:14; 19:20
 15. 7 głów, 7 diademów czerwonego Smoka, 12:3
 16. 7 głów Bestii wychodzącej z morza, 13:1; 17:3.7.17
 17. 7 aniołów, 14:6-20
 18. 7 plag, 15:1; 21:9
 19. 7 gór, 17:9
 20. 7 królów, 17:10
 21. 7 rzeczy, których już nie ma w rozdziałach 21-22 (21:1.4 [czterokrotnie]; 21:25; 22:3)
- E. Interpretacja tej księgi jest bardzo podatna na teologiczne uprzedzenia. Posiadane założenia wstępne kierują naszą interpretacją niejasnych szczegółów. Te założenia teologiczne funkcjonują na kilku poziomach
1. pochodzenie symboli
 - a. Nawiązania do Starego Testamentu
 - (1) Starotestamentowe tematy takie jak stworzenie, upadek, eksodus, przywrócenie Jerozolimy
 - (2) setki nawiązań (nie bezpośrednich cytatów) do proroków ST
 - b. międzytestamentalna literatura żydowska (1 Henocha, 2 Barucha, Wyrocznie sybillińskie, 2 Ezdrasza)
 - c. świat greko-rzymski pierwszego wieku n.e.
 - d. starożytne bliskowschodnie kosmologiczne opowieści o stworzeniu świata (szczególnie Ap 12)
 2. ramy czasowe księgi
 - a. pierwszy wiek
 - b. każdy wiek
 - c. ostatnie pokolenie
 3. ramy teologii systematycznej (zob. definicje na s. 14: „Historyczne teorie interpretacji”, podpunkt C; dobre podsumowanie zawiera książka *Four Views on the Book of Revelation [Cztery spojrzenia na Apokalipsę]*, red. C. Marvin Pate)
 - a. preteryzm
 - b. historycyzm
 - c. futuryzm
 - d. idealizm
 4. teologiczne perspektywy na rozdział 20 (zob. tabelę na s. 193; pomocne podsumowania: (1) *The Meaning of the Millennium: Four Views [Znaczenie Milenium: Cztery perspektywy]*, red. Robert G. Clouse oraz *Three Views of the Millennium and Beyond [Trzy spojrzenia na Milenium i nie tylko]*, red. Darrell L. Bock)
 - a. amilenializm
 - b. postmilenializm
 - c. premilenializm
 - d. dyspensacyjny premilenializm

Co powinien zrobić interpretator w obliczu rozbieżności hermeneutycznych (różnych podejść do interpretacji) oraz niewłaściwego dogmatyzmu (postawy zakładającej wszechwiedzę)?

 1. Przyznajmy, że współcześni zachodni chrześcijanie nie rozumieją tego rodzaju literackiego i nie rozpoznają historycznych aluzji, które były bezpośrednio zrozumiałe dla wierzących w pierwszym wieku.
 2. Przyznajmy, że każde pokolenie chrześcijan włączało Apokalipsę w swoje własne okoliczności historyczne i że do tej pory każde się myliło.
 3. Najpierw czytamy Biblię, a potem systemy teologiczne. W przypadku każdej wizji/wyrocni określmy kontekst literacki i w jednym zdaniu oznajmującym ujmijmy jej centralną prawdę. Będzie ona taka sama dla każdego pokolenia wierzących, a poszczególne detale mogą dotyczyć tylko pierwszego i/lub ostatniego

- pokolenia chrześcijan. Szczegóły mogą być istotne, ale ich wypełnienie objawi historia, a nie teologia.
4. Pamiętajmy, że księga ta jest przede wszystkim słowem pociechy i zachęty do wierności wśród prześladowań wierzących przez niewierzących. Księga ta nie ma na celu zaspokajania ciekawości każdego pokolenia chrześcijan ani przedstawienia szczegółowego planu wydarzeń w czasach ostatecznych.
 5. Można bezpiecznie stwierdzić, że upadłe ludzkie społeczeństwo znajduje się na kursie kolizyjnym z królestwem Bożym. Z początku będzie się wydawało, że świat wygrał (tak jak było to na Kalwarii), ale poczekajcie; Bóg jest suwerenny i ma władzę nad historią, życiem oraz śmiercią. Jego ludzie zwyciężają w Nim!
- F. Pomimo trudności i niejasności interpretacji księga ta ma swoje przesłanie i jest natchnionym słowem od Boga do Jego ludzi w każdej epoce. Warto włożyć potrzebny dodatkowy wysiłek w studiowanie tej wyjątkowej księgi. Jej strategiczne umiejscowienie w kanonie NT świadczy o jej kluczowym przesłaniu. W książce *The Expositor's Bible Commentary [Komentarz do interpretacji Biblii]* (tom 12) Alan Json stwierdza:
- „Rzeczywiście bardzo prawdopodobne jest, że z wyłączeniem Ewangelii Apokalipsa zawiera najgłębsze i najbardziej poruszające nauczanie na temat doktryny chrześcijańskiej i uczniostwa w całym Piśmie Świętym. Ani fanatyzm niektórych, którzy skupili się na prorocत्वach, a nie na Chrystusie, ani różnorodność perspektyw interpretacyjnych nie powinny nas zniechęcać do poszukiwania chrześcijańskiej prawdy w tej cudownej księdze” (s. 399).
- Pamiętajmy, że w rzeczywistości są to ostatnie słowa Jezusa do Jego Kościoła! Współczesny Kościół nie może ich ignorować ani umniejszać. Mają one przygotować wierzących na prześladowania i konflikty w świetle Bożej suwerenności (monoteizm), rzeczywistości złego (ograniczony dualizm), utrzymujących się skutków upadku (ludzki bunt) oraz Bożych obietnic odkupienia ludzkości (bezwartowne przymierze, zob. Rdz 3:15; 12:1-3; Wj 19:5-6; J 3:16; 2 Kor 5:21).

AUTOR

- A. Wewnętrzne dowody na autorstwo apostoła Jana
 1. Autor czterokrotnie wymienia swoje imię jako Jan (zob. 1:1.4.9; 22:8)
 2. Nazywa się też
 - a. sługą (zob. 1:1; 22:6)
 - b. bratem i współuczestnikiem w ucisku (zob. 1:9)
 - c. prorokiem (zob. 22:9), a swoją księgę – prorocत्वem (zob. 1:3; 22:7.10.18.19)
 3. Zna ST (nie posługuje się LXX, tylko Targumami) oraz okres wędrówki po pustyni, Przybytek oraz współczesne procedury synagogałne.
- B. Zewnętrzne dowody na autorstwo apostoła Jana u wczesnochrześcijańskich autorów
 1. Apostoł Jan, syn Zebedeusza
 - a. Justyn Męczennik (Rzym, 110-165 r. n.e.), *Dialog z Żydem Tryfonem* 81.4
 - b. Ireneusz (Lyon, 120-202 r. n.e.), *Przeciw herezjom* IV.14.2; 17.6; 21.3; V.16.1; 28.2; 30.3; 34.6; 35.2
 - c. Tertulian (Afryka Północna, 145-220 r. n.e.), *Przeciw Prakseaszowi* 27
 - d. Orygenes (Aleksandria, 181-252 r. n.e.),
 - (1) *O duszy* L:8:1
 - (2) *Przeciw Marcjonowi* II:5
 - (3) *Przeciw heretykom* III:14, 25
 - (4) *Przeciw Celsusowi* VI:6, 32; VIII:17
 - e. Kanon Muratoriego (Rzym, 180-200 r. n.e.)
 2. Inni kandydaci
 - a. Jan Marek – pierwsza wzmianka u Dionizego, biskupa Aleksandrii (247-264 r. n.e.), który zaprzeczył autorstwu apostoła Jana, ale nadal uważał tę księgę za kanoniczną. Jego konkluzja opierała się na słownictwie i stylu, a także na anonimowej naturze pozostałych pism Jana. Przekonał on do tego zdania Euzebiusza z Cezarei.
 - b. Jan Starszy” (Prezbiter) – na podstawie cytatu z Papiasza u Euzebiusza (*His. Eccl.* 3.39.1-7). Papiasz jednak w tym fragmencie prawdopodobnie zastosował ten tytuł do apostoła Jana, a nie stwierdził autorstwo innej osoby.
 - c. Jan Chrzcziciel – (z późniejszymi dodatkami redakcyjnymi) sugestia J. Massyngberde Forda w komentarzu *Anchor Bible*, oparta głównie o nazwanie Jezusa „barankiem” przez Jana Chrzcziciela. Jedyna inna wzmianka o tym tytule występuje w Apokalipsie.
- C. Dionizy, biskup Aleksandrii (247-264 r. n.e.) i uczeń Orygenes, jako pierwszy wyraził wątpliwości (jego księga zaginęła, ale cytuje go Euzebiusz z Cezarei, który się z nim zgadzał) co do autorstwa apostoła Jana,

dotyczące następujących kwestii

1. Apostoł Jan nie nazywa się Janem w Ewangelii ani swoich listach, Apokalipsa jednak pochodzi od „Jana”
 2. Struktura Apokalipsy jest odmienna od Ewangelii i listów
 3. Słownictwo Apokalipsy różni się od słownictwa Ewangelii i listów
 4. Styl gramatyczny Apokalipsy jest gorszej jakości niż w Ewangelii i listach
- D. Prawdopodobnie najpoważniejszym współczesnym podważeniem autorstwa apostoła Jana jest książka R. H. Charlesa *Saint J [Święty Jan]*, Tom I s. xxxixff.
- E. Większość współczesnych uczonych odrzuca tradycyjne autorstwo wielu ksiąg NT. Dobrym przykładem tego trendu w związku z autorstwem Apokalipsy jest Raymond E. Brown, uznany katolicki uczony zajmujący się Janem. Wstępny tom serii komentarzy Anchor Bible Commentary stwierdza: „napisana przez żydowskiego chrześcijańskiego proroka imieniem Jan, który nie był ani Janem, synem Zebedeusza, ani autorem Ewangelii i Listów Jana” (s. 774).
- F. Autorstwo jest niepewne pod wieloma względami. Występują tu uderzające paralele z innymi pismami apostoła Jana, ale także ogromne różnice. Kluczem do zrozumienia tej księgi nie jest jej ludzki autor, tylko Boski! Autor uważał się za natchnionego proroka (zob. 1:3; 22:7.10.18.19).

DATA

- A. Niewątpliwie nierozzerwalnie wiąże się ona z autorstwem i perspektywą interpretacyjną (zob. Teorie historyczne, punkt C).
- B. Kilka możliwych dat
1. Tradycyjna data powstania księgi wskazuje na rządy Domicjana (81-96 r. n.e.), ponieważ pasuje ona do wewnętrznych dowodów wskazujących na prześladowania
 - a. Ireneusz (cytowany przez Euzebiusza) w *Przeciw herezjom* 5.30.3. „Oglądaliśmy je (prześladowanie) nie tak dawno temu, prawie w naszym pokoleniu, pod koniec rządów Domicjana”
 - b. Klemens Aleksandryjski
 - c. Orygenes z Aleksandrii
 - d. Euzebiusz z Cezarei, *Historia kościelna* iii.23.1
 - e. Victorinus, *Apokalipsa* x.11
 - f. Hieronim
 2. Epifaniusz, pisarz z trzeciego wieku n.e., w dziele *Haer* 51.12, 32 stwierdza, że Jan napisał Apokalipsę po swoim uwolnieniu z wyspy Patmos, co miało miejsce za rządów Klaudiusza (41-54 n.e.).
 3. Inni zakładali, że miało to miejsce za rządów Nerona (54-68 n.e.) ze względu na:
 - a. oczywiste tło prześladowań związanych z kultem cesarza
 - b. *Cesarz Neron*, zapisane po hebrajsku, równa się liczbie Bestii, 666
 - c. Jeśli zwolennicy preteryzmu mają rację co do tego, że Apokalipsa Jana odnosi się do zniszczenia Jerozolimy, to żeby była ona proroctwem, musiałaby zostać napisana przed rokiem 70 n.e.

ADRESACI

- A. Z 1:4 w oczywisty sposób wynika, że pierwotnymi adresatami było siedem kościołów w rzymskiej prowincji Azji. Autor zwraca się do nich w sposób zakładający drogę, którą miała do przebycia osoba doręczająca list.
- B. Przesłanie Apokalipsy w wyjątkowy sposób dotyczy wszystkich kościołów i wierzących doświadczających prześladowań ze strony upadłego światowego systemu.
- C. Jako kanoniczne zakończenie NT, księga ta jest przesłaniem spełnienia do wszystkich wierzących we wszystkich epokach.

POWÓD NAPISANIA

- A. Tłem historycznym były prześladowania spowodowane odebraniem lokalnym kościołom ochrony prawnej, jaką Rzym przyznał judaizmowi. Podział ten nastąpił formalnie w latach 70. I. wieku n.e., kiedy rabini z Jamni wprowadzili formułę przysięgi wymagającą od członków lokalnych synagog przeklęcia Jezusa z Nazaretu.

- B. Rzymskie dokumenty wskazują, że kult cesarza był źródłem poważnego konfliktu z kościołem od czasu rządów Nerona (54-68 n.e.) do Domicjana (81-96 r. n.e.). Nie ma jednak dokumentów świadczących o oficjalnych, obejmujących całe imperium prześladowaniach. Apokalipsa najwyraźniej odzwierciedlała wybujałe lokalne kultury cesarza we wschodnich prowincjach imperium rzymskiego (zob. „Biblical Archaeology Review” [„Przegląd archeologii biblijnej”] maj/czerwiec 1993, s. 29-37).

SKŁADNIA

- A. Grecki tekst zawiera wiele problemów gramatycznych.
- B. Ich możliwe przyczyny obejmują
1. Aramejskie wzorce myślowe Jana.
 2. Fakt, że nie miał on na wyspie Patmos skryby, który zapisywałby jego słowa.
 3. Przytłaczające wrażenie, jakie zrobiły na nim wizje.
 4. Celowo mają wywołać pewne wrażenie.
 5. Ten rodzaj literacki (apokalipsa) był wysoce metaforyczny.
- C. Podobne cechy gramatyczne znaleźć można w innych żydowskich pismach apokaliptycznych. Nie chodzi więc o to, że Apokalipsa napisana została w kiepskim stylu gramatycznym, tylko w ramach rodzaju literackiego o pewnych charakterystycznych cechach gramatycznych.

KANONICZNOŚĆ

- A. Z początku księga została odrzucona przez Kościół Wschodni; nie pojawia się w Peszicie (syryjskiej wersji z piątego wieku).
- B. Na początku czwartego wieku Euzebiusz, za Dionizym Aleksandryjskim, działającym pod koniec trzeciego wieku, stwierdził, że Apokalipsa nie została napisana przez apostoła Jana. Wymienił ją jako jedną ze „spornych” ksiąg, ale zawarł w swojej liście ksiąg kanonicznych (zob. *Historia kościelna* III.24.18; III.25.4; i III.39.6).
- C. Synod w Laodycei (ok. 360 r. n.e.) nie zawarł jej na liście ksiąg kanonicznych. Hieronim odrzucił ją jako księgę kanoniczną, ale uznał ją synod w Kartaginie (397 r. n.e.). Apokalipsa została uznana w wyniku kompromisu pomiędzy kościołami wschodnimi a zachodnimi, w wyniku którego zarówno List do Hebrajczyków, jak i Apokalipsa zostały przyjęte do kanonu NT.
- D. Należy mieć świadomość tego, że to, że Duch Święty kierował historycznym procesem powstawania chrześcijańskiego kanonu, jest założeniem, które przyjmujemy przez wiarę.
- E. Dwóch głównych teologów protestanckiej reformacji nie widziało dla tej księgi miejsca w chrześcijańskiej doktrynie.
1. Marcin Luter stwierdził, że nie jest ona ani prorocka, ani apostołska, zasadniczo odrzucając jej natchnienie.
 2. Jan Kalwin, który napisał komentarz do każdej księgi NT oprócz Apokalipsy, uznał ją przez to za nieważną.

HISTORYCZNE TEORIE INTERPRETACJI

- A. Księga ta jest niezwykle trudna w interpretacji; dogmatyzm jest więc niewłaściwy.
- B. Symbole zaczerpnięte są z:
1. Starotestamentowych fragmentów apokaliptycznych u:
 - a. Daniela
 - b. Ezechiela
 - c. Zachariasza
 - d. Izajasza
 2. międzytestamentalnej żydowskiej literatury apokaliptycznej
 3. greko-rzymskiego tła historycznego pierwszego wieku n.e. (szczególnie Ap 17)
 4. starożytnych bliskowschodnich mitologicznych opowieści o stworzeniu świata (szczególnie Ap 12)

- C. Ogólnie rzecz biorąc istnieją cztery ramy lub założenia interpretacyjne:
1. PRETERYZM – grupa ta postrzega tę księgę jako odnoszącą się przede wszystkim lub wyłącznie do kościołów w rzymskiej prowincji Azji w pierwszym wieku n.e. Wszystkie szczegóły i proroctwa wypełniły się w pierwszym wieku (zob. J L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled [Wypełnienie Mateusza 24]*).
 2. HISTORYCYZM – grupa ta postrzega tę księgę jako przegląd historii, głównie cywilizacji zachodniej, a w pewnym sensie także Kościoła Rzymskokatolickiego. Listy do siedmiu kościołów w rozdziale 2 i 3 często rozumiane są jako opis pewnych okresów czasu. Niektórzy twierdzą, że są one synchroniczne czasowo, inni natomiast, że następują po sobie w porządku chronologicznym.
 3. FUTURYZM – ta grupa uważa, że Apokalipsa odnosi się do wydarzeń bezpośrednio poprzedzających i następujących po *paruzji* (drugim przyjsciu Chrystusa), które wypełnią się dosłownie i historycznie (zob. książkę *Progressive Dispensationalism [Progresywny dyspensacjonalizm]* Craiga A. Blaisinga i Darrella L. Bocka).
 4. IDEALIZM – grupa ta postrzega tę księgę jako w zupełności symboliczne przedstawienie walki pomiędzy dobrem a złem, pozbawione odniesień do historii (zob. Ray Summers, *Worthy Is the Lamb [Godzien jest Baranek]*; William Hendriksen, *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]*).
- Każde z tych podejść ma trochę racji, nie biorą one jednak pod uwagę celowej wieloznaczności wybranego przez Jana rodzaju literackiego i obrazów. Problemem jest równowaga, a nie to, które ma rację.

ZAMYŚŁ KSIĘGI

- A. Apokalipsa ma na celu ukazanie Bożej suwerenności w historii oraz obietnicy kulminacji wszystkiego w Nim. Wierni mają wytrwać w wierze i nadziei wśród prześladowań i agresji upadłego światowego systemu. Księga ta skupia się na prześladowaniach (związanych z kultem cesarza we wschodnich prowincjach) i wierności (potrzebnej w obliczu fałszywych nauczycieli i kulturowych kompromisów) chrześcijan w pierwszym oraz każdym wieku (zob. 2:10). Pamiętajmy, że prorocy mówili o przyszłości, aby dokonać reformy teraźniejszości. Apokalipsa mówi nie tylko o tym, jak się to skończy, ale także o tym, jak przebiega. W swoim artykule w *The Expositor's Bible Commentary [Komentarzu do interpretacji Biblii]*, tom I, zatytułowanym „The Eschatology of the Bible” [„Eschatologia Biblii”], Robert L. Sancy pisze:
- „biblijnym prorokom nie chodziło przede wszystkim o czas i chronologiczną kolejność przyszłych wydarzeń. Ważny był dla nich duchowy stan ludzi im współczesnych, a wielkie eschatologiczne Boże nawiedzenie w celu osądzenia niesprawiedliwości i obdarzenia błogosławieństwem pobożnych wspominać było ze względu na swój etyczny wpływ w teraźniejszości” (s. 104).
- B. Ogólny zamysł księgi został trafnie podsumowany w krótkim wprowadzeniu do angielskich tłumaczeń Biblii TEV oraz NJB:
1. TEV, s. 1122, „Apokalipsa Jana została napisana w czasie, kiedy chrześcijanie byli prześladowani z powodu swojej wiary w Jezusa Chrystusa jako Pana. Głównym celem autora jest obdarzenie swoich czytelników nadzieją i zachętą, a także skłonienie ich, aby pozostali wierni w czasie cierpienia i prześladowań”.
 2. NJB, s. 1416: „Biblia podsumowana jest przesłaniem nadziei oraz bogatej symbolice tej księgi. Jest to wizja wybawienia od prób, które spotykają Bożych ludzi, oraz obietnica chwalebnej przyszłości. Przesłanie wyrażone jest za pomocą symboliki czerpiącej z całej Biblii, tak że każdy szczegół, zwierzęta, kolory i liczby, są sugestywne i pełne nawiązań dla czytelnika zaznajomionego ze ST. Czyni to tajemnicze i metaforyczne objawienie tego, co ma przyjść, poprzez naturalną symbolikę wielkich aktów uwielbienia oraz końcowej wizji mesjańskiego przepychu nowego Świętego Miasta, wystarczająco jasnym. Tradycja takiego piśmiennictwa funkcjonowała w judaizmie od czasów Daniela. Miała ona umacniać Boży lud w prześladowaniach, zapewniając go o ostatecznym ocaleniu i zwycięstwie.”
- C. Kluczowym jest, aby interpretator nadał priorytet tematowi odkupienia.
1. Bóg dokonał indywidualnego, zbiorowego i kosmicznego zbawienia przez Chrystusa.
 2. Boże odkupienie jest zarówno duchowe, jak i fizyczne. Kościół jest zbawiony, ale nie jest bezpieczny! Pewnego dnia będzie bezpieczny.
 3. Bóg nadal kocha upadłą, buntowniczą, egocentryczną ludzkość. Boży gniew wyrażony w pieczęciach i trąbach służy odkupieniu (zob. 9:20-21; 14:6-7; 16:9.11; 21:6b-7; 22:17).
 4. Bóg odnawia nie tylko upadłą ludzkość, ale także upadłe stworzenie (zob. Rz 8:18-25). Zło zostanie oczyszczone – na każdym poziomie.
Podejmowane przez Boga nieustanne próby dotarcia z ewangelią do zgubionej ludzkości podkreślają Jego łaskę. Czasze sądu są skutkiem upartego zła, a nie braku miłości ze strony Boga. Bóg osądza i oddziela

zło tylko wtedy, kiedy wielokrotnie odmawia ono nawrócenia. Księga ta na wiele sposobów uzasadnia Boży sąd nad upadłą, nie chcącą się z Nim pogodzić ludzkością. Kończy ją ewangeliczne zaproszenie (zob. 22:17).

- D. Apokalipsy nie można postrzegać jako chronologicznej tabeli wydarzeń, czasu i sposobu, na jaki nastąpi drugie przyjście Chrystusa. Często interpretowano ją jako „klucz” do historii Zachodu (siedem kościołów jako siedem epok). Każde pokolenie włączało swoją historię w apokaliptyczne symbole i do tej pory każde się myliło.

Szczegóły tych prorocत्व będą dużo bardziej oczywiste dla ostatniego pokolenia wierzących, którzy będą cierpieli pod rządami Antychrysta. Dosłowna interpretacja sprawiła, że niektórzy ignorowali tę księgę (Kalwin), inni umniejszali jej znaczenie (Luter: „ani apostołska, ani prorocza”), inni natomiast je wyolbrzymiali (milenialści).

KLUCZE INTERPRETACYJNE BOBA

- A. Musimy brać pod uwagę aspekt starotestamentowy:
1. Starotestamentowy rodzaj literacki, którym jest apokalipsa, jest wysoce symboliczny.
 2. Ze ST pochodzą bardzo liczne nawiązania (niektórzy szacują, że 275 ze wszystkich 404 wersetów zawiera nawiązania do tekstów ST); znaczenie tych symboli zostało poddane ponownej interpretacji w świetle rzymskich realiów pierwszego wieku n.e.
 3. Prorockie przepowiednie za pomocą aktualnych wydarzeń wskazują na wydarzenia eschatologiczne. Często historyczne wypełnianie się tych prorocत्व w pierwszym wieku wskazuje na ich ostateczne historyczne wypełnienie.
- B. Ogólna struktura księgi pomaga nam dostrzec zamysł autora:
1. Pieczęcie, trąby i czasie dotyczą zasadniczo tego samego okresu czasu (rozdziały 6-16). Apokalipsa jest dramatem rozwijającym się w kolejnych aktach.
 2. Możliwe, że rozdziały 17-19 są paralełą rozdziałów 20-22. Niektóre części rozdziału 19 (tj. 19:11-21) są powtórzone w 20:7-10.
 3. Zobacz siedem całości literackich w Uwagach wstępnych, punkt C.
- C. W każdej interpretacji tej księgi musi być brany pod uwagę kontekst historyczny:
1. Istnienie kultu cesarzy
 2. Lokalne prześladowania we wschodnich prowincjach
 3. Biblia nie może mieć na myśli czegoś, czego nigdy nie miała na myśli. Interpretacja Apokalipsy powinna najpierw odnosić się do czasów Jana. Może ona mieć więcej wypełnień lub zastosowań, muszą one jednak być umocowane w pierwszym wieku.
- D. Znaczenie pewnych zagadkowych sformułowań zostało utracone w naszych okolicznościach kulturowych, lingwistycznych i egzystencjalnych. Być może same wydarzenia czasów ostatecznych rzucają światło na właściwą interpretację tych symboli. Należy się wystrzegać zwracania zbyt dużej uwagi na każdy szczegół tego apokaliptycznego dramatu. Współcześni interpretatorzy powinni poszukiwać najważniejszej prawdy stojącej za każdą z tych wizji.
- E. Oto podsumowanie kluczowych elementów interpretacyjnych:
1. Historyczne korzenie symboli
 - a. Tematy i nawiązania do ST
 - b. Mitologia starożytnego Bliskiego Wschodu
 - c. Międzytestamentalna literatura apokaliptyczna
 - d. Świat greko-rzymski pierwszego wieku n.e.
 2. Sposób definiowania stosowanych symboli przez autora
 - a. Rozmowy z anielskimi przewodnikami
 - b. Hymn niebiańskich chórów
 - c. Wyjaśnienie znaczenia przez samego autora
 3. Struktura księgi (dramatyczny paralelizm)
- F. Dalsza pomoc
1. Moich dwóch ulubionych komentatorów Apokalipsy to George Eldon Ladd i Alan F. Json. Nie zgadzają się oni ze sobą. Pomiędzy pobożnymi, wykształconymi i uczciwymi uczonymi występuje tak wiele różnic zdań, że warto uprzedzić o tym czytelnika. Zacytuję tu Alana Jsona, autora *Commentary on Revelation [Komentarza do Apokalipsy]* wydanej przez Zondervan:

„W świetle posługiwania się bogatą symboliką i wizjami od 4:1 do końca Apokalipsy oraz pytania, jak materiał ten odnosi się do rozdziałów 1-3, nie jest czymś zaskakującym, że komentatorzy wykazują znaczne różnicę w swoim podejściu do tych rozdziałów. Jeden problem dotyczy interpretacji: *Co* oznaczają te symbole i wizje? Inny wiąże się z chronologią: *Kiedy* mają miejsce te wydarzenia? Co więcej, czy Jan interpretuje swoje liczne starotestamentowe obrazy w ścisłej zgodności z ich źródłami w ST, czy dokonuje ich swobodnej reinterpretacji? Co jest symboliczne, a co dosłowne? Odpowiedzi na takie pytania określą podejście interpretatora. Ponieważ nie ma dogmatycznych odpowiedzi na wiele z tych zagadnień, potrzebna jest tolerancja dla różnych podejść, w nadziei, że Duch może posłużyć się dyskusją osób o otwartych umysłach, aby poprowadzić nas głębiej w kierunku zrozumienia znaczenia Apokalipsy” (s. 69).

2. Jako ogólne wprowadzenie do związku Apokalipsy ze ST polecam książki Ja P. Milona *Prophecy Interpreted [Interpretacja prorocत्व]* oraz Johna Brighta *The Authority of the Old Testament [Autorytet Starego Testamentu]*. Pomocnym omówieniem związku Apokalipsy z Pawłem jest książka Jamesa S. Stewarta *A Man In Christ [Człowiek w Chrystusie]*.

PIERWSZY CYKL CZYTAŃ (zob. s. v)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Wyraź temat całej księgi własnymi słowami.

1. Określ temat całej księgi.
2. Określ gatunek literacki.

DRUGI CYKL CZYTAŃ (zob. s. v)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Określ główne tematy księgi i opisz każdy z nich jednym zdaniem.

1. Temat pierwszej całości literackiej
2. Temat drugiej całości literackiej
3. Temat trzeciej całości literackiej
4. Itd.

APOKALIPSA 1:1-20

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH*

BT	BW	BP	BWP	PL
PROLOG	Wstęp i pozdrowienie	PROLOG	Prolog	Czas jest bliski
1:1-3		1:1-3	1:1-3	1:1-3
LISTY „DO SIEDMIU KOŚCIOŁÓW, KTÓRE SĄ W AZJI”	1:1-8	LISTY DO SIEDMIU KOŚCIOŁÓW	LISTY DO SIEDMIU KOŚCIOŁÓW W AZJI	
Adres		Adres	Adres ogólny	Powitanie
1:4-8		1:4-8	1:4-8	1:4-8
Widzenie wstępne	Wizja Chrystusa	Widzenie wstępne	Widzenie wstępne i powołanie Jana	Opis uwielbionego Jezusa
1:9-20		1:9-20	1:9-15	1:9-11
			1:16	1:12-16
	1:9-20		1:17-18	
			1:19	1:17-20
			1: 20	

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. v we Wprowadzeniu) ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

*Chociaż podział na akapity nie jest natchniony, stanowi jednak klucz do zrozumienia zamysłu pierwotnego autora. Każde z współczesnych tłumaczeń podzieliło tekst na akapity i dodało ich streszczenia. Każdy akapit zawiera jeden główny temat, prawdę lub myśl. Poszczególne tłumaczenia oddają je na różne sposoby. Podczas czytania tekstu zadaj sobie pytanie, które tłumaczenie najlepiej pasuje do twojego rozumienia tematu i podziału na wiersze.

Przy studiowaniu każdego z rozdziałów musimy najpierw przeczytać tekst biblijny i spróbować określić poszczególne tematy (akapity), a następnie porównać nasze rozumienie z tekstem współczesnych tłumaczeń. Tylko wtedy, gdy zrozumiemy zamyśl pierwotnego autora, podążając za jego rozumowaniem i spostrzeżeniami, jesteśmy w stanie zrozumieć Pismo Święte. Tylko oryginalny autor tekstu jest autorem natchnionym – czytelnik nie ma prawa zmieniać ani modyfikować przekazanej w tekście wiadomości. Czytelnicy Biblii są natomiast odpowiedzialni za stosowanie natchnionej prawdy na co dzień w swoim własnym życiu.

Uwaga: wszystkie techniczne terminy i skróty zostały objaśnione w Aneksach 1, 2 i 3.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU WERSETÓW 1:1-3:22

- A. Wersety 1-8 stanowią prolog do całego proroctwa. Pierwsze trzy wersety zawierają przedstawienie autora, czasu i rodzaju literackiego oraz błogosławieństwo.
1. Autorem jest Jan (popularne żydowskie imię).
 2. Czas jest bliski (1b; 3c).
 3. Przesłanie jest przekazem za pośrednictwem wizji oraz aniołów, nazwanym proroctwem (w. 3). Styl pierwszych trzech rozdziałów bardzo przypomina zwykły styl listów w pierwszym wieku n.e.
 4. Błogosławieństwo skierowane jest do tych, którzy słuchają odczytywanej księgi i są posłuszni jej wezwaniu do wierności wśród prześladowań.
- B. Kolejne cztery wersety (4-7) odnoszą się do odbiorców w formie siedmiu kościołów (1:11) i ich siedmiu duchów (zob. 1:4.20; 3:1; 4:5; 5:6). Fragment ten wyróżnia się
1. Charakterystyką JHWH (w. 4)
 2. Charakterystyką Jezusa (w. 5.6b.7)
 3. Charakterystyką wierzących (w. 6a)
 4. Wypowiedzią JHWH (w. 8)
- C. Wersety 1:9-3:22 stanowią ostatnie słowa Jezusa do Jego Kościoła (Kościołów). W 1:9-20 oraz na początku przesłania do każdego z siedmiu Kościołów Jezus określany jest starotestamentowymi tytułami stosowanymi do JHWH.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:1-3

¹Objawienie Jezusa Chrystusa, które dał Mu Bóg, aby ukazać swym sługom, co musi stać się niebawem, a On wysławszy swojego anioła oznajmił przez niego za pomocą znaków słudze swojemu Janowi. ²Ten poświadcza, że słowem Bożym i świadectwem Jezusa Chrystusa jest wszystko, co widział. ³Błogosławiony, który odczytuje, i którzy słuchają słów Proroctwa, a strzegą tego, co w nim napisane, bo chwila jest bliska.

1:1 „Objawienie” Ten grecki termin, *apokalypsis*, w całej księdze występuje tylko tutaj. Pochodzi on od dwóch greckich słów oznaczających „z kryjówki” lub „odkrywać lub ujawniać coś”. Było ono używane w różnych znaczeniach (BAGD s. 92).

1. objawienie prawdy – Łk 2:32; Rz 16:25; 1 Kor 14:6.26; Ga 1:12; Ef 1:17
2. ujawnienie tajemnicy – Ef 2:11-3:13
3. objawienie za pomocą wizji/snu – 2 Kor 12:1.7; Ga 2:2
4. tajemnice związane z czasami ostatecznymi – Łk 17:30; 1 Kor 1:7; 2 Tes 1:7; 1 P 1:7.13; 4:13; 5:1

W tej księdze oznacza prawdę od Boga przekazaną przez Jezusa Chrystusa za pośrednictwem wizji i ich anielskich interpretacji. Skupia się na istniejącym złu oraz nadchodzącym zwycięstwie sprawiedliwości dzięki nadprzyrodzonej Bożej interwencji. Bóg wszystko naprawi!

▣ **„Jezusa Chrystusa”** Jest to albo GENETIVUS OBIJECTIVUS odnoszący się do przesłania o Jezusie Chrystusie (zob. Ga 1:12), albo GENETIVUS SUBIECTIVUS odnoszący się do przesłania przekazanego przez Jezusa Chrystusa.

▣ **„Jezus”** To hebrajskie imię oznacza „JHWH zbawia”, „JHWH jest zbawieniem”, „JHWH przynosi zbawienie”. Jest to samo imię co starotestamentowe „Jozue”. Słowo „Jezus” pochodzi od hebrajskiego określenia oznaczającego zbawienie, „*hosea*”, dołączonego do związanego z przymierzem Bożego imienia „JHWH” (zob. Temat specjalny: Imiona Boże w Kol 1:3). Było to imię nadane przez Boga za pośrednictwem anioła Pańskiego (zob. Mt 1:21).

▣ **„Chrystus”** Było to greckie tłumaczenie hebrajskiego terminu „*mesjasz*” (BDB 603), oznaczającego „namaszczonego”. Opisowało „kogoś powołanego i wyposażonego przez Boga do jakiegoś szczególnego zadania”. W ST namaszczano trzy grupy przywódców: kapłanów, królów i proroków. Jezus wypełnił wszystkie te namaszczone urzędy (zob. Heb 1:2-3).

TEMAT SPECJALNY: MESJASZ

Jest to fragment mojego komentarza do Dn 9:6. Trudność w interpretacji tego wersetu wynika z potencjalnych znaczeń wiążących się z terminem „Mesjasz” lub „namaszczony” (BDB 603, KB 645). Było to określenie namaszczenia jakiejś osoby specjalnym olejkim, co oznaczało Boże powołanie i wyposażenie do jakiejś przywódczej funkcji.

1. Termin ten stosowany był do królów żydowskich (np. 1 Sm 2:10; 12:3; 24:6.10; 2 Sm 19:21; 23:1)
2. Używano go wobec żydowskich kapłanów (tj. „namaszczeni kapłani” – Wj 29:7; np. Kpł 4:3.5.16; 6:15; 7:36; 8:12; być może także Ps 84:9-10; 133:2) 3. Nazywano tak patriarchów i proroków (zob. 1 Krn 16:22 i Ps 105:15, odnoszące się łącznie do ludu przymierza; być może także Hab. 3:13) 4. Stosowano go do proroków (zob. 1 Krl 19:16; być może także 1 Krn 29:22)
3. Zastosowano go w odniesieniu do Cyrusa (zob. Iz 45:1)
4. #1 i #2 są połączone w Psalmie 110 i Zachariasza 4
5. Opisował szczególne przyjście Bożego króla z rodu Dawida, w celu zaprowadzenia nowej ery sprawiedliwości:
 - a. z linii Judy (zob. Rdz 49:10)
 - b. z domu Jessego (zob. 2 Sm 7)
 - c. powszechne panowanie (zob. Ps 2; Iz 9:6; 11:1-5; Mi 5:1-4ff).

Osobiście podoba mi się identyfikacja „namaszczonego” z Jezusem z Nazaretu (zob. J 1:41; 4:25) z powodu:

1. Zaprowadzenia wiecznego Królestwa w Dn 2 w czasie czwartego imperium.
2. Przedstawienia w Dn 7:13 „syna człowieczego”, który otrzymuje wieczne królestwo.
3. Dotyczących odkupienia fraz w Dn 9:24, wskazujących na kulminację historii upadłego świata.
4. Cytowania księgi Daniela przez Jezusa w NT (zob. Mt 24:14; Mk 13:14).

▣ „które dał Mu Bóg” Jezus nie nauczał ani nie robił niczego bez objawienia lub pozwolenia Ojca (zob. J 3:11-13, 31-36; 4:34; 5:19-23.30; 6:38; 7:16; 8:26.28-29.40; 12:49-50; 14:10.24; 15:15). Teologicznie jest to charakterystyczne dla pism Jana.

▣ „aby ukazać swym sługom, co musi stać się niebawem” Zwróćmy uwagę na odpowiednik tego wstępu w 22:6-21. Była to typowa dla pierwszego wieku technika literacka.

▣

GPNT	„co ma stać się (szybko)”
BP	„co musi stać się niebawem”
BW	„co ma się stać wkrótce”
BWP	„co miało się stać niebawem”
PL	„co wkrótce musi się stać”

Element czasowy jest bardzo istotny dla interpretacji całej księgi, ponieważ przekazuje nam konkretną informację o tym, że przesłanie Jana odnosiło się do jego czasów oraz do przyszłości. Termin „musi” (*dei*) oznaczał „to, co jest wiążące, co jest moralnie konieczne, co jest właściwe lub nieuniknione” (zob. Ap 22:6).

TEMAT SPECJALNY: BLISKI POWRÓT

Jeśli chodzi o koncepcję „stać się niebawem”, porównaj Ap 1:3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20. Może być to nawiązanie do ST – do Dn 2:28, 29, i 45. W Apokalipsie Jan nigdy nie cytuje ST, ale często do niego nawiązuje. Spośród 404 wersetów 275 prawdopodobnie odwołuje się do ST. Tłumacze są podzieleni jeśli chodzi o interpretację tej frazy ze względu na swoje teologiczne założenia dotyczące zamysłu Apokalipsy:

1. nagle
2. kiedy zacznie się to dziać, będzie się działo szybko
3. niedługo się zacznie
4. na pewno się wydarzy
5. w nieunikniony sposób.

Zastosowanie tego terminu w Ap 22:7.12.20 pokazuje, że Jan spodziewał się, że wydarzenia te nastąpią szybko, za jego życia (zob. komentarz do w. 3 oraz 10:6). Ponieważ pomiędzy czasem napisania tej księgi a teraźniejszością minęło 2000 lat, wiele osób twierdzi, że Jan się mylił. Jednak posłużenie się bliskimi ramami czasowymi wydaje się być typowe dla literatury proroczej w ST, w której aktualne wydarzenia zapowiadały te, które miały nastąpić w czasach ostatecznych. Jan posłużył się Rzymem pierwszego wieku n.e. dla przedstawienia eschatonu (dni ostatecznych) podobnie jak Izajasz i Ezechiel uczynili to z przywróconym (po wygnaniu) Judą, a Daniel z Antiochem Epifanem IV. Nadejście nowej ery

sprawiedliwości jest nadzieją i zachętą dla każdego pokolenia wierzących. Zob. komentarz do 22:6.

Nikt nie jest w stanie wyjaśnić, dlaczego tak długo oczekujemy na powrót Jezusa, chociaż spodziewano się, że nastąpi on bardzo niedługo (Mt 10:23; 16:28; 23:36; 24:34). W NT występuje napięcie pomiędzy powrotem Jezusa w każdej chwili a oddaloną w czasie paruzją (zob. Temat specjalny: Opóźniające się drugie przyjście). Patrz też: D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks [Lemiesze i sierpy]*, s. 101-102, gdzie termin ten jest proroczym symbolem surowości i nieoczekiwanego charakteru (s. 173-175).

▣ **„oznajmił [to]”** Dosłownie „oznaczył: (*semainō*) (zob. NKJV). „Znaki” są jedną ze struktur literackich, którymi Jan posługuje się, aby przekazać swoje przesłanie w Ewangelii (*semeion*, zob. 12:33; 18:32; 21:19). Może mieć to związek ze ST i starotestamentowymi prorokami (zob. Iz 7:11.14; 8:18; 19:20; 20:3; 37:30; 38:7.22; 55:13; 66:19; Jr 10:2; 32:20-21; 44:29 i Ez 4:3; 14:8; 20:12.20). Fakt, że księga ta nazwana została „objawieniem” za pośrednictwem „znaków” oraz „proroctwem” dostarcza nam wskazówek odnośnie jej gatunku literackiego. Współczesny termin literacki „apokalipsa” stosowany do opisu gatunku literackiego nie był znany Janowi.

▣ **„śludze swojemu”** Ta część wprowadzenia odnosi się do apostoła, który napisał tę księgę. W innych fragmentach tej księgi LICZBA MNOGA stosowana jest do Bożych proroków/zwiastunów/kaznodziei (zob. 10:7; 11:18; 22:6).

W innych jej częściach odnosi się jednak do wszystkich wierzących (zob. 7:3; 19:2.5; 22:3), co wskazuje na to, że wszyscy wierzący powinni być świadkami (zob. Mt 28:18-20; Kol 4:6; 2 Tm 2:24-25; 1 P 3:15). Wzorem do naśladowania jest Jezus (zob. 1:5; 3:14; J 20:21)! Wielu zostanie zabitych, tak jak On (zob. 6:9; 12:17; 17:6; 18:24; 20:4). Pamiętajmy, że tematem księgi jest wierność aż do śmierci! Ja (Jezus) zwyciężyłem!

▣ **„Janowi”** W przeciwieństwie do większości apokaliptycznych autorów, Jan przedstawia się i układa strukturę swojego proroczego świadectwa w formę siedmiu listów (rozdziały 1-3). Niektórzy zaprzeczali autorstwu apostoła Jana, ponieważ w pozostałych swoich pismach pozostaje on anonimowy (w Ewangelii nazywa siebie „umiłowanym uczniem”, a w 2 i 3 Liście Jana „starszym”), podczas gdy w Ap 1:4.9; 22:8 podaje swoje imię.

1:2 „świadectwem Jezusa Chrystusa” Tak jak w w. 1 może to być albo GENETIVUS OBJECTIVUS, świadectwo o Jezusie, albo GENETIVUS SUBJECTIVUS, świadectwo dane przez Jezusa. Czasem w pismach Jana występuje celowa wieloznaczność łącząca obie konotacje.

1:3 „Błogosławiony” Jest to pierwsze z siedmiu błogosławieństw w tej księdze (zob. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14). Błogosławieństwo dla czytających wskazuje nie tylko na natchnienie tej księgi, ale także jej aktualność dla ludzi w tamtych i wszystkich czasach.

▣ **„[ten] który odczytuje”** Tłumaczenie NRSV dodaje „głośno”, wskazując na publiczne odczytywanie (zob. 1 Tm 4:13). Publicznym odczytywaniem Pisma pierwotnie zajmowali się specjalnie wyszkoleni członkowie Kościoła – podobnie jak w synagodze (kantorzy). Kościół przejął formy kultu wczesnej synagogi (zob. Łk 4:16; Dz 13:15; Kol 4:16; 1 Tes 5:27). Historyczne potwierdzenie publicznego odczytywania Pisma znaleźć można u Justyna Męczennika (167 n.e.), który wspomina, że Kościół odczytywał fragment z Ewangelii oraz fragment z Proroków.

▣ **„i którzy słuchają (...) a strzegą tego, co w nim napisane”** To słuchanie i wykonywanie (oba te czasowniki występują w formie IMIESŁOWU CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNIEJ) stanowi sedno hebrajskiego terminu „szema” (zob. Pwt 5:1; 6:4-6; 9:1; 20:3; 27:9-10; Łk 11:28). Zwróćmy uwagę na warunkową naturę tego błogosławieństwa. Ci, którzy słyszą, muszą zareagować. Ten związany z przymierzem wzorzec „jeśli... to” jest zarówno staro-, jak i nowotestamentowy. Błogosławieństwo łączy się nie tylko z wiedzą, ale także stylem życia.

▣ **„Proroctwa”** Termin ten odnosi się zarówno do boskiej treści tej księgi, jak i gatunku literackiego. Jest ona połączeniem listu (rozdział 1-3), przedstawienia apokalipsy (pieczęcie, trąby, czasie) i proroctwa (zob. 22:7.10.18.19). Ważne, aby pamiętać, że „proroctwo” wiązało się z dwoma konotacjami: (1) przekazanie współczesnym słuchaczom przesłania od Boga oraz (2) pokazaniem, w jaki sposób terażniejsza wiara wpływała na przyszłe wydarzenia. Jest ono zarówno ogłoszeniem, jak i przepowiednią. Zob. artykuł wstępny.

▣ **„bo chwila jest bliska”** Po raz kolejny pokazuje to związek proroctwa z współczesnymi mu czasami (zob. 22:10, inny przykład: Rz 16:20). Zobacz Temat specjalny: Bliski powrót w w. 1.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:4-7

⁴Jan do siedmiu Kościołów, które są w Azji: Łaska wam i pokój od Tego, Który jest, i Który był i Który przychodzi, i od Siedmiu Duchów, które są przed Jego tronem,⁵ i od Jezusa Chrystusa, Świadka Wiernego, Pierworodnego umarłych i Władcy królów ziemi. Temu, który nas miłuje i który przez swą krew uwolnił nas od naszych grzechów,⁶ i uczynił nas królestwem – kapłanami dla Boga i Ojca swojego, Jemu chwała i moc na wieki wieków! Amen. ⁷OTO NADCHODZI Z OBŁOKAMI, i ujrzy Go wszelkie oko i wszyscy, którzy Go przebili. I będą Go oplakiwać wszystkie pokolenia ziemi Tak: Amen.

1:4 „do siedmiu Kościołów” Nie ma pewności co do tego, dlaczego wymienionych jest tylko siedem kościołów. Istnieje kilka teorii:

1. niektórzy twierdzą, że były to kościoły, z którymi Jan związany był szczególnymi relacjami, ze względu na to, że im usługiwał
2. inni są zdania, że stanowią one trasę pocztową w rzymskiej prowincji – Azji
3. liczba siedem miała ogromne znaczenie dla Żydów, szczególnie w międzykanonicznej literaturze apokaliptycznej

Była to liczba doskonałości – na podstawie jej zastosowania do dni w Rdz 1. Oznacza to, że prawdopodobnie zastosowana została zarówno w znaczeniu dosłownym – Jan rzeczywiście napisał do kilku kościołów leżących na trasie pocztowej w Azji Mniejszej – jak i symbolicznym – jako odniesienie do wszystkich kościołów we wszystkich czasach.

TEMAT SPECJALNY: SYMBOLICZNE LICZBY W BIBLII

- A. Pewne liczby funkcjonowały zarówno jako cyfry, jak i symbole.
1. Jeden – Bóg (np. Pwt 6:4; Ef 4:4-6)
 2. Cztery – cała ziemia (tj. cztery strony świata, cztery wiatry, np. Iz 11:12; Jer. 49:36; Dn 7:2; 11:4; Za 2:6; Mt 24:31; Mk 13:27; Ap 7:1)
 3. Sześć – ludzka niedoskonałość (o jeden mniej niż 7, np. Ap 13:18)
 4. Siedem – boska doskonałość (siedem dni stworzenia). Zwróćmy uwagę na symboliczne zastosowania w Apokalipsie:
 - a. siedem świeczników, 1:12,20; 2:1
 - b. siedem gwiazd, 1:16.20; 2:1
 - c. siedem kościołów, 1:20
 - d. siedem Duchów Bożych, 1:4; 3:1; 4:5; 5:6
 - e. siedem lamp, 4:5
 - f. siedem pieczęci, 5:1.5
 - g. siedem rogów i siedmioro oczu, 5:6
 - h. siedmiu aniołów, 8:2,6; 15:1.6.7.8; 16:1; 17:1
 - i. siedem trąb, 8:2.6
 - j. siedem gromów, 10:3.4
 - k. siedem tysięcy, 11:13
 - l. siedem głów, 13:1; 17:3.7.9
 - m. siedem plag, 15:1.6.8; 21:9
 - n. siedem czasz, 15:7; 21:9
 - o. siedmiu królów, 17:10
 5. Dziesięć – pełnia
 - a. stosowanie w Ewangeliach
 - (1) Mt 20:24; 25:1,28
 - (2) Mk 10:32
 - (3) Łk 14:31; 15:8; 17:12,17; 19:13,16,17,24,25
 - b. stosowanie w Apokalipsie
 - (1) 2:10, dziesięć dni ucisku
 - (2) 12:3; 17:3.7.12.16, dziesięć rogów

- (3) 13:1, dziesięć diademów
 - c. wielokrotności 10 w Apokalipsie
 - (1) $144\ 000 = 12 \times 12 \times 1000$, zob. 7:4; 14:1.3
 - (2) $1\ 000 = 10 \times 10 \times 10$, zob. 20:2.3.6
 - 6. Dwanaście – ludzka organizacja
 - a. dwunastu synów Jakuba (tj. dwanaście pokoleń Izraela, Rdz 35:22; 49:28)
 - b. dwanaście stel, Wj 24:4
 - c. dwanaście kamieni na pectorale arcykapłana, Wj 28:21; 39:14
 - d. dwanaście chlebów na stół w miejscu świętym (symbolizujących Boże zaopatrzenie dla dwunastu pokoleń), Kpł 24:5; Wj 25:30
 - e. dwunastu szpiegów, Pwt 1:23; Joz 3:22; 4:2,3,4,8,9,20 f. dwunastu ludzi niosących kamienie, Joz 4:2.3.4.8.9.20
 - f. dwunastu apostołów, Mt 10:1
 - g. stosowanie w Apokalipsie
 - (1) dwanaście tysięcy zapieczętowanych, 7:5-8
 - (2) dwanaście gwiazd, 12:1
 - (3) dwanaście bram, dwunastu aniołów, dwanaście pokoleń, 21:12
 - (4) dwanaście warstw fundamentu, imiona dwunastu apostołów, 21:14
 - (5) Nowe Jeruzalem miało dwanaście tysięcy stadiów długości i szerokości, 21:16
 - (6) dwanaście bram z dwunastu pereł, 21:12
 - (7) drzewo życia z dwunastoma owocami, 22:2
 - 7. Czterdzieści – liczba czasu
 - a. czasem w znaczeniu dosłownym (eksodus i wędrówka po pustyni, np. Wj 16:35); Pwt 2:7; 8:2
 - b. może być dosłowna lub symboliczna
 - (1) potop, Rdz 7:4,17; 8:6
 - (2) Mojżesz na górze Synaj, Wj 24:18; 34:28; Pwt 9:9,11,18,25
 - (3) części życia Mojżesza:
 - (a) czterdzieści lat w Egipcie
 - (b) czterdzieści lat na pustyni
 - (c) czterdzieści lat przewodzenia Izraelowi
 - (4) Jezus pościł przez czterdzieści dni, Mt 4:2; Mk 1:13; Łk 4:2
 - c. Warto sprawdzić (korzystając z konkordancji), ile razy liczba ta pojawia się w Biblii jako określenie czasu.
 - 8. Siedemdziesiąt – okrągła liczba osób
 - a. Izrael, Wj 1:5
 - b. siedemdziesięciu starszych, Wj 24:1,9
 - c. eschatologiczna, Dn 9:2,24
 - d. zespół misyjny, Łk 10:1,17
 - e. przebaczenie (70 x 7), Mt 18:22
- B. Polecane referencje
1. J J. Davis, *Biblical Numerology [Numerologia biblijna]*
 2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks [Lemiesze i sierpy]*

TEMAT SPECJALNY: KOŚCIÓŁ (*EKKLESIA*)

To greckie określenie, *ekklesia*, utworzone jest z dwóch słów: „z” i „powołany”. Oznaczało ono powołanych przez Boga ludzi. Wczesny kościół zaczerpnął to słowo ze świeckiego języka (zob. Dz 19:32.39.41), a także znaczenie religijne, ponieważ w Septuagincie stosowano je do „zgromadzenia” Izraela (*Qahal*, BDB 874, KB 1078, zob. Lb 16:3; 20:4). Wczesny kościół postrzegał siebie jako przedłużenie starotestamentowego ludu Bożego. Wierzący stanowili nowy Izrael (zob. Rz 2:28-29; Gal 6:16; 1 P 2:5.9; Ap 1:6), wypełnienie Bożej ogólnoswiatowej misji (zob. Rdz 3:15; 12:3; Wj 19:5-6; Mt 28:18-20; Łk 24:47; Dz 1:8).

Termin ten występuje w Ewangeliach i Dziejach Apostolskich w kilku znaczeniach:

1. świeckie zebranie miejskie, Dz 19:32.39.41
2. uniwersalny Boży lud w Chrystusie, Mt 16:18 i List do Efezjan
3. lokalna społeczność wierzących w Chrystusa, Mt 18:17; Dz 5:11 (w tych wersetach mowa o kościele w Jerozolimie)
4. kolektywne określenie ludu izraelskiego, Dz 7:38 (mowa Szczepana)
5. Boży ludzie w danym regionie, Dz 8:3 (Judea lub Palestyna)

▣ **„w Azji”** Odnosi się to do zachodniego krańca współczesnej Turcji, czyli w dużej części starożytnej krainy zwanej Frygią, która przekształcona została w rzymską prowincję – Azję Mniejszą.

▣ **„Łaska wam i pokój”** Jest to tradycyjna forma pozdrowienia, spotykana tak często w pismach Pawła. Wielu uczonych twierdzi, że chrześcijanie zamienili tradycyjne literackie pozdrowienie w języku greckim z „charein” (zob. Jk 1:1) na podobnie brzmiące chrześcijańskie pozdrowienie, *charis*, oznaczające „łaskę”. „Pokój” mógł odnosić się do hebrajskiego terminu „szalom”, co łączyło greckie i hebrajskie pozdrowienia, tak aby zwracać się do obu grup w kościołach. Jest to jednak tylko spekulacja.

▣ **„od Tego, Który jest, i Który był i Który przychodzi”** W oczywisty sposób jest to tytuł niezmiennego Boga Przymierza (zob. Ps 102:7; Mal 3:6; Jk 1:17). Jego forma gramatyczna jest w języku greckim niezręczna, może jednak odzwierciedlać tło aramejskie. Dosłownie fraza ta brzmi: „od Tego który jest, od Tego który był i Tego który przychodzi” (zob. 4:8). Fraza ta nawiązuje do starotestamentowego tytułu związanego z przymierzem: „Jestem” (JHWH, zob. Wj 3:14, zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8). Fraza ta opisuje Boga Ojca w w. 4 i 8 oraz Jezusa Chrystusa w w. 17 i 18 (zob. Heb 13:8). Celowe przenoszenie tytułów JHWH na Jezusa było jednym ze sposobów, na które autorzy NT potwierdzali boskość Jezusa.

Ta potrójna fraza określająca Boga jako przeszłego, teraźniejszego i przyszłego ulega modyfikacji w 11:17 i 16:5, gdzie opisane jest drugie przyjście Jezusa po wybrzmieniu trąb. Zostaje ograniczona tylko do teraźniejszości i przeszłości, ponieważ przyszłość (czas końca) już nadeszła.

▣ **„i od Siedmiu Duchów, które są przed Jego tronem”** Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: SIEDEM DUCHÓW

Powstało kilka teorii dotyczących tożsamości tych siedmiu duchów.

1. Ponieważ po raz pierwszy fraza ta występuje pomiędzy wzmianką o Bogu jako Ojcu (tj. Ap 1:4) i Jezusie jako Mesjaszu (tj. Ap 1:5), wielu komentatorów twierdzi, że na pewno odnosi się ona do Ducha Świętego (dlatego też w niektórych tłumaczeniach „Duch” pisany jest z dużej litery). Jest to możliwe, ale nie pewne. Ta sama fraza występuje także w 3:1; 4:5 i 5:6. W późniejszych wystąpieniach nie ma żadnej pewności co do tego, że jest to odniesienie do Ducha Świętego – chyba że założymy nawiązanie do wzmianki w Za 4.
2. Inni są zdania, że jest to nawiązanie do Iz 11:2 w tłumaczeniu Septuaginty, gdzie wspomniane są siedmiorakie dary Ducha. W tekście masoreckim jest jednak mowa o tylko sześciu darach.
3. Osoby zaznajomione z żydowskim międzybiblijnym tłem utożsamiałyby je z siedmioma archaniołami stojącymi przed Bożym tronem (zob. 8:2).
4. Inni wiążą je z aniołami lub posłańcami siedmiu kościołów, wspomnianymi w 1:20.

1:5 „i od Jezusa Chrystusa, Świadka Wiernego” Jest to pierwsza z trzech fraz opisujących Jezusa-Mesjasza. Te początkowe wersety znajdują swój odpowiednik w 20:6-21. „Wierny” wiąże się ze starotestamentowymi konotacjami z kimś lojalnym, uczciwym i godnym zaufania (zob. Iz 55:3-5). Tak samo, jak wiarygodne jest spisane Boże Słowo (Biblia), jest z Jego ostatecznym objawieniem – Żywym Słowem, Jezusem (zob. 3:14). Ewangelia jest przesłaniem, w które należy uwierzyć oraz osobą, którą należy przyjąć i naśladować całym swoim życiem.

Grecka fraza „wierny świadek” może mieć następujące znaczenia

1. „Mój świadek, Mój wierny” – jako dwie frazy, zob. 2:13 (z dodatkiem ZAIMKA OSOBOWEGO)
2. „Świadek wierny i prawdomówny”, zob. 3:14 (z dodatkiem „prawdomówności”)

▣ **„Pierworodnego umarłych”**

TEMAT SPECJALNY: PIERWORODNY

Słowo to (*prōtotokos*) stosowane jest w Biblii w kilku różnych znaczeniach.

1. Jego starotestamentowe tło odnosi się do pierwszeństwa pierworodnego syna w rodzinie (zob. Pwt 21:17; Ps 89:28; Łk 2:7; Rz 8:29; Heb 11:28)
2. Zastosowanie w Kol 1:15 opisuje Jezusa jako pierworodnego wobec stworzenia, co może być starotestamentowym nawiązaniem do Prz 8:22-31 lub dotyczyć tego, że był On wykonawcą Bożego stworzenia (zob. J 1:3; 1 Kor 8:6; Kol 1:15-16; Heb 1:2)
3. Zastosowanie w Kol 1:18 i 1 Kor 15:20 (oraz tutaj) odnosi się do Jezusa jako pierworodnego z umarłych
4. Jest to starotestamentowy tytuł stosowany do Mesjasza (zob. Ps 89:27; Heb 1:6; 12:23). Był to tytuł łączący w sobie kilka aspektów pierwszeństwa i centralnej roli Jezusa. W tym kontekście najbardziej trafne wydają się opcje #3 i #4.

▣ „**i Władcy królów ziemi**” Fraza ta, podobnie jak poprzednia, nawiązuje do Ps 89:28 (zob. Ps 72:11; Iz 48:23), mówiącego o Jezusie jako o obiecany Mesjaszu. Odzwierciedla także reakcję Jana na

1. kult cesarzy panujący we wschodnich prowincjach Imperium Rzymskiego
2. stosowanie mezopotamskiej monarchicznej frazy „Król królów” (zob. Ap 11:15; 17:14; 19:16)

▣ „**Temu, który nas miluje**” Jest to IMIESŁÓW CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ oznaczający „Jezus wciąż nas kocha”. Potwierdzenie tego jest bardzo ważne w świetle słabości i porażek pięciu z siedmiu kościołów (zob. rozdziały 2-3).

▣ „**i który (...) uwolnił nas od naszych grzechów**” Jest to IMIESŁÓW AORYSTU STRONY CZYNNEJ. Wulgata oraz wersje koptyjskie, jak również niektóre manuskrypty greckie pisane minuskułą i Biblia Króla Jakuba mają tu CZASOWNIK „obmył” (*louō*), który brzmiał w wymowie dokładnie tak samo jak słowo „uwolnił” (*luō*). Starożytni skrybowie przepisywali teksty NT w ten sposób, że jedna osoba czytała tekst na głos, a pozostałe go zapisywały.

Termin „uwolnił” (z dodatkami) występuje w starożytnych manuskryptach greckich: P18, κ^* (z PRZYIMKIEM), κ^2 , A oraz C, a „obmył” jedynie w późniejszych manuskryptach pisanych uncją: P (szósty wiek) i 046 oraz w pewnych późniejszych manuskryptach pisanych minuskułą (greckim pismem kancelaryjnym). Dlatego bardziej prawdopodobne jest brzmienie „uwolnił” lub „wyzwolił”. UBS⁴ nadaje wersji „uwolnił” notę „pewne”. Zobacz Aneks 2: Krytyka tekstu.

▣ „**przez swą krew**” Jest to oczywiste nawiązanie do ofiarniczego (zob. Kpł 1-7), zastępczego przebłagania dokonanego przez Jezusa Chrystusa (zob. 5:9; 7:14; 12:11; Mk 10:45; 2 Kor 5:21; Iz 52:13-53:12). „przez swą krew” jest powtarzającą się raz po raz prawdą ewangelii (zob. Rz 3:25; Ef 1:7; 2:13; Kol 1:20; 1 P 1:18-19. W jakiś sposób, w Bożej tajemnicy, Jego sprawiedliwość i miłosierdzie dla wszystkich upadłych ludzi spotkały się w zastępczej śmierci Jezusa (zob. Heb 9:11-28).

TEMAT SPECJALNY: KERYGMA WCZESNEGO KOŚCIOŁA

- A. Obietnice złożone przez Boga w Starym Testamencie zostały wypełnione wraz przyjściem Jezusa-Mesjasza (Dz 2:30-31; 3:19,24; 10:43; 26:6-7,22; Rz 1:2-4; 1 Tm 3:16; Heb 1:1-2; 1 P 1:10-12; 2 P 1:18-19).
- B. Jezus został namaszczony na Mesjasza przez Boga przy Jego chrzcie (Dz 10:38).
- C. Jezus rozpoczął służbę w Galilei po swoim chrzcie (Dz 10:37).
- D. Jego służba charakteryzowała się dobrymi uczynkami i wykonywaniem wielkich dzieł dzięki Bożej mocy (Mk 10:45; Dz 2:22; 10:38).
- E. Mesjasz został ukrzyżowany zgodnie z odwiecznym Bożym zamysłem (Mk 10:45; J 3:16; Dz 2:23; 3:13-15,18; 4:11; 10:39; 26:23; Rz 8:34; 1 Kor 1:17-18; 15:3; Ga 1:4; Heb 1:3; 1 P 1:2,19; 3:18; 1 J 4:10).
- F. Został wskrzeszony i ukazywał się swoim uczniom (Dz 2:24,31-32; 3:15,26; 10:40-41; 17:31; 26:23; Rz 8:34; 10:9; 1 Kor 15:4-7,12ff; 1 Tes 1:10; 1 Tm 3:16; 1 P 1:2; 3:18,21).
- G. Jezus został wywyższony przez Boga i otrzymał tytuł „Pan” (Dz 2:25-29,33-36; 3:13; 10:36; Rz 8:34; 10:9; 1 Tm 3:16; Heb 1:3; 1 P 3:22).

- H. Zesłał Ducha Świętego, aby stworzyć nową Bożą społeczność (Dz 1:8; 2:14-18,38-39; 10:44-47; 1 P 1:12).
- I. Powróci na sąd i odnowienie wszystkiego (Dz 3:20-21; 10:42; 17:31; 1 Kor 15:20-28; 1 Tes 1:10).
- J. Wszyscy, którzy słyszą to przesłanie, powinni upamiętać się i dać się ochrzcić (Dz 2:21,38; 3:19; 10:43,47-48; 17:30; 26:20; Rz 1:17; 10:9; 1 P 3:21).

Schemat ten służył za podstawę zwiastowania wczesnego kościoła, choć różni autorzy Nowego Testamentu pomijali pewne jego elementy lub podkreślali w swoim nauczaniu inne szczegóły. Cała Ewangelia Marka dokładnie odzwierciedla Piotrowy aspekt *kerygma*. Tradycja podaje, że Marek układał kazania Piotra wygłoszone w Rzymie w spisana Ewangelię. Zarówno Mateusz, jak i Łukasz naśladowują zasadniczą strukturę Ewangelii Marka.

1:6 „uczynił nas” Jest to AORYST STRONY CZYNNIEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO. Jezus uwolnił nas od naszych grzechów (w. 5) i uczynił nas królestwem – kapłanami, abyśmy Go reprezentowali.

- GPNT** „królestwem, kapłanami Boga i Ojca jego”
- BP** „królestwem – kapłanami dla Boga, Ojca swojego”
- BW** „rodem królewskim, kapłanami Boga i Ojca swojego”
- BWP** „królestwo kapłanów mających służyć Bogu i Ojcu swojemu”
- PL** „królestwem i kapłanami Boga, swojego Ojca”

Jest to nawiązanie do terminów stosowanych w ST do Izraela w Wj 19:6 i Iz 61:6, gdzie naród uważany był za królestwo kapłanów. Bóg wybrał Abrahama, aby wybrać Izraela, żeby wybrać zgubiony świat (zob. Rdz 3:15; 12:3). Izrael miał być narodem świadków (tj. kapłanów), ale nie wywiązał się z przydzielonego mu zadania ewangelizacji (zob. Ez 36:22-38). Dlatego Bóg wybrał Kościół, aby ten dotarł do świata (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8). Te same frazy, które stosowane były do Izraela, odnoszą się teraz do Kościoła (zob. Ga 3:29; 6:16; Fil 3:3; 1 P 2:5.9; Ap 1:6; 5:10; 20:6).

Istotne jest dostrzeżenie tutaj zbiorowego, biblijnego nacisku na „kapłaństwo wierzących”. Zachodnie chrześcijaństwo zaakcentowało miejsce i rolę jednostki, umniejszając biblijną cielesność. Nowotestamentowa metafora ciała Chrystusa (zob. 1 Kor 12) jest podobnym obrazem. Starotestamentowy tytuł nigdy nie miał być dla wierzących wymówką dla korzystania ze swoich indywidualnych swobód. Nacisk ten jest wynikiem historycznych zmagania pomiędzy Marcinem Lutrem a współczesnym mu Kościołem Katolickim. Ten kontekst skupia się na ewangelizacji (zob. w. 7) obejmującej każdego wierzącego i dążącej do tego, by dotrzeć do każdego zgubionego i potrzebującego stworzonego na Boży obraz człowieka, za którego umarł Chrystus (zob. J 3:16; 1 Tm 2:4; 2 P 3:9; I J 2:2; 4:14).

TEMAT SPECJALNY: CHRZEŚCIJAŃSTWO JEST ZBIOROWE

- A. Stosowanie przez Piotra i Pawła metafor Bożych ludzi w LICZBIE MNOGIEJ
 - 1. ciało
 - 2. pole
 - 3. budowla
- B. Określenie „święty” zawsze występuje w LICZBIE MNOGIEJ (wyjątkiem jest Fil 4:21, ale nawet tam dotyczy ono zbiorowości)
- C. Nacisk kładziony przez Marcina Lutra podczas Reformacji na „kapłaństwo wierzącego” nie jest prawdziwie biblijnym założeniem. W rzeczywistości Biblia mówi o „kapłaństwie wierzących” (zob. Wj 19:6; 1 P 2:5.9; Ap 1:6).
- D. Każdy wierzący jest obdarowany dla dobra ogółu (zob. 1 Kor 12:7)
- E. Boży ludzie mogą być skuteczni jedynie we współpracy. Służba jest czymś zbiorowym (zob. Ef 4:11-12).

▣ „**dla Boga i Ojca swojego**” Może wydawać się, że ta fraza umniejsza pełną boskość Syna (zob. Temat specjalny: Trójca w 22:17), ale w rzeczywistości potwierdza ona podporządkowanie Jezusa w czasie wcielenia. Tym samym sformułowaniem posłużył się Paweł w Rz 15:6. Poczucie równości zauważyć można w 3:21 i 14:1.

▣ „**Jemu chwała i moc**” Termin „chwała” jest starotestamentowym określeniem handlowym (związany z używaniem wagi przy zakupach), które oznaczało „być ciężkim”; to, co ciężkie (np. złoto), było wartościowe. Określenie to zaczęto stosować w odniesieniu do Bożej jasności, majestatu i świętości w *Szekinie* – chmurze chwały w Księdze Wyjścia. NT często przypisuje chwałę Bogu Ojcu (zob. Rz 11:36; 16:27; Ef 3:21; Fil 4:20; 1 Tm 1:17; 2 Tm 4:18; 1 P 4:11; 5:11; 2 P 3:18; Jud 25; Ap 1:6; 5:13; 7:12). Zobacz Temat specjalny: Chwała w 15:8.

Termin „moc” w odniesieniu do Boga Ojca jest teologicznie podobna do podporządkowania Syna (zob. J 17). Jezus jest przedstawicielem Ojca we wszystkim, ale celem jest ostateczne uwielbienie Ojca (zob. 1 Kor 15:27-28).

▣ „**na wieki wieków**” Podwójne zastosowanie *aiōnos*, w liczbie POJEDYNCZEJ, a następnie MNOGIEJ, jest w Apokalipsie częste (zob. 1:18; 4:9,10; 5:13; 7:12; 10:6; 11:15; 15:7; 19:3; 20:10; 22:5). Zaskakujące jest, że wczesne greckie świadectwa pomijają drugie z nich (MSS P¹⁸, A, P). UBS⁴ nie jest w stanie stwierdzić, które brzmienie jest oryginalne.

TEMAT SPECJALNY: NA WIEKI (GRECKI IDIOM)

Jednym z greckich wyrażen idiomatycznych jest „na wieki” (zob. Łk 1:33.55; J 6:58; 12:34; Rz 1:25; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 2 Kor 9:9; 1 Tm. 1:17). Może ono odzwierciedlać hebrajskie słowo *‘olam*. Zob. B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]*, s. 319-321, oraz Temat specjalny: Na wieki (*‘olam*). Inne pokrewne frazy to „nigdy” (zob. Mt 21:19; Mk 11:14; J 13:8), „na zawsze” (J 8:35; 14:16) oraz „wieku wieków” (zob. Ef 3:21). Wydaje się, że pomiędzy tymi greckimi idiomami nie ma żadnego rozgraniczenia. Termin „wieki” może być w LICZBIE MNOGIEJ w przenośnym znaczeniu rabinicznej konstrukcji gramatycznej zwanej „pluralis majestatis”. Może też odnosić się do koncepcji większej liczby „wieków” w żydowskim znaczeniu „wieku niegodziwości”, „nadchodzącego wieku” lub „wieku sprawiedliwości”.

TEMAT SPECJALNY: NA WIEKI (*‘olam*)

Etymologia hebrajskiego terminu *‘olam*, עולם (BDB 761, KB 798) jest niepewna (NIDOTTE, tom 3, s. 345). Używany jest w kilku znaczeniach (o których zazwyczaj decyduje kontekst). Poniżej znajduje się jedynie kilka wybranych przykładów.

1. dawny/e
 - a. ludy, Rdz 6:4; 1 Sam 27:8 (BWP); Jer 5:15; 28:8
 - b. miejsca, Iz 58:12; 61:4
 - c. Bóg, Ps 93:2; Prz 8:23; Iz 63:16
 - d. rzeczy, Rdz 49:26; Hi 22:15; Ps 24:7.9; Iz 46:9
 - e. dni, Pwt 32:7; Iz 51:9; 63:9.11
2. przyszły/e
 - a. życie, Wj 21:6; Pwt 15:17; 1 Sam 1:22; 27:12
 - b. hiperbola wyrażająca szacunek do króla 1 Krl 1:31; Ps 61:7; Neh 2:3
 - c. ciągłe istnienie
 - (1) ziemi, Ps 78:69; 104:5; Koh 1:4
 - (2) nieba, Ps 148:6
 - d. istnienie Boga
 - (1) Rdz 21:33
 - (2) Wj 15:18
 - (3) Pwt 32:40
 - (4) Ps 93:2
 - (5) Iz 40:28
 - (6) Jr 10:10

- (7) Dn 12:7
- e. przymierze
 - (1) Rdz 9:12.16; 17:7.13.19
 - (2) Wj 31:16
 - (3) Kpł 24:8
 - (4) Lb 18:19
 - (5) 2 Sam 23:5
 - (6) Ps 105:10
 - (7) Iz 24:5; 55:3; 61:8
 - (8) Jr 32:40; 50:5
- f. szczególne przymierze z Dawidem
 - (1) 2 Sam 7:13.16.25.29; 22:51; 23:5
 - (2) 1 Krl 2:33.45; 9:5
 - (3) 2 Krn 13:5
 - (4) Ps 18:51; 89:5.29.37.38
 - (5) Iz 9:7; 16:5; 37:35; 55:3
- g. Boży Mesjasz
 - (1) Ps 45:3; 72:17; 89:36-37; 110:4
 - (2) Iz 9:6
- h. Boże prawa
 - (1) Wj 29:28; 30:21
 - (2) Kpł 6:18.22; 7:34; 10:15; 24:9
 - (3) Lb 18:8.11.19
 - (4) Ps 119:89.160
- i. Boże obietnice
 - (1) 2 Sam 7:13.16.25; 22:51
 - (2) 1 Krl 9:5
 - (3) Ps 18:50
 - (4) Iz 40:8
- j. potomkowie Abrahama i Ziemia Obiecana
 - (1) Rdz 13:15; 17:18; 48:4
 - (2) Wj 32:13
 - (3) 1 Krn 16:17
- k. święta w ramach przymierza
 - (1) Wj 12:14.17.24
 - (2) Kpł 23:14.21.41
 - (3) Lb 10:8
- l. wieczność
 - (1) 1 Krl 8:13
 - (2) Ps 61:8-9; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
 - (3) Iz 26:4; 45:17
 - (4) Dn 9:24
- m. co wierzący będą robić wiecznie według Psalmów
 - (1) dziękować Bogu Ps 30:12; 79:13
 - (2) trwać w Jego obecności, Ps 41:13; 61:5.8
 - (3) ufać Jego łasce, Ps 52:10
 - (4) wysławiać Pana, Ps 52:11
 - (5) śpiewać Mu, Ps 61:9; 89:2
 - (6) opowiadać Jego sprawy, Ps 75:8-10 (Biblia Gdańska)
 - (7) sławić Jego imię, Ps 86:12; 145:2
 - (8) błogosławić Jego imię, Ps 145:1

3. zarówno w przeszłości, jak i przyszłości (od wieku po wiek)
 - a. Ps 41:14 (chwała Bogu)
 - b. Ps 90:2 (Sam Bóg)
 - c. Ps 103:17 (łaskawość Pańska)

Należy pamiętać, że ramy znaczeniowe pojęć wyznacza kontekst, w którym się znajdują. Wieczne przymierza i obietnice są warunkowe (zob. Jer 7; zob. Temat specjalny: Przymierze). Nie można wczytywać naszego współczesnego postrzegania czasu ani teologii systematycznej NT w każde zastosowanie tego bardzo płynnego słowa w ST. NT uniwersalizuje obietnice ST (zob. Temat specjalny: Starotestamentowe a nowotestamentowe przepowiednie przyszłości).

■ „**Amen**” Jest to forma starotestamentowego terminu oznaczającego „wiarę” (zob. Hab 2:4). Pierwotna etymologia tego słowa to „być trwałym” lub „być pewnym”. Jego konotacje uległy jednak zmianie na „to, co ma być potwierdzone” (zob. 2 Kor 1:20). Stosowano je metaforycznie do kogoś, kto był wierny, lojalny, niezawodny, godny zaufania (tytuł Jezusa w 3:14, zob. 2 Kor 1:20).

TEMAT SPECJALNY: AMEN

I. STARY TESTAMENT

- A. Słowo „Amen” pochodzi od hebrajskiego słowa oznaczającego:
 1. „prawdę” (*emeth*, BDB 49),
 2. „prawdomówność” (*emun, emunah*, BDB 53),
 3. „wiarę” lub „wierność”,
 4. „zaufanie” (*dmm*, BDB 52).
- B. Etymologicznie słowo to pochodzi od stałej fizycznej pozycji osoby. Jej przeciwieństwem byłaby niestabilna postawa, pośliznięcie się (zob. Ps 35:6; 40:2; 73:18; Jer 23:12) lub potknięcie się (zob. Ps 73:2). Z dosłownego użycia wywodzi się metaforyczne rozszerzenie na wierność, wiarygodność, lojalność i niezawodność (zob. Ha 2:4).
- C. Zastosowanie w szczególnych znaczeniach
 1. filar, 2 Krl 18:16 (1 Tm 3:15),
 2. stałość, Wj 17:12,
 3. bezpieczeństwo, Iz 33:6,
 5. prawda, 1 Krl 10:6; 17:24; 22:16; Prz 12:22,
 6. zawierzenie/uwierzenie, 2 Krn 20:20; Iz 7:9,
 7. niezawodność (Tory), Ps 119:43.142.151.160.
- D. W ST na określenie aktywnej wiary są również użyte 2 inne terminy:
 1. *bathach* (BDB 105), zaufanie,
 2. *yra* (BDB 431), strach, respekt, cześć (zob. Rdz 22:12).
- E. Z poczucia zaufania i solidności powstało liturgiczne zastosowanie dla potwierdzenia prawdy lub wiarygodności czyichś słów (zob. Lb 5:22; Pwt 27:15-26; 1 Krl 1:36; 1 Krn 16:36; Neh 5:13; 8:6; Ps 41:13; 72:19; 89:52; 106:48; Jer 11:5; 28:6).

Teologicznym kluczem do zrozumienia tego terminu nie jest ludzka wierność, ale wierność JHWH (zob. Wj 34:6; Pwt 32:4; Ps 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Jediną nadzieją upadłego rodzaju ludzkiego jest związana z przymierzem miłosierna, wierna lojalność JHWH i Jego obietnice. Ci, którzy znają JHWH, mają być tacy jak On (zob. Hab 2:4). Biblia jest historią i zapisem tego, w jaki sposób Bóg odnawia Swój obraz w ludzkości (zob. Rdz 1:26-27). Zbawienie przywraca zdolność rodzaju ludzkiego do bliskiej więzi z Bogiem. Dlatego właśnie zostaliśmy stworzeni.

II. NOWY TESTAMENT

- A. Użycie słowa „amen” jako końcowego liturgicznego potwierdzenia wiarygodności jakiejś wypowiedzi jest powszechne w NT (zob. 1 Kor 14:16; Ap 1:7; 5:14; 7:12).
- B. Powszechne w Nowym Testamencie jest również użycie tego terminu jako zakończenia modlitwy (zob. Rz 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 6:18; Ef 3:21; Flp 4:20; 2 Tes 3:18; 1 Tm 1:17; 6:16; 2 Tm 4:18).
- C. Jezus jest jedyną osobą używającą tego słowa (u Jana często podwojonego) jako wstępu do ważnych wypowiedzi (zob. Łk 4:24; 12:37; 18:17.29; 21:32; 23:43).
- D. Jest użyte jako tytuł Jezusa w Ap 3:14 (zob. też 2 Kor 1:20; możliwe, że jest to tytuł JHWH z Iz 65:16).

- E. Koncepcja wierności, wiary, wiarygodności lub zaufania wyraża się greckim słowem *pistos* lub *pistis*, które tłumaczy się jako „zaufanie”, „wiara”, „wierzyć”.

1:7 „Oto nadchodzi z obłokami” Werset ten mógł być okrzykiem anioła z w. 1. Jest to oczywiste odniesienie do drugiego przyjścia Chrystusa.

TEMAT SPECJALNY: NADEJŚCIE Z OBŁOKAMI

Fraza ta jest oczywistym nawiązaniem do drugiego przyjścia Chrystusa. Nadejście z obłokami było bardzo ważnym znakiem eschatologicznym. W ST stosowany był on na trzy odrębne sposoby.

1. dla ukazania Bożej fizycznej obecności, obłok chwały *szekina* (zob. Wj 13:21; 16:10; Lb 11:25)
2. dla okrycia Jego Świątości, aby człowiek nie ujrzał Go i nie umarł (zob. Wj 33:20; Iz 6:5)
3. jako środek transportu dla Boga (zob. Iz 19:1; patrz też Ps 18:7-15)

W Dn 7:13 obłoki przenoszą boskiego człowieka, Mesjasza. NT nawiązuje do tego proroctwa z Księgi Daniela ponad 30 razy. Ten sam związek Mesjasza z obłokami zaobserwować można w Mt 24:30; 26:64 Mk 13:26; Łk 21:27; 14:62; Dz 1:9.11 i 1 Tes 4:17.

▣ **„i ujrzy Go wszelkie oko”** Wydaje się to sugerować cielesny, fizyczny, widzialny i uniwersalny powrót Chrystusa, a nie potajemne pochwycenie wierzących. Moim zdaniem Biblia nigdzie nie naucza o potajemnym pochwyceniu ani przyjściu Jezusa. Fragmenty Ewangelii (zob. Mt 24:37-44; Łk 17:22-37), które często podawane są na poparcie potajemnego pochwycenia, kontekstualnie odnoszą się do porównania z czasami Noego. Teksty te wskazują na nieoczekiwaną nagłość Jego przyjścia. W czasach Noego ci, którzy zostali wzięci, byli tymi, którzy zginęli! Należy wystrzegać się dowodzenia za pomocą małych fragmentów Pisma wyrwanych z ich natchnionego pierwotnego kontekstu Pisma Świętego swoich założeń i eschatologicznego systemu teologicznego.

▣ **„i wszyscy, którzy Go przebili. I będą Go oplakiwać wszystkie pokolenia ziemi”** Jest to aluzja do Zach 12:10.12 (zob. J 19:37). Mamy tu dobry przykład tego, jak Jan dopasowuje teksty ST do swojej sytuacji w Imperium Rzymskim (żydowski typ reinterpretacji zwany *peszer*). Tekst z Księgi Zachariasza staje się odskocznią dla nowego zastosowania Jana. U Zachariasza tekst ten odnosi się do mieszkańców Jerozolimy, którzy boleją nad kimś „przebitym”, podczas gdy Jan stosuje go do Rzymian i żydowskich przywódców, którzy ukrzyżowali Chrystusa (zob. J 19:37). ZAIMEK „oni” w masoreckim tekście hebrajskim zamieniony zostaje na „wszystkie narody ziemi” (zob. Mt 24:30; fraza ta nie pochodzi z Septuaginty). Także „opłakiwanie” w kontekście fragmentu Księgi Zachariasza często interpretowane jest w świetle Rz 11, gdzie Żydzi opamiętują się i zawierają Jezusowi jako Mesjaszowi. Jednak w 1:7 oplakiwanie nie prowadzi do nawrócenia, tylko spowodowane jest Bożym sądem, który spadł na niewierzących ze wszystkich plemion (zob. Mt 24:30). Kontekst fragmentu w Księdze Zachariasza nawiązuje do sądu nad narodami w czasach ostatecznych, wymieniając „równinę Megiddo”, która w języku hebrajskim nazywa się Armageddon (zob. Za 12:11; 2 Krn 35:22 i Psalm 2; Ap 16:16). Jest to miejsce ostatecznej bitwy pomiędzy Bogiem i Jego ludem a szatanem i tymi, którzy należą do niego – niewierzącymi narodami.

TEMAT SPECJALNY: OBRZĘDY ŻAŁOBNE

Izraelici okazywali swój smutek z powodu śmierci bliskiej osoby oraz w wyrazie skruchy zarówno za osobiste, jak i zbiorowe winy, na wiele sposobów:

1. rozdzielali szaty, Rdz 37:29.34; 44:13; Sdz 11:35; 2 Sam 1:11; 3:31; 1 Krl 21:27; Hi 1:20
2. zakładali wory, Rdz 37:34; 2 Sam 3:31; 1 Krl 21:27; Jer 48:37
3. ściągali buty, 2 Sam 15:30; Iz 20:3
4. kładli ręce na głowy, 2 Sam 13:19; Jer 2:37
5. sypali głowy prochem, Joz 7:6; 1 Sam 4:12; Neh 9:1
6. siedzieli na ziemi, Lam 2:10; Ez 26:16 (leżeli na ziemi, 2 Sam 12:16); Iz 47:1
7. bili się w piersi, 1 Sam 25:1; 2 Sam. 11:26; Nah. 2:7
8. robili nacięcia na ciele, Pwt 14:1; Jer 16:6; 48:37

9. pościli, 2 Sam 1:12; 12:16.21; 1 Krl 21:27; 1 Krn 10:12; Neh 1:4
10. śpiewali żałobne pieśni, 2 Sam 1:17; 2 Sam 3:31; 2 Krn 35:25
11. wrywali sobie lub golili włosy, Jer 48:37
12. obcinali brody, Jer 48:37
13. zasłaniali głowy lub twarze, 2 Sam. 15:30; 2 Sam 19:5

▣ „**Tak: Amen.**” Jest to greckie słowo wyrażające potwierdzenie (*nai*) oraz hebrajskie słowo wyrażające potwierdzenie (*amen*) umieszczone obok siebie dla emfazy (zob. 22:20).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:8

⁸Jam jest Alfa i Omega, mówi Pan Bóg, Który jest, Który był i Który przychodzi, Wszechmogący.

1:8 Werset ten wypowiada sam JHWH, potwierdzając prawdziwość wcześniejszych wypowiedzi o Jezusie. Łączy cztery Jego tytuły, nawiązując do piątego i być może szóstego. Wygląda na to, że w w. 8 Bóg dodaje swoje osobiste potwierdzenie powyższej wypowiedzi, posługując się tymi wspaniałymi imionami.

1. „Jam jest” nawiązuje do związanego z przymierzem imienia JHWH (zob. Wj 3:14), które jest formą CZASOWNIKA „być”. Jezus użył do w stosunku do samego siebie (zob. J 8:56-59). Tytuł „Pan” (*kurios*) w NT odzwierciedla ten starotestamentowy tytuł.
2. „Alfa i Omega” to pierwsza i ostatnia litera greckiego alfabetu, co oznacza, że Bóg jest początkiem i końcem oraz że historia znajduje się pod Jego kontrolą (zob. Iz 44:6; Ap 21:6); tytułu tego użyto także w odniesieniu do Jezusa w Ap 1:17 i 22:13.
3. „Pan” to współczesne tłumaczenie imienia JHWH (zob. Temat specjalny poniżej).
4. „Bóg” w Rdz 2:4 połączone są określenia JHWH i *Elohim* (Pan Bóg), łącząc się w imię bóstwa. *El* jest ogólną nazwą boga na Bliskim Wschodzie. Wywodzi się z rdzenia „być silnym”.
5. „Który jest, Który był i Który przychodzi” to fraza, która pojawiła się już wcześniej w w. 4; opisuje ona niezmiennego, żyjącego wiecznie Boga (zob. Ps 102:7; Mal 3:6; Jk1:17). Faza ta dotyczy Boga Ojca, JHWH, w wersetach 4 i 8, oraz Jezusa, Boga Syna. w wersetach 17, 18 i 22:13 (zob. Heb 13:8).
6. „Wszechmogący” to starotestamentowy termin (1) „*El-Szaddai*,” imię, którym nazywali Boga patriarchowie (zob. Wj 6:3) lub (2) „*JHWH Sabaoth*” tłumaczone w Septuagincie jako Pan Bóg Wszechmogący. Występuje ono w tej księdze często (tj. *pantokratōr*, zob. 4:8; 11:17; 15:3; 16:7,14; 19:6,11; 21:22), ale w pozostałych księgach NT pojawia się tylko raz (tj. 2 Kor 6:18).

Jeden z wczesnych manuskryptów greckich, alef (א) i kilka późniejszych po „Alfie i Omedze” dodaje frazę „początek i koniec”. Skrybowie zaczerpnęli ją z 21:6, ale prawdopodobnie nie stanowi pierwotnej części oryginalnego natchnionego tekstu greckiego. UBS4 nadaje jej pominięciu notę „pewne”.

TEMAT SPECJALNY: IMIONA BOŻE

- A. *El* (BDB 42, KB 48)
 1. Pierwotne znaczenie tego starożytnego rdzennego określenia jest niepewne, choć wielu uczonych jest zdania, że pochodzi ono od akadyjskiego rdzenia „być silnym” lub „być potężnym” (zob. Rdz 17:1; Lb 23:19; Pwt 7:21; Ps 50:1).
 2. Na szczycie kananejskiego panteonu stał bóg *El* (teksty z Ras Szamra), nazywany „ojcem bogów” i „panem nieba”.
 3. W Biblii *El* zazwyczaj łączy się z innymi określeniami. Połączenia te stały się sposobem, na jaki można scharakteryzować Boga.
 - a. *El-Elyon* („Bóg Najwyższy”, BDB 42 i 751 II), Rdz 14:18-22; Pwt 32:8; Iz 14:14
 - b. *El-Roi* („Bóg który widzi” lub „Bóg który się objawia”, BDB 42 i 909), Rdz 16:13
 - c. *El-Szaddai* („Bóg Wszechmocny” lub „Bóg wszelkiego miłosierdzia” lub „Bóg z góry”, BDB 42 i 994), Rdz 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Wj 6:3.
 - d. *El-Olam* („Bóg Wiekuisty”, BDB 42 i 761), Rdz 21:33. Teologicznie termin ten wiąże się z Bożą obietnicą daną Dawidowi, 2 Sam 7:13.16
 - e. *El-Berit* („Bóg przymierza”, BDB 42 i 136), Sdz 9:46
 4. *El* utożsamiany jest z:

- a. JHWH w Lb 23:8; Ps 16:1-2; 85:8; Iz 42:5
 - b. Elohim w Rdz 46:3; Hi 5:8: „Jam jest *El*, *Elohim* ojca twego”
 - c. *Szaddai* w Rdz 49:25; Lb 24:4.16
 - d. „Zazdrosny” w Wj 34:14; Pwt 4:24; 5:9; 6:15
 - e. „Miłosierny” w Pwt 4:31; Neh 9:31
 - f. „Wielki i potężny” w Pwt 7:21; 10:17; Neh 1:5; 9:32; Jer 32:18; Dan 9:4
 - g. „Wszzechwiedzący” w 1 Sam 2:3
 - h. „Twierdza warowna” w 2 Sam 22:33 (BWP)
 - i. „Mściciel” w 2 Sam 22:48
 - j. „Święty” w Iz 5:16
 - k. „Mocny” w Iz 10:21 i Jer 32:18
 - l. „Zbawienie” w Iz 12:2
 - m. „Odpłata” w Jer 51:56
5. Kombinacja wszystkich głównych ST imion Boga znajduje się w Joz 22:22 (powtarzają się *El*, *Elohim* i *JHWH*)
- B. *Elyon* (BDB 751, KB 832)
- 1. Jego podstawowe znaczenie to „wysoki”, wywyższony” lub „wyniesiony” (zob. Rdz 40:17; 1 Krl 9:8 [Biblia Gdańska]; 2 Krl 18:17; Neh 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:14).
 - 2. Używane jest w znaczeniu analogicznym do kilku innych imion/tytułów Boga.
 - a. *Elohim* – Ps 47:2-3; 73:11; 107:11
 - b. *JHWH* – Rdz 14:22; 2 Sam 22:14
 - c. *El-Szaddai* – Ps 91:1.9
 - d. *El* – Lb 24:16
 - e. *Elah* – często używane w Dn 2-6 i Ezd 4-7; ma związek z *illair* (aramejskie „wysoki Bóg”) w Dn 3:26; 3:99; 5:18.21
 - 3. Często posługują się nim nie-Izraelici.
 - a. Melchizedek, Rdz 14:18-22
 - b. Balaam, Lb 24:16
 - c. Mojżesz o narodach w Pwt 32:8
 - d. W NT Ewangelia Łukasza, adresowana do pogan, także używa greckiego ekwiwalentu *Hupsistos* (zob. 1:32.35.76; 6:35; 8:28; Dz 7:48; 16:17)
- C. *Elohim* (LICZBA MNOGA), *Eloah* (LICZBA POJEDYNCZA), używane głównie w poezji (BDB 43, KB 52)
- 1. Termin ten pojawia się wyłącznie w Starym Testamencie.
 - 2. Słowo to może oznaczać Boga Izraela lub bogów narodów (zob. Wj 3:6; 20:3). Rodzina Abrahama wyznawała politeizm (zob. Joz 24:2).
 - 3. Może także odnosić się do izraelskich sędziów (zob. Wj 21:6 [Biblia Gdańska]; Ps 82:6).
 - 4. Określenie *elohim* ma także zastosowanie do innych istot duchowych (aniołów, demonów) – np. Pwt 32:8 (LXX); Ps 8:6; Hi 1:6; 38:7.
 - 5. W Biblii jest to pierwsze imię/tytuł Bóstwa (zob. Rdz 1:1). Jest jedynym Bożym imieniem aż do Rdz 2:4, gdzie występuje w połączeniu z *JHWH*. Zasadniczo (pod względem teologicznym) odnosi się do Boga jako stwórcy – Tego, który podtrzymuje i daje życie wszystkiemu na tej planecie (zob. Ps 104).

Termin ten jest równoznaczny z *El* (zob. Pwt 32:15-19). Może także funkcjonować analogicznie do *JHWH* – na podstawie Psalmu 14 (*Elohim*, wersety 1, 2, 5; *JHWH*, w. 2, 6; a nawet *Adon*, w. 4).
 - 6. Chociaż określenie to używane w LICZBIE MNOGIEJ oznacza innych bogów, słowo to często odnosi się do Boga Izraela.

Najczęściej jednak jako RZECZOWNIK W LICZBIE POJEDYNCZEJ dla podkreślenia jego monoteistycznego zastosowania.
 - 7. Zaskakujący jest fakt, że powszechnie używane imię monoteistycznego Boga Izraela jest w LICZBIE MNOGIEJ! Chociaż nie ma pewności co do wyjaśnienia tego faktu, powstały następujące teorie:
 - a. W języku hebrajskim wiele RZECZOWNIKÓW występuje w LICZBIE MNOGIEJ – często dla emfazy. Wiąże się z tym późniejsza cecha gramatyki hebrajskiej zwana PLURALIS MAJESTATIS, w której LICZBA MNOGA stosowana

jest dla wzmocnienia danej koncepcji.

- b. Może odnosić się to do anielskiej rady, z którą Bóg spotyka się w niebie i która spełnia Jego wolę (zob. 1 Krl 22:19-23; Hi 1:6; Ps 82:1; 89:6.8)
- c. Możliwe nawet, że odzwierciedla to nowotestamentowe objawienie Boga w trzech osobach. W Rdz 1:1 Bóg stwarza, w Rdz 1:2 Duch unosi się nad wodami, a w NT Jezus jest tym, przez którego Bóg dokonuje dzieła stworzenia (zob. J 1:3.10; Rz 11:36; 1 Kor 8:6; Kol 1:15; Heb 1:2; 2:10).

D. JHWH (BDB 217, KB 394)

- 1. Jest to imię przedstawiające bóstwo jako Boga zawierającego przymierze; Boga jako zbawiciela, odkupiciela! Ludzie łamią przymierza, ale Bóg jest wierny Swojemu słowu, obietnicy, przymierzu (zob. Psalm 103).

Imię to po raz pierwszy wymienione jest w połączeniu z *Elohim* w Rdz 2:4. W pierwszych dwóch rozdziałach księgi Rodzaju nie ma dwóch opisów stworzenia, tylko dwa różne akcenty: (1) Bóg jako stwórca wszechświata (materialnego) i (2) Bóg jako szczególny stwórca ludzkości. Opowiadanie w Rdz 2:4-3:24 zapoczątkowuje wyjątkowe objawienie dotyczące uprzywilejowanego miejsca i przeznaczenia ludzkości, a także problemu grzechu i buntu związanego z tą szczególną pozycją.

- 2. W Rdz 4:26 czytamy: „*zaczęto wzywać imienia PANA*” (JHWH). Jednakże z Wj 6:3 wynika, że wcześni ludzie przymierza (patriarchowie i ich rodziny) znali Boga tylko jako *El-Shaddai*. Imię JHWH jest wyjaśnione tylko raz w Wj 3:13-16, szczególnie w w. 14. Należy też jednak wziąć pod uwagę, że pisma Mojżesza często interpretują różne terminy w oparciu o popularne gry słów, a nie ich etymologię (zob. Rdz 17:5; 27:36; 29:13-35). Na temat znaczenia tego imienia powstało wiele teorii (na podstawie IDB, tom 2, strony 409-11).

- a. Z arabskiego rdzenia oznaczającego „okazywać żarliwą miłość”
- b. Z arabskiego rdzenia „dmuchać/wiać” (JHWH jako Bóg burzy)
- c. Z ugaryckiego (kananejskiego) rdzenia „mówić”
- d. Za fenicką inskrypcją, IMIESŁOWEM KAUZATYWNYM oznaczającym „podtrzymującego” lub „ustanawiającego”
- e. Z hebrajskiej formy *Qal* „Ten, który jest” lub „Ten, który jest obecny” (w znaczeniu przyszłym „Ten, który będzie”)
- f. Z hebrajskiej formy *Hifil* „Ten, który sprawia”
- g. Z hebrajskiego rdzenia „żyć” (np. Rdz 3:20), oznaczającego „zawsze-żyjącego, jedynie-żyjącego”
- h. Z kontekstu Wj 3:13-16 – gra słów z formą NIEDOKONANĄ użytą w znaczeniu DOKONANYM, „nadal będę tym, którym byłem” lub „nadal będę tym, którym zawsze byłem” (zob. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament [Przegląd składni w Starym Testamencie]*, s. 67). Pełne imię JHWH często pojawia się jako skrót lub być może forma pierwotna.

(1) *Jah* (np. Hallelu – jah, BDB 219, zob. Wj 15:2; 17:16; Ps 89:9; 104:35)

(2) *Jahu* (zakończenie imion „iasz”, np. Izajasz)

(3) *Jo* (początki imion „Jo”, np. Jozue, Joel)

- 3. W późniejszym judaizmie to związane z przymierzem imię stało się tak święte (tetragram), że Żydzi bali się je wypowiadać, aby nie złamać przykazania z Wj 20:7; Pwt 5:11; 6:13. Zastępowali je więc hebrajskim terminem oznaczającym „właściciel”, „pan”, „mąż” – *adon* lub *adonai* (mój pan). Kiedy czytając teksty ST natrafiali na JHWH, wymawiali „pan”. Dlatego w polskich tłumaczeniach Biblii JHWH oddawane jest jako Pan.

- 4. Podobnie jak *El*, JHWH często łączone jest z innymi określeniami dla podkreślenia pewnych cech Boga przymierza Izraela. Takich kombinacji jest bardzo wiele – poniżej znajduje się kilka przykładów.

a. *JHWH-Jireh* (JHWH zaopatrzuje, BDB 217 i 906), Rdz 22:14 (BW)

b. *JHWH-Rofeka* (JHWH jest twoim lekarzem, BDB 217 i 950, IMIESŁÓW *Qal*), Wj 15:26

c. *JHWH-Nissi* (JHWH jest moim sztandarem, BDB 217 i 651), Wj 17:15

d. *JHWH-Meqaddiszkem* (JHWH jest Tym, który was uświęca, BDB 217 i 872, IMIESŁÓW *Piel*), Wj 31:13

e. *JHWH-Szalom* (JHWH jest Pokojem, BDB 217 i 1022), Sdz 6:24

- f. *JHWH-Sabbaoth* (JHWH Zastępów, BDB 217 i 878), 1 Sam 1:3.11; 4:4; 15:2; często pojawia się w pismach prorockich
- g. *JHWH-Ro' I* (JHWH jest moim pasterzem, BDB 217 i 944, IMIEŚLÓW *Qal*), Ps 23:1
- h. *JHWH-Sidqenu* (JHWH jest naszą sprawiedliwością, BDB 217 i 841), Jer 23:6
- i. *JHWH-Szamma* (JHWH jest tam, BDB 217 i 1027), Ez 48:35

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:9-11

⁹Ja, Jan, wasz brat i współuczestnik w ucisku i królestwie, i wytrwałości w Jezusie, byłem na wyspie, zwanej Patmos, z powodu słowa Bożego i świadectwa Jezusa. ¹⁰Doznałem zachwycenia w dzień Pański i posłyszałem za sobą potężny głos jak gdyby trąby ¹¹mówiącej: «Co widzisz, napisz w księdze i pošlij siedmiu Kościołom: do Efezu, Smyrny, Pergamonu, Tiatyry, Sardów, Filadelfii i Laodycei».

1:9-20 Jest to Janowa wizja zmartwychwstałego, wywyższonego Chrystusa, który wstąpił do nieba. Ten sam opis pojawia się w listach do siedmiu kościołów (rozdziały 2-3). Jan identyfikuje się z czytelnikami poprzez (1) posłużenie się terminem „wasz brat” i (2) wzmiankę o swoich własnych doświadczeniach związanych z cierpieniem, królestwem i wytrwałością. Te kluczowe określenia – ucisk, królestwo i wytrwałość – stanowią także przykłady z życia Jezusa, które adresaci (tak samo jak Jan) mają naśladować (zob. J 16:33; Dz 14:22; Rz 8:17).

Jednym z powodów, dla których współcześni zachodni interpretatorzy nie rozumieją Apokalipsy jest to, że nigdy nie doświadczyliśmy prześladowań i prób, z jakimi spotykali się chrześcijanie w imperium rzymskim pierwszego wieku n.e. Apokalipsa jest słowem skierowanym do cierpiących, umierających, przestraszonych wierzących.

1:9 „współuczestnik w ucisku” Zob. komentarz do 7:14.

▣ „królestwie”

TEMAT SPECJALNY: KRÓLESTWO BOŻE

W ST o JHWH myślano jako o Królu Izraela (por. 1 Sam 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Iz 43:15; 44:6), a o Mesjaszu jako o idealnym królu (por. Ps 2:6; Iz 9:6-7; 11:1-5). Wraz z narodzeniem Jezusa w Betlejem (6-4 r. p.n.e.) królestwo Boże wdarło się w ludzką historię z nową mocą i odkupieniem („Nowe Przymierze”, por. Jer 31:31-34; Ez 36:27-36). Jan Chrzciciel ogłaszał bliskość królestwa (zob. Mt 3:2; Mk 1:15). Jezus jasno nauczał, że królestwo jest obecne w Nim samym i Jego nauczaniu (zob. Mt 4:17,23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Mk 12:34; Łk 10:9,11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Jest ono jednak także umiejscowione w przyszłości (zob. Mt 16:28; 24:14:26:29; Mk 9:1; Łk 21.31; 22:16.18).

W synoptycznych paralelach w Ewangelii Marka i Łukasza znajdujemy frazę „Królestwo Boże”. Ten częsty temat nauczania Jezusa wiązał się z teraźniejszymi rządami Bożymi w ludzkich sercach, które pewnego dnia zostaną dopełnione na całej ziemi. Odzwierciedla to modlitwa Jezusa w Mt 6:10. W Ewangelii Mateusza, adresowanej do Żydów, częściej pojawia się wyrażenie nie używające imienia Boga (tj. Królestwo Niebios), podczas gdy Marek i Łukasz, którzy pisali do pogan, używali zwykłego określenia zawierającego imię bóstwa.

W Ewangelii synoptycznych fraza ta ma kluczowe znaczenie. Pierwsze kazania Jezusa i większość Jego przypowieści związana jest z tym tematem. Odnosi się on do rządów Boga w ludzkich sercach w obecnej chwili! Zaskakujące jest, że Jan używa tej frazy tylko dwukrotnie (i ani razu w przypowieściach Jezusa). Dla Jana kluczową metaforą jest „życie wieczne”.

Napięcie związane z tą frazą spowodowane jest dwoma przyjściami Chrystusa. ST skupiał się wyłącznie na jednym przyjściu Mesjasza Bożego – militarnym, chwalebny i połączonym z sądem – ale NT pokazuje, że przyszedł On najpierw jako Cierpiący Sługa z Iz 53 i pokorny król z Za 9:9. Dwie żydowskie ery – epoka niegodziwości i nowa era sprawiedliwości, nakładają się na siebie. Jezus rządzi w sercach wierzących teraz, ale pewnego dnia będzie panował nad całym stworzeniem. Przyjdzie w sposób przepowiedziany w ST! Wierzący żyją we wpisanym w Królestwo Boże napięciu pomiędzy „już” a „jeszcze nie” (zob. Gordon Fee i Douglas Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 127-148).

▣ „wytrwałości” Słowo to występuje w 2:2.3.19; 3:10; 13:10; 14:12. Zobacz Temat specjalny: Wytrwałość w 2:2.

▣ „na wyspie, zwanej Patmos” Rzymianie wykorzystywali te małe wyspy u wybrzeża Azji Mniejszych jako miejsce zsyłki więźniów politycznych (zob. Tacyt, *Roczniki*, 3.68~~3~~4.30; 15.71). Najwyraźniej Jan został zesłany na tę położoną

niecałe 60 km od Miletu wysepkę. Miała ona kształt półksiężyca skierowanego na wschód, długość ok. 16 km i szerokość 10 km.

▣ „**z powodu słowa Bożego i świadectwa Jezusa**” Są dwie możliwe interpretacje tej frazy. Może odnosić się do: (1) głoszenia przez Jana ewangelii lub (2) otrzymania przez niego objawienia. Istnieje kilka historycznych wzmianek o politycznym wygnaniu Jana.

1. Tertullian, *De praescriptione haereticorum*, 36
2. Orygenes, *Komentarz do Ewangelii według Mateusza*
3. Klemens Aleksandryjski, *Który człowiek bogaty może być zbawiony*, 47
4. Euzebiusz, *Historia kościelna*, III.20.8-9; oraz (4) Hieronim, *De Viris Illustribus*, 9.

1:10 „Doznałem zachwycenia” Jest to szczególna fraza odgraniczająca poszczególne wizje Jana (zob. 1:10; 4:2; 17:3; 21:10). Wydaje się odnosić do podobnego do transu stanu, w którym udzielane były objawienia (zob. Dz 10:10; 22:17; 2 Kor 12:1ff). Jest to charakterystyczne dla żydowskiej literatury apokaliptycznej.

▣ „**w dzień Pański**” Jest to jedyne odniesienie do niedzieli w Biblii za pomocą tej frazy. Niedziela nazywana jest „pierwszym dniem tygodnia” w J 20:19; Dz 20:7 i 1 Kor 16:2.

▣ „**głos jak gdyby trąby**” Frazy tej użyto w kontekście Boga nadającego Dziesięć Przykazań na górze Synaj (zob. Wj 19:16). Jednak na podstawie wersetów 12a oraz 4:1 stwierdzić można, że może odnosić się to do głosu anioła. Pośrednictwo aniołów jest charakterystyczne dla żydowskiej literatury apokaliptycznej. Apokalipsa ma więcej do powiedzenia o aniołach niż jakakolwiek inna księga NT.

TEMAT SPECJALNY: ROGI UŻYWANE W IZRAELU

W języku hebrajskim są cztery słowa związane z rogami/trąbami:

1. „róg barani” (BDB 901) – z którego został wykonany instrument wydający dźwięk, zob. Joz 6:5. To samo słowo użyte zostało w odniesieniu do barana, który zaplątał się rogami w zaroślach, złożonego przez Abrahama zamiast Izaaka w Rdz 22:13.
2. „trąba” (BDB 1051) – z asyryjskiego terminu oznaczającego dziką owcę (koziorożca). Jest to róg występujący w Wj 19:16.19 na górze Synaj/Horeb. #1 i #2 są paralelne w Joz 6:5. Stosowany był on do oznajmiania czasu kultu oraz czasu walki (tj. w przypadku Jerycha było to jedno i drugie, zob. Joz 6:4).
3. „róg barani” (BDB 385) – z fenickiego słowa oznaczającego barana (zob. Joz 6:4,6,8,13). Odnosi się ono także to roku jubileuszowego (zob. Kpł 25:13.28.40.50.52.54; 27:17.18.23.24).

(Pierwsze trzy określenia wydają się zamienne i nie ma pomiędzy nimi żadnego zamierzonego rozróżnienia.

Miszna (RH 3.2) pozwalała na używanie rogów wszystkich zwierząt – baranów, kóz lub antylop – oprócz rogów krowich.)

4. „trąby” (BDB 348) – być może słowo to wywodzi się z CZASOWNIKA „rozciągać”, co wskazywało na prostą kość (a nie zakrzywioną jak zwierzęce rogi). Były one wykonywane ze srebra (naśladowały kształt i formę egipską). Są one stosowane:
 - a. w rytuałach kultowych (zob. Lb 10:2,8,10; Ezd 3:10; Neh 12:35,41)
 - b. w celach wojskowych (zob. Lb 10:9; 31:6; Oz 5:8)
 - c. przy obrzędach królewskich (zob. 2 Krl 11:14)

Jeden z tych metalowych rogów przedstawiony jest na Łuku Tytusa w Rzymie; opisuje je też Józef Flawiusz w *Starożytnościach* 3.12.6.

1:11 „w księdze” Jest to grecki termin *biblion*. Stosowany był on w znaczeniu broszury lub zwoju. Później przerodził się on w techniczne określenie kodeksu lub księgi. Jan otrzymał nakaz spisania swoich wizji. Są one objawieniem się Bóstwa. Nie służą osobistej korzyści Jana, tylko Kościołowi. Jedną z cech charakterystycznych literatury apokaliptycznej było to, że był to wysoce ustrukturyzowany gatunek literacki przekazywany w formie pisemnej, a nie ustnej tak jak starotestamentowe proroctwa. Księga lub zwój jako sposób przekazania przesłania przyszłym czytelnikom często pojawia się w żydowskiej literaturze apokaliptycznej.

▣ „**poślij siedmiu Kościołom**” Kolejność wymienienia tych kościołów była zgodna z rzymską trasą pocztową, która zaczynała się i kończyła w Efezie. Okólnik Pawła znany jako „List do Efezjan” mógł przebyć taką samą drogę. Boże objawienie nigdy nie jest przeznaczone tylko dla jednostki, tylko dla Bożego ludu, ciała Chrystusa!

▣ Tłumaczenie Króla Jakuba ponownie dodaje tu frazę „Jam jest Alfa i Omega”, ale nie ma dla niej poparcia w

żadnym starożytnym greckim manuskrypcie.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:12-16

¹²I obróciłem się, by widzieć, co za głos do mnie mówił; A obróciwszy się, ujrzałem siedem złotych świeczników, ¹³i pośród świeczników kogoś podobnego do Syna Człowieczego, obleczonego [w szatę] do stóp i przepasanego na piersiach złotym pasem. ¹⁴Głowa Jego i włosy – białe jak biała wełna, jak śnieg, a oczy Jego jak płomień ognia. ¹⁵Stopy Jego podobne do drogiego metalu, jak gdyby w piecu rozżarzonego, a głos Jego jak głos wielu wód. ¹⁶W prawej swej ręce miał siedem gwiazd i z Jego ust wychodził miecz obosieczny, ostry. A Jego wygląd – jak słońce, kiedy jaśnieje w swej mocy.

1:12 „ujrzałem siedem złotych świeczników” Nie odnosi się to do menory (siedmioramiennego świecznika), który znajdował się w przybytku (zob. Wj 25:31-40) ani do świecznika z Zach 4:2. Te oddzielne, pojedyncze świeczniki były symbolicznym odniesieniem do siedmiu kościołów (zob. 1:20; 2:1).

1:13-18 W tym opisie Jezusa duża część obrazów ma dwa potencjalne starotestamentowe źródła: (1) JHWH, ale także (2) anioł z Księgi Daniela 10.

1:13

GPNT „podobnego Synowi Człowieka”
BP, BW „podobnego do Syna Człowieczego”
BWP „podobny do Syna Człowieczego”
PL „przypominający Syna Człowieczego”

W różnych tłumaczeniach określenie to pisane jest z małych lub dużych liter. Przyczyną tego jest wieloznaczność tego terminu. W ST była to opisowa fraza na określenie istoty ludzkiej (zob. Ps 8:4; Ez 2:1 i wiele innych). Jednak w Dn 7:13, a być może także w Ez 1:26 odnosi się ona do ludzkiego Mesjasza, którego boskość (zob. 2:18, gdzie ta sama osoba nazwana jest „Synem Bożym”) się zakłada, ponieważ

1. staje przed Bogiem
2. przybywa na obłokach nieba
3. powierzono mu wieczne królestwo.

Jezus używał tego określenia w odniesieniu do siebie samego, ponieważ nie miało ono rabinicznych zastosowań ani nacjonalistycznych czy militarystycznych konotacji.

Łączyło w sobie ludzki i boski aspekt osoby Jezusa (zob. I J 4:1-3; J 1:1-2.14).

Przyglądając się greckiemu tekstowi tego fragmentu zauważyć można, że nie zawiera on RODZAJNIKA OKREŚLONEGO (zob. Dn 7:13; Heb 1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Jednak fakt, że jest to tytuł, sprawia, że staje się on określony. Dwuznaczność ta może być celowa (jest to jeden z aspektów pism Jana). Jezus jest istotą ludzką, a także boskim Mesjaszem.

▣ „obleczonego [w szatę] do stóp i przepasanego na piersiach złotym pasem” Fraza ta rozumiana jest na różne sposoby.

1. jako odniesienie do arcykapłana (zob. Wj 28:4; 29:5; Kpł 16:4 i Za 3:4)
2. jako odniesienie do bogatego i szlachetnie urodzonego człowieka (zob. 1 Sm 18:24; 24:12 and Ez 26:16)
3. jako wizja chwalebne go objaśniającego anioła z Dn 10:5-21, co może oznaczać Jezusa jako przynoszącego Boże przesłanie. W swoim dziele *Starożytności żydowskie* III.7.2.4 Józef Flawiusz stwierdza, że arcykapłan nosił pas przeplatany złotem.

Oznacza to, że Jezus jest arcykapłanem (zob. Ps 110:4-7; Za 3) niebiańskiego sanktuarium (zob. Heb 8:1-13; Psalm 110).

1:14 „Głowa Jego i włosy – białe jak biała wełna” Jest to nawiązanie do Przedwiecznego z Dn 7:9. Mamy tu przykład tego, jak autorzy NT przypisywali tytuły i opisy JHWH Jezusowi, podkreślając Jego boskość.

▣ „oczy Jego jak płomień ognia” Symbolizowało to Jego wnikliwą wiedzę (zob. Dn 10:6; Ap 2:18; 19:12).

1:15

GPNT „podobne spizowemu_kadzidlu jak w piecu rozpalonej”
BP „podobne do drogiego metalu jak gdyby w piecu rozżarzonego”
BW „podobne do mosiądzu w piecu rozżarzonego”
BWP „niby z cennego metalu rozżarzonego w ogniu”
PL „podobne do roztopionego mosiądzu, jakby rozżarzonego w piecu”

Słowo tłumaczone tu jako drogiego metal (chalkolibanon) jest niepewne. Pokrewnym mu terminem jest mosiądz, *chalkos* (zob. Mt 10:9; 1 Kor 13:1; Ap 18:22). Użyto go w Ez 1:7 w opisie stóp cherubów oraz w Dn 10:6 w odniesieniu do anielskiego posłańca. Stopy Jezusa opisane są w taki sam sposób (zob. 1:15; 2:18) dla ukazania Jego

niebiańskiego pochodzenia lub majestatu.

▣

GPNT „głos jego jak głos wód wielu”
BP „głos Jego jak głos wielu wód”
BW „głos zaś jego jakby szum wielu wód”
BWP „głos rozbrzmiewał niczym szum wód potężnych”
PL „Jego głos przypominał szum potężnych wód”

Było to stosowane do:

1. JHWH w Ez 1:24; 43:2
2. skrzydeł cherubów w Ez 1:24
3. anielskiego posłańca (być może) w Dn 10:6

Wygląda na to, że był to symbol autorytatywnego głosu jakiejś niebiańskiej osoby (zob. 14:2; 19:6).

1:16 „W prawej swej ręce miał siedem gwiazd” Fraza ta powtarza się w 1:16.20; 2:1; 3:1. Pokazuje ona osobistą troskę Jezusa o Jego lokalne kościoły.

▣ „i z Jego ust wychodził miecz obosieczny, ostry” *Hromphaia* odnosi się do dużego trackiego pałasza, jaki nosili rzymscy żołnierze. Metafora ta występuje w ST w Iz 11:4; 49:2. Symbolizuje zarówno (1) wojnę (zob. 2:16; 6:8), jak i (2) moc Bożego słowa, szczególnie związaną z sądem (zob. 2:12; 19:15,21; 2 Tes 2:8). W Liście do Hebrajczyków 4:12 występuje inny typ miecza (*machaira*), ale ta sama idea — moc Bożego słowa.

▣ „Jego wygląd – jak słońce, kiedy jaśnieje w swej mocy” Podobna fraza opisuje anielskiego posłańca w Dn 10:6 i Ap 10:1. W Dn 12:3 (zob. Mt 13:43) było to symbol zmartwychwstałych sprawiedliwych. Jezus opisany jest podobnie przy swoim przemienieniu (zob. Mt 17:2).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:17-20

¹⁷Kiedym Go ujrzał, do stóp Jego upadłem jak martwy, a On położył na mnie prawą rękę, mówiąc: «Przestań się lękać! Jam jest Pierwszy i Ostatni ¹⁸ i żyjący. Bylem umarły, a oto jestem żyjący na wieki wieków i mam klucze śmierci i Otchlani. ¹⁹ Napisz więc to, co widziałeś, i to, co jest, i to, co potem musi się stać. ²⁰ Co do tajemnicy siedmiu gwiazd, które ujrzałeś w mojej prawej ręce, i co do siedmiu złotych świeczników: siedem gwiazd – to są Aniołowie siedmiu Kościołów, a siedem świeczników – to jest siedem Kościołów».

1:17 „do stóp Jego upadłem jak martwy” Tego rodzaju objawienie zawsze powodowało osłupienie otrzymujących je ludzi (zob. Dn 8:17; 10:9; Ez 1:28; 3:23; 2 Barucha 21:26; 4 Ezdrasza 5:14). Niesamowitą rzeczą jest, kiedy nadprzyrodzona, duchowa sfera ukazuje się istocie ludzkiej.

▣ „On położył na mnie prawą rękę” Gest ten pokazuje troskę Jezusa i uwagę zwracaną przez Niego na ludzi, którzy do Niego należą (zob. Dn 8:18; 10:10.18).

▣ „Przestań się lękać” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO z PARTYKUŁĄ PRZECZĄCĄ, oznaczająca zazwyczaj zaprzestanie już dokonywanej czynności. Ludzie boją się sfery nadprzyrodzonej (zob. słowa Jezusa w Mt 14:27; 17:7; 28:10; Mk 6:50; Łk 5:10; 12:32; J 6:20 i słowa anioła w Mt 28:5; Łk 1:13,30; 2:10).

▣ „Jam jest Pierwszy i Ostatni” Zazwyczaj słowa te odnosiły się do JHWH (zob. Iz 41:4; 44:6; 48:12), tutaj jednak dotyczą wywyższonego Chrystusa (zob. w. 8; 2:8; 22:13). Jest to odpowiednik frazy „Alfa i Omega”. Zob. komentarz od w. 4 i 8.

1:18

GPNT, BP „i żyjący”
BW „I żyjący”
BWP „Jestem żywy”
PL „i Żywy”

Jest to nawiązanie do związanego z przymierzem Bożego imienia JHWH, pochodzącego od hebrajskiego CZASOWNIKA „być” (zob. Wj 3:14). Zobacz Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8. On jest wiecznie żyjącym, jedynie żywym Bogiem (zob. Dn 12:7; J 5:26). Po raz kolejny widzimy tu, jak nowotestamentowy autor stosuje starotestamentowy tytuł Boga do Jezusa. Bardzo przypomina to sytuację, w której Jezus sam użył imienia JHWH w odniesieniu do siebie w J 8:58.

▣ „Byłem umarły, a oto jestem żyjący na wieki wieków” Zmartwychwstanie było:

1. Pieczęcią Bożej aprobaty (zob. Dz 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31; Rz 4:24; 10:9; 1 Kor 6:14; 15:15; Ef 1:20; Kol 2:12; Heb 13:20; 1 P 1:21)
2. Ukazaniem mocy Ducha (zob. Rz 2:28-29)
3. Ukazaniem mocy samego Jezusa (zob. J 10:11.15.17.18)

Odniesienie do śmierci Jezusa mogło też być sposobem zaprzeczenia gnostyckim fałszywym nauczycielom, którzy odrzucali Jego człowieczeństwo.

▣ „mam klucze śmierci i Otchłani” Żydzi postrzegali śmierć jako więzienie z bramą (zob. Job 38:17; Ps 9:13; 107:18; Iz 38:10; Mt 16:19). Klucze są metaforą władzy. Symbolizują władzę Jezusa nad śmiercią obejmującą Jego samego i Jego naśladowców (zob. 5:9-10; 1 Kor 15).

▣

GPNT, BWP „otchłani”
BP „Otchłani”
BW „piekła”
PL „świata zmarłych”

Biblia Warszawska tłumaczy to określenie jako „piekło”, myli jednak greckie słowa Hades i Gehenna. Hades odpowiada starotestamentowemu słowu Szeol (zob. 6:8; 20:13-14). W ST wyobrażano sobie, że ludzie zstępują w głąb ziemi, gdzie łączą się w rodziny. Była to świadoma, ale pozbawiona radości egzystencja. Powoli Bóg objawiał coraz więcej (progresywne objawienie) na temat życia po śmierci. Rabinzi twierdzili, że w Szeolu znajduje się miejsce dla sprawiedliwych (Raj) i dla niegodziwych (Tartar) (zob. Łk 23:43). Biblia nie dostarcza nam zbyt wielu szczegółów dotyczących życia pozagrobowego. Za pomocą metafor opisuje niebo (tj. złote ulice, miasto o boku 2220 km, niezamykane bramy itp.) oraz piekło (ogień, ciemność, robactwo itp.).

TEMAT SPECJALNY: GDZIE SĄ ZMARLI?

I. Stary Testament

- A. Wszyscy ludzie zstępują do *Szeolu* (brak pokrewnych rdzeni, etymologia niepewna, BDB 982, KB 1368), co stanowi sposób opisywania miejsca, gdzie żyją zmarli, lub grobu – głównie w literaturze mądrościowej i u Izajasza. W ST była to cienista, świadoma, lecz pozbawiona radości egzystencja (zob. Hi 10:21-22; 38:12).
- B. Cechy *Szeolu*
 1. łączone z Bożym sądem (ogniem), Pwt 32:22
 2. łączone z karą nawet przed Dniem Sądu, Ps 18:5-6
 3. łączone z *abaddonem* (zniszczeniem), w którym Bóg także jest obecny, Hi 26:6; Ps 139:8; Am 9:2
 4. łączone z dołem/otchłanią (grobem), Ps 16:10; Ps 88:4-5; Iz 14:15; Ez 31:15-17
 5. źli żywcem zstępują do *Szeolu*, Lb 16:30,33; Hi 7:9; Ps 55:16
 6. często przedstawiany jako zwierzę z ogromną paszczą, Lb 16:30; Prz 1:12; Iz 5:14; Hab 2:5
 7. ludzie znajdujący się w *Szeolu* zwani są *Refa'im* (tj. cieniami zmarłych), Hi 26:5; Prz 2:18; 21:16; Prz 26:14; Iz 14:9-11)

II. Nowy Testament

- A. Hebrajskie słowo *Szeol* tłumaczone jest greckim terminem *Hades* (niewidoczny świat)
- B. Cechy *Hadesu* (w dużej mierze podobne do cech *Szeolu*)
 1. odnosi się do śmierci, Mt 16:18
 2. łączone ze śmiercią, Ap 1:18; 6:8; 20:13-14
 3. często analogiczny do miejsca wiecznej kary (*Gehenny*), Mt 11:23 (cytat ze ST); Łk 10:15; 16:23-24
 4. często analogiczny do grobu, Łk 16:23
- C. Być może jest podzielony (rabinzi)
 1. Część dla sprawiedliwych zwana Rajem (w rzeczywistości jest to inna nazwa dla nieba, zob. 2 Kor 12:4; Ap 2:7; Łk 23:43)
 2. Część dla niegodziwych zwana *Tartarem*, miejsce przebywania daleko niżej od *Hadesu*, 2 P 2:4, gdzie przetrzymywani są źli aniołowie (zob. Rdz 6; 1 Henocha).

D. *Gehenna*

1. Stanowi odzwierciedlenie starotestamentowej frazy „dolina synów Hinnoma” (na południe od Jerozolimy). Było to miejsce kultu fenickiego boga ognia, *Molocha* (BDB 574, KB 591). Składano tam ofiary z dzieci (zob. 2 Krl 16:3; 21:6; 2 Krn 28:3; 33:6), co było zabronione w Kpł 18:21; 20:2-5.
2. Jeremiasz z miejsca pogańskiego kultu uczynił tę dolinę miejscem sądu JHWH (zob. Jer 7:32; 19:6-7). Stała się miejscem straszego, wiecznego sądu w 1 Henocha 90:26-27 i Syb 1:103.
3. Żydzi z czasów Jezusa byli tak zgorszeni tym, że ich przodkowie brali udział w pogańskim kulcie i składali ofiary z dzieci, że zamienili ten teren w wysypisko śmieci Jerozolimy. Wiele metafor wiecznego sądu wypowiedzianych przez Jezusa pochodzi z tego wysypiska (ogień, dym, smród, robactwo, zob. Mk 9:43.48). Terminu *Gehenna* używał tylko Jezus (wyjątkiem jest Jk 3:6).
4. Stosowanie terminu *Gehenna* przez Jezusa
 - a. piekło ogniste, Mt 5:22; 18:9; Mk 9:43
 - b. wieczne, Mk 9:48 (Mt 25:46)
 - c. miejsce zatracenia (zarówno duszy, jak i ciała), Mt 10:28
 - d. równoznaczny z *Szeolem*, Mt 5:29-30; 18:9
 - e. określa niegodziwego mianem „syna piekła” (BW), Mt 23:15
 - f. skutek wyroku sądowego, Mt 23:33; Łk 12:5
 - g. koncepcja *Gehenny* jest analogiczna do drugiej śmierci (zob. Ap 2:11; 20:6.14) lub jeziora ognia (zob. Mt 13:42.50; Ap 19:20; 20:10.14-15; 21:8). Możliwe, że jezioro ognia będzie stałym miejscem przebywania ludzi (z *Szeolu*) oraz złych aniołów (z *Tartaru*, 2 P 2:4; Jud 1:6, lub z Czeluści, zob. Łk 8:31; Ap 9:1-11; 20:1.3).
 - h. nie została stworzona dla ludzi, tylko dla szatana i jego aniołów, Mt 25:41

E. Ponieważ pojęcia *Szeol*, *Hades* i *Gehenna* nakładają się na siebie, możliwe, że

1. początkowo wszyscy ludzie szli do *Szeolu/Hadesu*
2. ich doświadczenia tam (dobre/złe) będą spotęgowane po Dniu Sądu, ale miejsce przebywania złych pozostaje to samo (dlatego angielskie tłumaczenie KJV oddaje *hades* (grób) jako *gehennę* (piekło)).
3. jedynym tekstem w NT wspominającym o mękach przed Sądem jest przypowieść z Łk 16:19-31 (o bogaczu i Łazarzu). *Szeol* także opisywany jest jako miejsce terażniejszej kary (zob. Pwt 32:22; Ps 18:1-5). Nie można jednak opierać doktryny na przypowieści.

III. Stan pośredni między śmiercią a zmartwychwstaniem

A. NT nie głosi „nieśmiertelności duszy” – jest to jeden z wielu starożytnych poglądów na życie po śmierci, głoszący że:

1. ludzkie dusze istnieją przed fizycznym życiem
2. ludzkie dusze są wieczne przed i po fizycznej śmierci
3. fizyczne ciało często postrzegane jest jako więzienie, a śmierć jako uwolnienie do stanu preegzystencji

B. NT wskazuje na bezcielesny stan pomiędzy śmiercią a zmartwychwstaniem

1. Jezus mówi o podziale pomiędzy ciałem a duszą, Mt 10:28
2. Abraham być może ma już ciało, Mk 12:26-27; Łk 16:23
3. Mojżesz i Eliasz mają fizyczne ciała przy przemienieniu Jezusa, Mt 17
4. Paweł twierdzi, że podczas drugiego przyjścia wierzący przychodzący z Chrystusem jako pierwsi otrzymają nowe ciała, 1 Tes 4:13-18
5. Paweł twierdzi, że wierzący otrzymają nowe, duchowe ciała w Dniu Zmartwychwstania, 1 Kor 15:23.52
6. Paweł twierdzi, że wierzący nie idą do *Hadesu*, tylko w chwili śmierci spotykają Jezusa, 2 Kor 5:6-8, Fil 1:23. Jezus przezwyciężył śmierć i zabrał sprawiedliwych razem z sobą do nieba, 1 P 3:18-22.

IV. Niebo

A. Określenie to stosowane jest w Biblii w trzech znaczeniach:

1. atmosfery ponad ziemią, Rdz 1:1.8; Iz 42:5; 45:18
2. gwiazdzistego nieba, Rdz 1:14; Pwt 10:14; Ps 148:4; Heb 4:14; 7:26

3. miejsca gdzie znajduje się Boży tron, Pwt 10:14; 1 Krl 8:27; Ps 148:4; Ef 4:10; Heb 9:24 (trzecie niebo, 2 Kor 12:2)

B. Biblia nie mówi wiele na temat życia po śmierci – prawdopodobnie dlatego, że upadła ludzkość nie byłaby w stanie tego zrozumieć (zob. 1 Kor 2:9).

C. Niebo jest zarówno miejscem (zob. J 14:2-3), jak i osobą (zob. 2 Kor 5:6.8). Niebem może być przywrócenie Ogrodu Eden (Rdz 1-2; Ap 21-22). Ziemia zostanie oczyszczona i odnowiona (zob. Dz 3:21; Rz 8:21; 2 P 3:10). Boży obraz (Rdz 1:26-27) został przywrócony w Chrystusie. Bliska wspólnota z Ogrodu Eden stała się znowu możliwa.

Może to jednak posiadać znaczenie metaforyczne (niebo jako wielkie, szczęśliwe miasto w Ap 21:9-27), a nie dosłowne. 1 Kor 15 opisuje różnicę pomiędzy ciałem fizycznym a duchowym jako różnicę pomiędzy ziarnem a dojrzałą rośliną. Także 1 Kor 2:9 (cytat z Iz 64:3 i 65:17) to wspaniała obietnica, dająca wiele nadziei! Wiem, że kiedy Go ujrzymy, będziemy tacy jak On (zob. 1 J 3:2).

V. Pomocne źródła informacji

A. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter [Biblia o życiu po śmierci]*

B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door [Za drzwiami śmierci]*

1:19 Frazę tę stosuje się jako wzorzec interpretacji Apokalipsy. Jest to albo dwojaka, albo trojaka wizja. Grecka fraza stanowi dwojaki opis tego, co jest aktualne i co się wydarzy. Jan zwracał się do ludzi w swoich czasach oraz do przyszłych pokoleń. Księga ta łączy oba te aspekty w tradycyjnym proroczym znaczeniu aktualnych wydarzeń zapowiadających wydarzenia eschatologiczne. Apokalipsa odnosi się do prześladowań trwających za czasów Jana oraz do prześladowań w każdych czasach, ale także ostatecznie do prześladowań antychrysta u kresu czasów (zob. Dn 9:24-27; 2 Tes 2).

1:20 „tajemnicy siedmiu gwiazd” Termin ten (*mustērion*) stosowany jest przez Pawła w kilku znaczeniach – wszystkie one jednak odnoszą się do odwiecznego, lecz ukrytego Bożego planu mającego na celu zbawienie ludzi, zakładającego połączenie wierzących Żydów i pogan w jedno nowe ciało w Chrystusie (zob. Ef 2:11-3:13). Tutaj jednak określenie to wydaje się być zastosowane w związku z siedmioma kościołami, do których Jezus zwraca się w rozdziałach 2 i 3. Z wersetu 20 w oczywisty sposób wynika, że siedem duchów, siedem gwiazd, siedem złotych świeczników i siedmiu aniołów w jakiś sposób symbolizuje siedem kościołów. W podobny sposób (jako ukryte znaczenie symbolu) termin ten zastosowany jest w 17:7. Zob. komentarz i Temat specjalny w 10:7.

▣ **„Aniolowie”** Greckie słowo (*aggelos*) i hebrajskie (*malak*) tłumaczyć można jako „posłaniec” lub „anioł”. Na temat ich tożsamości powstało wiele teorii.

1. Niektórzy twierdzą, że byli oni siedmioma duchami wymienionymi w w. 4.
2. Inni są zdania, że byli to pasterze tych kościołów (zob. Mal 2:7).
3. Jeszcze inni uważają, że odnosi się to do aniołów stróżów tych kościołów (zob. Dn 10:13.20.21).

Najlepszy wydaje się pomysł, że odnoszą się do uosobienia kościołów jako całości – czy symbolem jest pastor, czy anioł.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy rozdział 1 zawiera jakieś wskazówki dotyczące tego, jak interpretować Apokalipsę? Jeśli tak, jakie to wskazówki?
2. Czy Apokalipsa dotyczy głównie swoich czasów, czy dni ostatecznych? Dlaczego?
3. Dlaczego Jan tak często nawiązuje do Starego Testamentu, ale nigdy bezpośrednio go nie cytuje?
4. Dlaczego rozdział ten zawiera tak wiele różnych tytułów opisujących Boga?
5. Dlaczego opis zawarty w wersetach 12-20 powtarzany jest w słowach do każdego z siedmiu kościołów w rozdziałach 2 i 3?
6. Dlaczego uwielbiony Jezus opisany jest tak podobnie do anioła z Dn 10?